

MINISTERIET FOR BØRN, LIGESTILLING,
INTEGRATION OG SOCIALE FORHOLD

HELHEDSANALYSE AF DET DANSKE ADOPTIONSSYSTEM

- adoptivfamiliens forhold

Udgivet af: Ministeriet for Børn, Ligestilling, Integration og Sociale Forhold
September 2014

KOLOFON

Af Ministeriet for Børn, Ligestilling, Integration og Sociale Forhold
September 2014
ISBN: 978-87-7546-498-2

Ministeriet for Børn, Ligestilling, Integration og Sociale forhold
Holmens Kanal 22
1060 København K
T: 33 92 93 00

INDHOLD

1. Indledning	7
1.1. BAGGRUNDEN FOR DEN IVÆRKSATTE ANALYSE	7
1.2. GRUNDLAGET FOR ANALYSEN – RAPPORTENS FORM	7
2. SAMMENFATNING	10
2.1. OVERORDNET OM BAGGRUNDEN FOR DE MULIGE TILTAG	10
2.2. GODKENDELSEN AF KOMMENDE ADOPTANTER MED HENBLIK PÅ AT STYRKE GODE ADOPTIONSFORLØB	11
2.3. EN FORBEDRING AF STØTTEN TIL ADOPTIVFAMILIEN	13
2.4. ADOPTIONER OG ÅBENHED	15
2.5. INDSAMLING OG FORMIDLING AF VIDEN.....	17
3. GODKENDELSE AF KOMMENDE ADOPTANTER MED HENBLIK PÅ AT STYRKE GODE ADOPTIONSFORLØB	19
3.1. HOVEDUDFORDRINGER	19
3.2. REGLERNE I DAG	19
3.2.1. Godkendelse som adoptant	19
3.2.2. Myndighedsstrukturen.....	20
3.2.3. De objektive godkendelseskrav (fase 1)	21
3.2.4. Det adoptionsforberedende kursus (fase 2).....	24
3.2.5. Den individuelle vurdering (fase 3).....	25
3.2.6. Godkendelsen	26
3.3. BRUGERUNDERSØGELSEN	28
3.4. ANDRE LANDE	29
3.4.1. Norge	29
3.4.2. Sverige	30
3.5. BIDRAG FRA ISS/IRC	30
3.6. DIALOGMØDER M.V. MED DE DANSKE INTERESSEENTER PÅ ADOPTIONSOMRÅDET	31
3.7. SÆRLIGT OM RESSOURCEVURDERINGEN I FASE 3	33
3.8. SÆRLIGT OM ARBEJDET MED GODKENDELSESRAMMEN.....	34
3.9. ÆNDRING AF DET EKSISTERENDE SYSTEM.....	37
3.9.1. Overordnet om mulighederne for at styrke adoptionsforløbet gennem en ændring af godkendelsesprocessen.....	37
3.9.2. Godkendelsesrammen	39
3.9.3. Ressourcevurderingen i fase 3	40
3.9.4. En ændring af indholdet af fase 1	41
3.9.5. Opsummerende om ovenstående overvejelser	42
4. EN FORBEDRING AF STØTTEN TIL ADOPTIVFAMILIEN	44
4.1 HOVEDUDFORDRINGER	44
4.2. REGLERNE I DAG	44
4.2.1. Haagerkonventionen og god praksis	44
4.2.2. Rådgivning og støtte inden godkendelsen.....	45
4.2.3. Rådgivning og støtte når et barn bringes i forslag (matchning).....	46
4.2.4. Rådgivning og støtte til den nye adoptivfamilie	47
4.3. ANKESTYRELSENS BRUGERUNDERSØGELSE	48
4.3.1. Overordnet om brugerundersøgelsens resultater	48
4.3.2. Adoptanternes behov for rådgivning og støtte	48
4.3.3. Adopteredes behov for støtte	56

4.4. DIALOGMØDER MED DE DANSKE INTERESSETER PÅ ADOPTIONSOMRÅDET	61
4.5. ANDRE LANDE	62
4.6. Bidrag fra ISS/IRC	62
4.7. ÆNDRING AF DET EKSISTERENDE SYSTEM	64
4.7.1. Overordnet om den fremtidige rådgivning og støtte til adoptivfamilien	64
4.6.2. Rådgivning og støtte i tiden mellem godkendelse og matchning	65
4.6.3. Rådgivning og støtte til adopterede	67
4.6.4. En tilpasning af godkendelsesforløbet	68
4.6.7. Opsummerende om ovenstående overvejelser	68
5. ADOPTIONER OG ÅBENHED	70
5.1. HOVEDUDFORDRINGER	70
5.2. DEFINITION AF ÅBENHED	70
5.3. REGLERNE I DAG	71
5.3.1. Internationale forpligtelser	71
5.3.2. National regulering	73
5.4. FORSKNING OM ÅBENHED I ADOPTIONER	76
5.4.1. En litteraturgennemgang	76
5.4.2. Viden om åbenhed ikke entydig	77
5.4.3. Betydningen af åbenhed for adopterede	78
5.5. ANKESTYRELSENS UNDERSØGELSER AF ADOPTANTER OG ADOPTEREDES OPLEVELSER OMKRING ÅBENHED	80
5.5.1. Overordnet om Ankestyrelsens undersøgelser om åbenhed	80
5.5.2. Nærmere om adoptanternes opfattelser og erfaringer	80
5.5.3. Nærmere om adopteredes opfattelser og erfaringer	83
5.6. BIDRAG FRA ISS/IRC	88
5.7. DIALOGMØDER MED DE DANSKE INTERESSETER PÅ ADOPTIONSOMRÅDET	90
5.8. ADOPTIONER OG ÅBENHED I ET FREMTIDIGT PERSPEKTIV	91
5.8.1. Overordnet om en ændring af tilgangen til åbenhed	91
5.8.2. Retten til egen historie	92
5.8.3. Rådgivning og støtte	93
5.8.4. Opfølgingsrapporter	94
5.8.5. Opsummerende om ovenstående overvejelser	95
6. INDSAMLING OG FORMIDLING AF VIDEN OM ADOPTION	96
6.1. HOVEDUDFORDRINGER	96
6.2. CENTRAL INDSAMLING OG FORMIDLING AF VIDEN I DAG	96
6.3. OVERVEJELSER OM BEHOVET FOR EN ØGET INDSAMLING OG FORMIDLING AF VIDEN	99
6.4. OPSUMMERENDE OM OVENSTÅENDE OVERVEJELSER	100

1. INDLEDNING

1.1. BAGGRUNDEN FOR DEN IVÆRKSATTE ANALYSE

Med en helhedsanalyse af det danske adoptionssystem er det hensigten med barnets bedste i centrum at belyse et bredt spektrum af elementer med henblik på at skabe afsættet for drøftelser af det danske adoptionsformidlingssystem med særligt fokus på international fremmedadoption.

Ifølge kommissoriet for analysen blev det besluttet:

”at der skal foretages en samlet og helhedsorienteret gennemgang af adoptionssystemet med henblik på at kunne vurdere, om systemet er organiseret på en tidssvarende og relevant måde, som understøtter etisk forsvarlige adoptioner til børnenes bedste.”

Helhedsanalysen består af 7 hovedelementer, der vedrører 1) organiseringen af adoptionsformidlingen, 2) hvilke lande Danmark skal samarbejde med, 3) sammenkoblingen af adoptionsformidling og børnehjælpsarbejde, 4) tilrettelæggelsen af et skærpet tilsyn, 5) godkendelse af kommende adoptanter, 6) forbedring af støtte til adoptanter før og efter adoptionen samt 7) muligheden for åbne adoptioner.

I rapporten ”Helhedsanalyse af det danske adoptionssystem – de strukturelle rammer og tilsynet” fra juni 2014 behandles elementerne vedrørende de strukturelle rammer for adoptionssystemet og tilsynet hermed (elementerne 1-4). Med nærværende rapport behandles de øvrige 3 elementer, og tilsammen udgør de 2 rapporter den samlede analyse af området.

Med et grundlæggende afsæt i hensynet til børnene – de adopterede – har denne rapportdel et mere direkte fokus på adoptivfamiliens forhold. Det belyses, hvordan kommende adoptanter godkendes med henblik på at styrke gode adoptionsforløb, hvordan støttes de i processen, hvordan åbenhed kan håndteres, og hvordan viden på området indsamles og formidles. Endvidere er det med afsæt i hensynet til børnene som et yderligere element fundet relevant særskilt at overveje, om der bør iværksættes andre initiativer, der har et mere direkte fokus på de adopteredes behov.

1.2. GRUNDLAGET FOR ANALYSEN – RAPPORTENS FORM

Som grundlag for denne del af analysen er der udarbejdet flere selvstændige undersøgelser.

¹ For en nærmere beskrivelse af baggrunden for den iværksatte analyse se kapitel 1 i den del af analysen, der udkom i juni 2014, og som omhandler de strukturelle rammer og tilsynet, side 7ff.

Ankestyrelsen har udarbejdet en omfattende analyse af brugernes oplevelse af det danske adoptionssystem. Undersøgelsen belyser det danske adoptionssystem fra adoptivforældrenes og voksne adoptivbørns perspektiv og udgør således et "brugerperspektiv" (i rapporten kaldet Ankestyrelsens brugerundersøgelse). Undersøgelsen er en spørgeskemaundersøgelse, udført i foråret 2014, og omfatter bidrag fra adoptivforældre eller kommende adoptivforældre (adoptanter) og voksne adopterede. I alt 2.303 respondenter har deltaget i undersøgelsen. Afgrænsningen af undersøgelsen er foretaget i samarbejde med arbejdsgruppen.

Undersøgelsen belyser tre temaer. For det første oplevelsen af adoptionsprocessen og tiden efter adoptionen set fra adoptanternes perspektiv. For det andet de adopteredes trivsel og syn på adoption. For det tredje adoptanternes og de adopteredes erfaringer med åbenhed i relation til de biologiske forældre.

I undersøgelsen indgår adoptanter, som hjemtog et eller flere børn i 1979, 1980, 1994, 1995, 2011 eller 2012, samt ansøgere, der blev tilmeldt en venteliste til at adoptere i 2011 eller 2012, og som på besvarestidspunktet i 2014 fortsat stod på venteliste. De voksne adopterede i undersøgelsen er fra årgangene 1994-95. Der er både tale om internationale og nationale fremmedadoptioner. Adoptanterne og ansøgerne er blevet bedt om at besvare et spørgeskema. Der er herudover gennemført interviews med tre adoptanter og med fire voksne adopterede.

Ankestyrelsen publicerede i februar 2014 en undersøgelse af åbenhed i adoptions- og plejeforhold samt plejeforældres motivation til at adoptere deres plejebarn³ (herefter åbenhedsundersøgelsen). Undersøgelsen er baseret på en spørgeskemaundersøgelse, gennemført i 2012, der inddrog i alt 431 adoptanter og 181 plejeforældre, der enten har adopteret eller fået et barn i pleje i 2006 eller 2011. Med henblik på at inddrage adoptanter, hvis adoptivbørn i dag er ældre, er de, der adopterede i 1979, 1980, 1994 og 1995, ligeledes blevet spurgt om deres holdning til åbenhed i Ankestyrelsens analyse af det danske adoptionssystem. Denne undersøgelse er også inddraget i analysen.

Som et væsentligt grundlag for analysen er endvidere en undersøgelse, der er foretaget af International Social Service (ISS/IRC)⁴. Arbejdsgruppen bag analysen har således bedt ISS/IRC om at foretage en særskilt undersøgelse af det danske adoptionssystem med henblik

² Se Analyse af det danske adoptionssystem, Delundersøgelse 1: Adoptanternes opfattelse af og erfaringer med adoptionsprocessen, Ankestyrelsen, september 2014, Analyse af det danske adoptionssystem, Delundersøgelse 2: Voksne adopteredes oplevelse af at være adopteret og behov for støtte, Ankestyrelsen, september 2014, og Analyse af det danske adoptionssystem, Hovedresultater fra delundersøgelser om adoptanternes og voksne adopteredes opfattelse og erfaringer, Ankestyrelsen, september 2014

³ Åbenhed i adoptions- og plejeforhold samt plejeforældres motivation for at adoptere deres plejebarn, Ankestyrelsen, februar 2014

⁴ Organisationen er en international, uafhængig non-profit organisation, som gennem årene har opbygget en omfattende viden, herunder på adoptionsområdet. Danmark støtter organisationen med økonomiske bidrag.

på en vurdering af godkendelsen og forberedelsen af adoptanterne i Danmark inden adoptionen, de eksisterende tilbud om Post Adoption Service (PAS) og belyse emnet åbenhed i adoptionerne.

I 2009 blev der nedsat en arbejdsgruppe under Ankestyrelsens Familieretsafdeling (dengang Familiestyrelsen), som havde til opgave at overveje, om matchningsproceduren og sondringen mellem almen og udvidet godkendelse er tidssvarende og i tilstrækkelig grad sikrer barnets bedste. Dette arbejde er ligeledes indgået som grundlag for denne rapport.

Til brug for første del af den samlede helhedsanalyse blev der i september 2013 afholdt et dialogmøde med områdets interessenter, hvor deltagerne havde mulighed for at komme med input til kommissoriets samlede hovedtemaer. Et sådant møde blev gentaget i september 2014 med fokus på de sidste 3 temaer i kommissoriet. Ligeledes er der afholdt særskilt møde med Dansk Socialrådgiverforening og Dansk Psykolog Forening.

Rapporten hviler i øvrigt på det bestående regelgrundlag, erfaringer fra myndighedsudøvelsen, herunder Adoptionsnævnets arbejde, Haagerkonventionen og udmøntningen af dens principper. Der henvises i den forbindelse til den løbende kildefortegnelse. Rapporten inddrager endvidere viden fra andre lande, hvor dette er fundet relevant.

2. SAMMENFATNING

I dette kapitel samles overvejelserne i kapitlerne 3-6 vedrørende godkendelsen af kommende adoptanter med henblik på at styrke gode adoptionsforløb, rådgivning og støtte til adoptivfamilien, åbenhed i adoptioner og indsamling og formidling af viden om adoption, ligesom de mulige tiltag angivet i disse kapitler gengives.

2.1. OVERORDNET OM BAGGRUNDEN FOR DE MULIGE TILTAG

Overordnet afspejler overvejelserne i denne del af helhedsanalysen, at formidlingsbilledet har ændret sig, hvilket har betydning for de krav, der stilles til kommende adoptanter – forberedelses- og godkendelsesforløbet skal således bedst muligt udskille de ansøgere, der har de nødvendige ressourcer til at imødekomme børnenes behov. Der er endvidere en nær sammenhæng mellem formidlingsbilledet og behovet for rådgivning og støtte overordnet set. Endelig er der i langt højere grad kommet et selvstændigt fokus på de adopterede og de særlige udfordringer, man kan have som adopteret, ligesom betydningen af åbenhed i adoptioner er et centralt tema.

Godkendelsessystemet skal følge med udviklingen på adoptionsområdet, hvilket bl.a. betyder, at adoptanter i stadig stigende grad skal kunne rumme og møde de behov, som større børn og børn med særlige behov har. Samlet set blev 44 procent af børnene, som i 2013 blev stillet i forslag til danske adoptanter, vurderet uden for en almen godkendelse, og i 24 procent af disse tilfælde var årsagen barnets alder. Når et barn bringes i forslag, viser der sig således ofte et behov for udvidelse af godkendelsen. Ved siden af denne udvikling er antallet af afslag på godkendelser steget siden indførelsen af det nuværende godkendelsessystem i 2000, og samtidig er det ikke myndighedernes umiddelbare oplevelse, at adoptionsansøgere frasorterer sig selv efter at have deltaget i det adoptionsforberedende kursus i den grad, det er forudsat.

Tilpasning af
formidlingsbilledet

Formidlingsbilledet har også betydning for den rådgivning, der gives til ansøgerne. Der kan således være grund til at overveje, om det adoptionsforberedende kursus i tilstrækkelig grad retter sig mod at rådgive ansøgerne om disse grupper af børn, og om det – under hensyn til kursernes oprindelige formål om ansøgerenes frasortering af sig selv – i tilstrækkelig grad afspejler feltet af børn til international bortadoption.

En ændring, der også har betydning for overvejelserne om rådgivning og støtte, er, at den gennemsnitlige ventetid fra godkendelse til matchning er steget betydeligt siden 2000. Det betyder for det første, at der går længere tid, fra ansøgerne på det adoptionsforberedende kursus har lært om adoptivbørns særlige behov og de udfordringer, der kan være forbundet hermed, til de står over for forælderopgaven. For det andet skal ansøgerne over en noget længere tidsperiode rent følelsesmæssigt håndtere at vente på at få stillet et barn i forslag,

hvilket på mange måder kan være udfordrende og i sig selv udgøre en stressbelastning for ansøgerne.

Endvidere peger de forskellige bidrag til helhedsanalysen på et behov for rådgivning og støtte til unge og voksne adopterede, der som selvstændig gruppe ikke er omfattet af den nuværende PAS-ordning.

Bevidstheden om behovet for åbenhed om barnets historie og baggrund er øget, samtidig med, at afstandene mellem modtager- og afgiverlande er blevet mindre. Sociale medier og andre kommunikationskanaler mindsker afstanden og muliggør en nytænkning af grundlaget for informationsudveksling og kontakt. Afsættet for en vurdering af, om der skal ske ændringer af systemet for så vidt angår åbenhed, må være de adopterede og hensynet til deres behov. Samtidig skal der tages stilling til, om det brede fænomen "åbenhed" egner sig til lovregulering, eller om det er så tæt knyttet til den individuelle vilje og det personlige valg, at faste regler kan blive skadende

2.2. GODKENDELSEN AF KOMMENDE ADOPTANTER MED HENBLIK PÅ AT STYRKE GODE ADOPTIONSFORLØB

På baggrund af anbefalinger fra en arbejdsgruppe under Ankestyrelsens Familieretsafdeling peger analysen på, at godkendelsen som adoptant bør ændres, sådan at begreberne almen og udvidet godkendelse afskaffes og erstattes af én godkendelse uden denne sondring. Samtidig skal en sådan godkendelse rumme mere end den almene godkendelse i dag.

Ankestyrelsens arbejdsgruppe har taget stilling til den eksisterende godkendelsesramme, fordi den eksisterende ordning med en godkendelse til at adoptere et barn inden for almen godkendelse, dvs. et barn i alderen 0-36 måneder uden væsentlige kendte fysiske eller psykiske helbredsproblemer, synes at skabe en falsk tryghed for de kommende adoptanter og en lukkethed over for det konkrete barn.

Ifølge arbejdsgruppen vil en ny godkendelse omfatte et barn, hvor den samlede viden ikke taler afgørende imod, at barnet har et normalt udviklingspotentiale i fysisk og psykisk henseende, forstået på den måde, at barnet med tiden vil kunne blive selvhjulpent og i stand til at klare en almindelig tilværelse, eventuelt med begrænset brug af støtteforanstaltninger.

Hvis barnet efter en konkret vurdering ikke har et normalt udviklingspotentiale, eller der består en betydelig risiko herfor, falder det konkrete barn uden for godkendelsen til adoption, og formidlingen bør i så fald ske i adoptionssamrådet med henblik på en specifik godkendelse til at adoptere det konkrete barn – ganske som det sker i dag.

Det synes endvidere relevant at overveje at udvide aldersrammen i en sådan ny godkendelse til at omfatte et barn i aldersspændet 0-48 måneder.

Udvidelse af godkendelsen til at omfatte børn mellem 0 og 4

I sammenhæng med en eventuel ændring bør muligheden for at få en forudgående udvidet godkendelse fjernes, ligesom ansøgere bør kunne undlade at acceptere et barn, der falder uden for godkendelsen, uden at skulle begrunde dette. Endvidere vil en eventuel ændring af godkendelsen nødvendiggøre en styrkelse af de adoptionsforberedende kurser med henblik på i højere grad at give ansøgerne information om de udfordringer, de skal kunne rumme for at støtte barnet bedst muligt og skabe en god familiemæssig tilknytning. Samtidig vil en ændring af godkendelsesrammen få konsekvenser for beskrivelser og vurderinger af ansøgere i fase 3 i godkendelsesforløbet.

I forhold til overvejelser om en tilpasning af fase 3-undersøgelsen og inddragelsen af rette faglige kompetencer i undersøgelses- og godkendelsesforløbet peges der i analysen på, at Adoptionsnævnet fremover bør have et særligt fokus på de faglige metoder der anvendes ved vurderingen af ansøgernes ressourcer.

Arbejdsgruppen bag helhedsanalysen har i sin vidensindsamling bedt Adoptionsnævnet om bemærkninger til en optimering og kvalificering af godkendelsesforløbet. Nævnet har peget på, at der kan være anledning til at overveje at åbne muligheden for, at Statsforvaltningen i særlige tilfælde allerede under fase 1-undersøgelsen får mulighed for at iværksætte en nærmere undersøgelse af ansøgeren, som efter de gældende regler hører under fase 3-undersøgelsen. Endvidere peger nævnet på relevansen af i særlige tilfælde at kunne give afslag på godkendelse, hvis det allerede i fase 1 er klart, at ansøgeren ikke har de fornødne ressourcer til at blive godkendt som adoptant.

Om mulighederne for at tilrettelægge en hurtigere godkendelsesproces i forhold til visse ansøgere bemærker Adoptionsnævnet i sit svar, at nævnet finder det vanskeligt at pege på mere generelle forhold hos ansøgerne, som må antages at indebære en formodning for, at de pågældende må forventes at have de nødvendige ressourcer til at adoptere. Nævnet er således betænkelig ved en ordning, hvor ansøgere, som Statsforvaltningen umiddelbart vurderer som havende gode ressourcer, kan blive godkendt uden en egentlig fase 3-undersøgelse. I den forbindelse peger nævnet på, at det efter de gældende regler følger, at denne undersøgelse skal tilpasses i forhold til, hvad der er anledning til at søge belyst hos ansøgeren.

Adoptionsnævnet ser ikke mulighed for hurtigere proces

På baggrund af Adoptionsnævnets bemærkninger til en optimering og kvalificering af godkendelsesforløbet kan det overvejes at gøre det muligt at iværksætte en psykologfaglig ressourcevurdering i fase 1 med mulighed for at give afslag af denne årsag allerede i fase 1. Der synes derimod ikke at være faglige holdepunkter for en begrænsning af godkendelsesprocessen udover, hvad der allerede i dag følger af reglerne.

Overvejelserne om godkendelsen af kommende adoptanter peger på følgende mulige tiltag:

- En ændring af godkendelsen sådan, at der i stedet for en almen og en udvidet godkendelse kun er én godkendelse, og hvor det således ikke er muligt at få en forudgående udvidet godkendelse.
- Et barn er omfattet af godkendelsen, hvis den samlede viden ikke taler afgørende imod, at barnet har et normalt udviklingspotentiale i fysisk og psykisk henseende, forstået på den måde, at barnet med tiden vil kunne blive selvhjulpent og i stand til at klare en almindelig tilværelse, eventuelt med begrænset brug af støtteforanstaltninger.
- Godkendelsen skal fortsat indeholde kriterier om alder på barnet og søskende.
- En ændring af aldersrammen fra børn i alderen 0-36 måneder til børn i alderen 0-48 måneder.
- Tilpasning af de adoptionsforberedende kurser og undersøgelsesforløbets fokus under hensyn til de ændrede krav til ansøgerne som følge af en ændret godkendelse, herunder også tilgangen til adoption af større børn med fokus på de muligheder, dette kan give i adoptivfamilien.
- Kompetenceudvikling af sagsbehandlere i Statsforvaltningen som følge af en ændret godkendelsesramme.
- Indførelse af mulighed for at gennemføre en nærmere undersøgelse af ansøgers ressourcer i fase 1, hvor dette er særligt indikeret, og mulighed for at give afslag på grund af manglende ressourcer allerede i fase 1.
- Adoptionsnævnet skal fremover have et særligt fokus på de faglige metoder, der anvendes ved vurderingen af ansøgers ressourcer.

2.3. EN FORBEDRING AF STØTTEN TIL ADOPTIVFAMILIEN

De beskrevne udfordringer og de behov, adoptanter og adopterede giver udtryk for, bør adresseres i lyset af de ændringer, der skete med PAS-tilbuddet med starten af 2014. Ændringerne var en udløber af en aftale fra sommeren 2013 blandt Folketingets partier om at se på mulighederne for at øge støtten til adoptivfamilien i forbindelse med satspuljeforhandlingerne for 2014.

Med ændringerne er ordningen således gjort permanent, og den indeholder nu et tilbud om rådgivning fra en PAS-konsulent umiddelbart før barnet hjemtages og umiddelbart herefter. Der er dermed skabt en mulighed for at genopfriske viden fra det adoptionsforberedende kursus og koble den med viden om det barn, som ansøgerne står over for at adoptere. Samtidig er der skabt mulighed for hurtigt efter dannelsen af den nye familie igen at få rådgivning. Også behovet for at sørge for adoptionsspecifik viden hos de professionelle, der møder barnet i dets hverdag, er søgt imødekommet med den nuværende ordning, hvor undervisning af disse professionelle er et fast element i det samlede tilbud. Endelig

adresseres de adopteredes behov for støtte gennem mulighed for at etablere samtalegrupper for unge adopterede.

Uanset iværksættelsen af disse initiativer og uanset, at effekten heraf endnu ikke er kendt, kan det overvejes at styrke elementet. Styrkelsen kunne ske ved i højere grad at gøre den del af PAS, som ligger umiddelbart før og efter hjemtagelsen, til en forlængelse af godkendelsesforløbet på en måde, hvor rådgivningen og støtten knytter sig til en konkret forberedelse på livet som adoptivfamilie, hvilket også kan tale for at gøre elementet obligatorisk. Da der er tale om en form for afsluttende forberedelse, vil den dække et andet behov end muligheden for senere at søge rådgivning, hvis familien oplever udfordringer og problemer, den har behov hjælp til at håndtere. I en sådan obligatorisk ordning vil det også være relevant at overveje at øge omfanget af rådgivningsindsatsen.

Endvidere peges der på muligheden for at etablere et nyt tilbud i regi af Ankestyrelsen, hvor de tilknyttede PAS-konsulenter arrangerer temaaftener, hvor kommende adoptanter får mulighed for at møde adoptanter, der vil dele deres erfaringer med at adoptere.

Afsættet for de nuværende tilbud om rådgivning og støtte efter en adoption er, at adoptivforældrene skal være bedst muligt hjulpet til at hjælpe børnene. Denne måde at sikre støtte til de adopterede udgør sammen med undervisning af professionelle, der kommer i kontakt med barnet og familien, hovedsporet for indsatsen.

Der er fra flere sider tilkendegivet et ønske om livsvarig PAS, ligesom der er udtrykt ønske om, at PAS skal følge den adopterede. Det kunne i det lys overvejes at ændre det eksisterende PAS-tilbud, sådan at det ene af de to forløb, der i dag tilbydes, kan placeres i hele barnets opvækst, dvs. frem til barnet fylder 18. Hertil kommer, at det i takt med, at barnet bliver ældre, i stigende grad vil være relevant at være opmærksom på, om rådgivningen i højere grad skal have fokus på barnet/den unge end på forældrene. Den adopteredes alder vil givetvis også have betydning for, hvilket indhold rådgivningen vil have, og rådgivningen kan således have forskellige temaer, herunder bl.a. en eventuel kontakt med den adopteredes biologiske slægt. En sådan ændring muliggør således også støtte i forhold til at skabe kontakt med den biologiske slægt.

Uanset at børn først og fremmest bedst hjælpes af deres forældre, har de adopterede nogle særlige livsomstændigheder med sig, og for nogle kan disse omstændigheder udgøre egentlige udfordringer gennem hele livet, hvilket gør det nærliggende at overveje mulighederne for en direkte støtte til dem. En eventuel målrettet støtte til adopterede skal dog også sammenholdes med et mere generelt behov for støtte til børn og unge af forskellige årsager. Dette behov mødes i udgangspunktet af det almindelige system, og en eventuel yderligere og særskilt indsats for de adopterede synes at måtte afstemmes med imødekommelsen af behovet hos børn og unge bredt set. Det kan således overvejes at iværksætte et forsøgsprojekt med PAS til voksne adopterede, der har til formål at afdække behovet for støtte til disse adopterede og karakteren af en sådan støtte.

Endelig vil det være relevant at sikre, at den rådgivning og vejledning, der gives til ansøgerne i godkendelsesprocessen, tilpasses den alders- og helbredsmæssige profil, der kendetegner gruppen af børn, der i dag bortadopter internationalt. Det vil også kunne overvejes at stille krav om orienteringsaftener i regi af organisationerne og krav om, at kommende adoptanter deltager heri.

Overvejelserne om godkendelsen af kommende adoptanter peger på følgende mulige tiltag:

- En ændret tilrettelæggelse af tilbuddet om PAS, sådan at det er muligt at placere det ene af de to rådgivningsforløb frem til den adopterede fylder 18 år og med et øget fokus på behovet for, at den adopterende modtager rådgivningen.
- En obligatorisk PAS-rådgivning umiddelbart før og efter hjemtagelsen af barnet som et led i forberedelsen på livet som adoptivfamilie.
- Tilbud om temaaftener med Ankestyrelsens PAS-konsulenter, hvor kommende adoptanter får mulighed for at møde adoptanter, der vil dele deres erfaringer med adoption.
- Krav om orienteringsmøder faciliteret af organisationerne.
- Krav om, at kommende adoptanter deltager i organisationens landemøder.
- Forsøgsprojekt med PAS til voksne adopterede henblik på at afdække behovet for støtte til disse adopterede og karakteren af en sådan støtte.

2.4. ADOPTIONER OG ÅBENHED

Afsættet for en vurdering af, om der skal ske ændringer af systemet for så vidt angår åbenhed, må være de adopterede og hensynet til deres behov. Både interessenter, forskning og undersøgelser er i nogen grad delte i forhold til åbenhed, og hvilken grad af åbenhed der i givet fald skal være tale om. Det synes således svært at lægge til grund, at mere åbenhed i alle tilfælde vil være ønsket og hensigtsmæssigt, ligesom det kan være tvivlsomt, om emnet egner sig til regulering ved lov.

Der er dog udbredt enighed om retten til egen historie. Det synes derfor nærliggende at styrke muligheden for at kende sin historie som adopteret og dermed også styrke den adopteredes mulighed for at søge kontakt med den biologiske slægt.

I lyset af de klare tilkendegivelser kan det overvejes at skærpe fokus på sikringen af oplysninger om det enkelte barns historie, i det omfang sådanne oplysninger findes, og også styrke den adopteredes umiddelbare adgang til sådanne oplysninger. Et sådan skærpet fokus, som bl.a. skal varetages af organisationerne, skal understøtte skabelsen og tilgængeligheden af oplysninger om barnets baggrund.

For i højere grad at give den adopterede en rettighed i forhold til sin egen historie, kan det også overvejes at gøre det muligt for den adopterede at søge oplysninger hos organisationen eller adoptionsmyndighederne om sin baggrund uafhængigt af

adoptivforældrene, når barnet/den unge er fyldt 15 år. På den måde sikres barnet/den unge ret til egen historie, uanset hvilken holdning adoptivforældrene måtte have. Det vurderes umiddelbart som værende relevant at fastsætte en aldersgrænse af hensyn til barnets/den unges evne til at håndtere de oplysninger, der måtte være, og også evnen til at overhovedet at håndtere at få mere konkret viden om sin baggrund, hvis den adopterede ikke allerede har denne viden.

Endelig kan overvejes at gøre den forpligtelse til at viderebringe en henvendelse fra den biologiske slægt til den adopterede, som allerede findes, til en lovbestemmelse, hvilket også vil understrege holdningen i forhold til barnets ret til egen historie. I tråd med en aldersgrænse på 15 år i forhold til at få indsigt i sin adoptionssag, vil det også kunne bestemmes, at en henvendelse sendes direkte til en adopteret, der er fyldt 15 år.

Samtidig synes det nærliggende at muliggøre en vis form for støtte til den adopterede i en sådan situation. Det kan være relevant at overveje, om den rådgivning og undervisning, der i dag udbydes til adoptivfamilier og myndigheder i Danmark i form af PAS, bør udbredes til også at omfatte spørgsmål om åbenhed og kontakt. Endvidere skal muligheden for at tilbyde støtte ses i sammenhæng med muligheden for en ændret tilrettelæggelse af PAS-rådgivning, sådan at det ene af de to forløb kan placeres i den adopteredes opvækst, dvs. senere end 5 år efter at den adopterede kom til Danmark.

Under hensyn til ISS/IRCs anbefalinger og interessenternes ønske om støtte og rådgivning i forbindelse med kontakt med den biologiske slægt kan det også overvejes at tilbyde temaaftener om åbenhed og kontakt med biologisk familie, som faciliteres af PAS-konsulenter i regi af Ankestyrelsen. Formålet med disse temaaftener skal bl.a. være at tale om, hvilke følelsesmæssige oplevelser det kan indebære at søge kontakt med den oprindelige familie.

Særligt for så vidt angår opfølgingsrapporter fra adoptivforældrene om barnets opvækst kan det overvejes, at det fremover vil være et krav til de formidlende organisationer, at de skal imødekomme eventuelle henvendelser fra biologisk slægt, der ønsker at se disse opfølgingsrapporter, i dialog med afgiverlandets myndigheder og i overensstemmelse med landets regler. Endvidere bør der i vejledningen og forberedelsen af adoptanterne være fokus på, at det er nødvendigt, at adoptanterne overholder den moralske og aftalte forpligtelse til at udarbejde disse rapporter.

Endelig kan det overvejes at iværksætte forskning, der afdækker implikationerne for de adopterede af mere grundlæggende ændringer i tilgangen til åbenhed i adoptioner.

Overvejelserne om adoptioner og åbenhed peger på følgende mulige tiltag:

- Mulighed for den adopterede til at søge oplysninger hos organisationen eller adoptionsmyndighederne om sin baggrund uafhængigt af adoptivforældrene, når barnet er fyldt 15 år.
- Lovfæstelse af den eksisterende forpligtelse til at viderebringe en henvendelse fra den biologiske slægt til den adopterede,

som er fyldt 15 år med orientering til adoptivforældrene, og til adoptivforældrene, hvis barnet er under 15 år.

- Udvidelse af PAS-tilbuddet til også at rumme spørgsmål om åbenhed og kontakt og sådan, at ét af de to rådgivningsforløb kan placeres i hele barnets opvækst.
- Tilbud om temaaftener om åbenhed og kontakt med biologisk familie, som faciliteres af PAS-konsulenter i regi af Ankestyrelsen.
- Organisationerne forpligtes til at imødekomme eventuelle henvendelser fra biologisk slægt, der ønsker at se opfølgingsrapporterne, i dialog med afgiverlandets myndigheder og i overensstemmelse med landets regler.
- Iværksættelse af forskning, der afdækker fordelene og udfordringerne ved en mere grundlæggende ændringer i tilgangen til åbenhed i adoptioner.

2.5. INDSAMLING OG FORMIDLING AF VIDEN

Overvejelserne om indsamling og formidling af viden på området må nødvendigvis ses i den aktuelle kontekst, hvor adoptionssystemet som sådan står over for store ændringer, og hvor der alt andet lige vil være en indfasning af en lang række tiltag af større eller mindre rækkevidde. De kommende ændringer må således også forventes i et vist omfang at have betydning for opgavefordelingen på området.

Adoptionsnævnet og Ankestyrelsen foretager allerede i dag en central vidensindsamling. Tilrettelæggelsen af undersøgelser fra myndighedernes side sker ud fra en faglig vurdering af, hvor der er behov for at kunne supplere vidensgrundlaget. På PAS-området er denne vurdering styret af et psykologfagligt og samfundsorienteret perspektiv, mens den fra den sagsbehandlende del af myndighederne er styret af behov for fokus på udvalgte problemstillinger og behov for regulering. Der iværksættes ved siden af disse initiativer i begrænset omfang forskning på området med henblik på at generere ny viden om adoption.

Det kan være nærliggende at overveje behovet og muligheden for at styrke og udbygge den eksisterende vidensindsamling og -formidling samt iværksætte forskning på området, og samtidig fokusere på en samlet strategisk tænkning i forhold til vidensopbygning mellem praktiker-/myndighedsfeltet og forskningsverdenen. Henset til, at der allerede indsamles og formidles viden i ganske udstrakt grad, synes det ikke hensigtsmæssigt at iværksætte tiltag i retningen af etablering af et egentligt videnscenter på nuværende tidspunkt på grund af de forestående ændringer af systemet.

Det kan dog være relevant at overveje, om det er muligt på centralt hold i endnu højere grad at gøre den eksisterende viden tilgængelig. Dette aktualiseres også at, at der særligt i de senere år er foretaget en række selvstændige undersøgelser og analyser i offentligt regi. Det kan således overvejes at skabe en særlig platform for denne viden og dermed optimere overblikket over den tilgængelige viden på området.

I den forbindelse kan der allerede nu inden for de eksisterende rammer sættes et skærpet fokus på mulighederne for i højere grad at dokumentere indholdet af PAS-arbejdet og iværksætte undersøgelser på området ud fra de erfaringer, der udvindes fra myndighedsudøvelsen, PAS-ordningen, de formidlende organisationer og andre aktører.

Det skal endvidere nævnes, at det også på nuværende tidspunkt synes relevant at overveje at etablere en form for kontaktgruppe mellem VISO og Ankestyrelsens Familieretsafdeling med henblik på at sikre, at den tilgængelige viden om adoptivfamiliers forhold tilgår VISO, som skal rådgive i sager om adoption i kommunalt regi. I den forbindelse kan det også overvejes at inddrage VISO som en del af målgruppen for PAS-undervisningen.

Overvejelserne om indsamling og formidling af viden peger på følgende mulige tiltag:

- Etablering af en vidensplatform.
- Inddragelse af VISO i vidensformidlingen.
- Iværksættelse af et forsøgsprojekt med henblik på at afdække behovet for støtte til adopterede.
- Iværksættelse af forskning vedrørende adoptioner og åbenhed.

3. GODKENDELSE AF KOMMENDE ADOPTANTER MED HENBLIK PÅ AT STYRKE GODE ADOPTIONSFORLØB

3.1. HOVEDUDFORDRINGER

Når kommende adoptanter godkendes til at adoptere, sker det med den hensigt at udvælge de bedst egnede adoptanter af hensyn til barnet. Samtidig er det en udfordring, at vurderingen af de kommende adoptanters forældrekompetencer skal ske i forhold til et barn, som ikke er kendt på forhånd. Endvidere har formidlingsbilledet ændret sig i forhold til den type godkendelse af adoptanter, som systemet i vid udstrækning er tilrettelagt efter. I 2013 blev knap halvdelen af de matchede børn vurderet som værende uden for en almen godkendelse til "børn i alderen 0-36 måneder uden væsentlige kendte fysiske og psykiske helbredsproblemer". International adoption forudsætter således i stigende grad en udvidet godkendelse af de kommende adoptanter.

Spørgsmålet er på denne baggrund, hvordan undersøgelsesforløbets indhold og faglige metoder bedst sikrer, at adoptanterne har de rette ressourcer til at blive adoptivforældre og er i stand til at imødekomme det konkrete adoptivbarns behov.

Hvordan sikres de rette ressourcer hos adoptanter

3.2. REGLERNE I DAG

3.2.1. Godkendelse som adoptant

Reglerne om godkendelse som adoptant findes i adoptionsloven, den tilhørende adoptionsbekendtgørelse samt i vejledningen om adoption. De gældende regler hviler på det system, der blev indført pr. 1. januar 2000 på baggrund af en betænkning fra Justitsministeriets adoptionsudvalg⁵. De konkrete krav til adoptionsansøgere er dog løbende justeret i takt med samfundsudviklingen.

Internationalt gælder Haagerkonventionen, der indeholder krav om, at modtagerlandets myndigheder sikrer, at adoptanter er kvalificerede og egnede samt har modtaget rådgivning i relevant omfang. De nærmere godkendelseskriterier lader konventionen være op til lovgivningen i det land, som varetager godkendelsen af adoptionsansøgerne.

Haagerkonventionen stiller krav om kvalificerede og egnede adoptanter

Motiverne bag adoptionslovgivningen omfatter blandt andet hensynet til, at et barn, der allerede en gang i sit liv har været udsat for et svigt, ikke bør placeres hos adoptanter, hvor der ud fra de aktuelle oplysninger må vurderes at være en risiko for, at adoptionsforløbet ikke bliver gunstigt for barnet.

⁵ Betænkning nr. 1338 om international adoption af 4. juni 1997 afgivet af Justitsministeriets adoptionsudvalg

Godkendelsesreglernes formål er derfor at varetage hensynet til de børn, der ønskes bortadopteret, sådan at man – for børnenes skyld – ikke accepterer en unødigt risiko for adoptionsforløbene.

Godkendelsesreglerne skal varetage hensynet til børnene

Kravet til godkendelse som adoptant afhænger af, hvilken form for adoption der er tale om. Ved fremmedadoption er det normalt en betingelse for at adoptere et barn, at ansøgeren efter en undersøgelse er blevet godkendt som adoptant. Er der en forudgående kvalificeret relation mellem barnet og ansøgeren, er der tale om en familieadoption eller ved adoption af stedbarn, en stedbarnsadoption. Ved familie- og stedbarnsadoption skal ansøgeren ikke godkendes som adoptant, men adoptionen skal godkendes af myndighederne ud fra en vurdering af, om adoptionen er til gavn for barnet.

Med lovændringen i 2000 blev undersøgelses- og godkendelsesforløbet inddelt i 3 faser med forskelligt indhold. I første fase skal myndighederne afklare, om ansøgerne opfylder en række generelle og objektive kriterier om alder, samliv, helbred, boligforhold, sociale forhold og økonomi, mens anden fase omfatter gennemførelsen af et adoptionsforberedende kursus. Tredje fase er en myndighedsvurdering af ansøgernes personlige og følelsesmæssige ressourcer i forhold til at skulle varetage omsorgen for et adoptivbarn, dvs. om ansøgeren efter en individuel vurdering kan anses for egnet til at adoptere et barn.

Det faseinddelte undersøgelses- og godkendelsesforløb

Formålet med denne faseopdeling er dels at sikre en tidlig afklaring af de objektive godkendelseskrav, dels at sikre adoptionsansøgerne mulighed for selvrefleksion- og selvselektion og dialog med myndighederne undervejs i forløbet, sådan at vurderingen af ansøgernes ressourcer baseres på mere end blot myndighedskontrol.

Formålet med det adoptionsforberedende kursus i fase 2 er via rådgivning og information at give ansøgeren en højere grad af medbestemmelse og ansvar i forbindelse med godkendelsen. Kurset skal være med til at kvalificere ansøgerens beslutning om adoption, så ansøgeren er bedre egnet til at vurdere egne ressourcer i relation til det at blive adoptivforælder og forstå adoptivbarnet, dets baggrund og adoptivfamiliens særlige vilkår.

3.2.2. Myndighedsstrukturen

Et undersøgelsesforløb med henblik på godkendelse til adoption indledes med, at ansøgeren retter henvendelse til Statsforvaltningen med en ansøgning om godkendelse som adoptant.

Det er Statsforvaltningens adoptionsråd, der træffer afgørelse i første instans om, hvorvidt ansøgere kan godkendes som adoptant, og herunder også hvilke undersøgelser af medicinsk eller psykologisk art der bør indhentes til brug for vurderingen. Adoptionsrådet består af 3 medlemmer med henholdsvis juridisk, socialfaglig og lægelig ekspertise. Afgørelser fra rådet kan påklages til Adoptionsnævnet.

Statsforvaltningens adoptionsråd og adoptionsnævnet

Statsforvaltningen varetager sekretariatsfunktionen for adoptionssamrådet, og i praksis vil Statsforvaltningen gennem samtaler med ansøgeren og et hjemmebesøg foretage en beskrivelse af ansøgeren, der forelægges adoptionssamrådet til vurdering.

Statsforvaltningen er tillagt en særskilt administrativ kompetence til at træffe afgørelse i fase 1 i tilfælde, hvor Statsforvaltningen vurderer, at ansøgeren utvivlsomt opfylder de generelle godkendelseskrav. Her kan Statsforvaltningen beslutte, at undersøgelsesforløbet kan fortsætte uden, at sagen forelægges adoptionssamrådet (administrativ godkendelse).

3.2.3. De objektive godkendelseskrav (fase 1)

3.2.3.1. Alder

Det følger af alderskravene i adoptionslovgivningen, at en ansøger ikke kan godkendes som adoptant, hvis ansøgerens alder på tidspunktet for ansøgningens indgivelse overstiger barnets alder med mere end 42 år. Reglen skal forstås sådan, at der maksimalt må være 42 år og 364 dages aldersforskel mellem ansøgeren og barnet.

Ansøgerens alder må ikke overstige barnets alder med mere end 42 år

Som en undtagelse fra hovedreglen om maksimalt 42 års aldersforskel mellem ansøger og barn kan der dispenseres ved adoption af barn nr. 2 eller flere, hvis der "inden rimelig tid" efter modtagelsen af et adoptivbarn ansøges om godkendelse til adoption af endnu et barn. Der kan herudover dispenseres fra det normale alderskrav, hvis det foreligger "særlige omstændigheder". Som eksempel på særlige omstændigheder kan især nævnes særlige forhold hos det barn, der ønskes adopteret.

Adoptionsnævnet har i en henstilling fra 2006 redegjort for nævnets holdning til en række forskellige forhold, som erfaringsmæssigt gør sig gældende i sager, hvor der søges dispensation fra aldersreglen under henvisning til, at der foreligger særlige omstændigheder. Nævnet har i den forbindelse understreget, at bestemmelsen i sin ordlyd og indhold lægger op til en konkret vurdering af, om der i den enkelte sag foreligger sådanne særlige omstændigheder, som kan begrunde en aldersdispensation⁶.

3.2.3.2. Helbred

Ansøgeren skal udfylde en helbredserklæring og fremlægge en helbredsattest, der som udgangspunkt skal være udfærdiget af ansøgerens egen læge. Helbredsattesten må ved indlevering til Statsforvaltningen ikke være mere end 3 måneder gammel.

Afhængigt af oplysningerne om ansøgerens helbredsmæssige forhold kan der være behov for at indhente supplerende oplysninger om f.eks. hospitalsindlæggelser eller særlige lægeundersøgelser og behandlinger. Adoptionssamrådet kan endvidere bestemme, at der er

⁶ Vedr. dispensation fra alderskravet i medfør af godkendelsesbekendtgørelsens § 6, stk. 2, nr. 3, "særlige omstændigheder", se Ankestyrelsen henstilling fra 27. januar 2006

behov for en specialundersøgelse af ansøgeren og vil herefter vurdere sagen på ny.

Der vil ved bedømmelsen af helbredstilstanden blive opstillet en langtidsprognose, der dækker omtrent det tidsrum, hvori barnets opvækst vil finde sted.

Der findes en relativ omfattende praksis fra Adoptionsnævnet, som offentliggøres løbende på nævnets hjemmeside, og som dækker nævnets vurdering af en række forskellige sygdomme og helbredsproblematikker af fysisk og psykisk art. Også funktionsnedsættelser og handicap er omfattet af denne vurdering, hvor særlig graden af kompensation for funktionsnedsættelser via hjælpemidler m.v. har betydning, og hvor vurderingen ligeledes vedrører spørgsmålet om funktionsnedsættelsens betydning for evnen til at drage omsorg for et adoptivbarn i løbet af dets opvækst.

Der opstilles en langtidsprognose for ansøgerens helbred under barnets opvækst

3.2.3.3. Sociale forhold, bolig og økonomi

De generelle godkendelseskrav i fase 1 indeholder et krav om, at ansøgeren råder over en bolig, der er egnet til at danne rammerne for opfostring af et barn, at ansøgeren har forsvarlige økonomiske forhold, og at ansøgeren ikke er straffet for forhold, der giver anledning til berettiget tvivl om ansøgerens egnethed til at adoptere.

Kravene til bolig og økonomi giver sjældent anledning til afslag på godkendelse, og der lægges også vægt på ansøgers realistiske tilgang og planer for tilrettelæggelsen af dagligdagen med et barn.

Strafforholdene vurderes på basis af en indhentet straffeattest. Tidligere begået kriminalitet vil – afhængig af art og omfang samt tidspunktet herfor – kunne begrunde afslag på godkendelse som adoptant. Visse grove personfarlige forbrydelser samt sædelighedsforbrydelser fører normalt til afslag på godkendelse, uanset om forholdet ligger langt tilbage i tiden. Omvendt vil andre forbrydelser – f.eks. mindre berigelsesforbrydelser – ikke automatisk medføre afslag, hvis det er længe siden, at det strafbare forhold er begået. Endelig vil det normalt ikke føre til afslag, at ansøgeren for nyligt er straffet, hvis der er tale om en lovovertrædelse, der klart er uden betydning for den pågældendes egnethed som adoptant. Ved international adoption stiller afgiverlandene generelt krav om oplysninger om ansøgerens strafforhold, økonomi og boligforhold, boligens omgivelser og placering samt egnethed til børn, ligesom det kræves, at der medsendes fotos af ansøgerens hjem. Uanset at disse forhold således ikke nødvendigvis udelukker godkendelse til adoption efter de danske regler, vil samme forhold kunne få betydning i forbindelse med mulighederne for senere at få formidlet et barn fra et konkret land.

3.2.3.4. Samliv og ægteskab

Det er i dag kun muligt at adoptere sammen, når man er gift. Et par, der lever sammen uden at være gift, vil ikke kunne godkendes til at adoptere sammen.

Kun gifte og registrerede par kan adoptere sammen

Kravet om, at ansøgerne er gift, skal først være opfyldt på tidspunktet for den endelige godkendelse i fase 3. Et ugift par vil kunne indgive ansøgning om godkendelse som adoptanter, og vil – hvis de øvrige betingelser er opfyldte – kunne godkendes som adoptanter, hvis de på tidspunktet for adoptionssamrådets endelige afgørelse om godkendelse kan dokumentere, at de nu er gift.

Efter 1. juli 2010 har registrerede partnere og fra den 15. juni 2012 ægtepar af samme køn haft mulighed for at blive godkendt som adoptanter på lige fod med andre ægtepar. Mulighederne for at få formidlet et barn afhænger dog af reglerne i de lande, som Danmark samarbejder med, og mange af disse lande ønsker ikke at formidle børn til homoseksuelle par.

Udover krav om ægteskab er det en generel betingelse for par, at de har levet sammen i mindst 2½ år på ansøgningstidspunktet. Kravet kan dog fraviges, hvis der foreligger særlige omstændigheder, f.eks. hvis samlivskravet kolliderer med aldersbetingelserne, fordi ansøgerne først har mødt hinanden i en relativt sen alder og derefter hurtigt har fundet ud af, at de ikke kan få biologiske børn sammen. Kravet om minimum 2½ års samliv skal sikre, at ansøgerne lever i et stabilt parforhold, hvilket må være en forudsætning for et gunstigt adoptionsforløb.

Krav om 2½ års samliv

En enlig ansøger kan godkendes som adoptant, hvis vedkommende opfylder de generelle krav og i øvrigt kan anses for egnet til at opfostre et barn alene. Som enlige ansøgere betragtes ansøgere, der er ugifte, fraskilte, enker eller enkemænd. Det gælder også, hvis ansøgeren er fast samlevende med en person, som vedkommende ikke er gift med, og som derfor ikke er medansøger i sagen.

Enlige kan også godkendes som adoptanter

Adoptionsnævnet har i konkrete klagesager udtalt, at der ved bedømmelsen af en ugift persons egnethed som adoptant må tages stilling til, om den pågældende på egen hånd vil kunne opfostre barnet på betryggende vis, og at det herudover også må tillægges betydning, om der er sandsynlighed for, at andre vil få en forælderrolle i forhold til et eventuelt barn, og i så tilfælde om også denne person eller disse personer er tilstrækkeligt egnede hertil. Ved adoptionssamrådets stillingtagen til, om den enlige ansøger opfylder de generelle krav til godkendelse som adoptant, vil det således f.eks. kunne tillægges betydning, hvis ansøgeren lever i et ægteskabslignende forhold med en person, der reelt vil kunne få en forælderrolle i forhold til barnet, og som ikke opfylder de generelle godkendelseskrav.

Det forhold, at ansøgeren lever i et fast samliv med en anden person, er altså ikke i sig selv til hinder for, at en ansøger kan søge om godkendelse som enlig adoptant. Adoptionsnævnet har dog fundet, at karakteren af det faste samlivsforhold kan være sådan, at også samleveren vil skulle opfylde de generelle godkendelseskrav.

Også i forhold til enlige kan afgiverlandenes regler og holdninger få betydning for det reelle indhold af en godkendelse. Det er således kun 2 af de lande, Danmark samarbejder med, der ønsker at formidle børn til enlige.

3.2.4. Det adoptionsforberedende kursus (fase 2)

Det adoptionsforberedende kursus er obligatorisk for alle førstegangsansøgere og indgår for disse ansøgere som fase 2 i undersøgelsesforløbet. Adoptionsrådet kan dog konkret beslutte, at en ansøger, der tidligere har adopteret et barn, skal deltage i et adoptionsforberedende kursus på ny.

Et obligatorisk kursus

Det adoptionsforberedende kursus i fase 2 tilrettelægges og udbydes af Ankestyrelsens Familieretsafdeling. Ægtepar skal deltage i kurset sammen.

Kursets formål er at kvalificere ansøgernes beslutning om adoption, sådan at ansøgerne efter afsluttet kursus bedre ser sig i stand til at vurdere egne ressourcer i relation til det at blive adoptivforælder.

Kursets formål

Kursets form er procesorienteret og veksler mellem gruppediskussioner, oplæg, film, case stories, paropgaver og debat. Fokus er på den enkeltes egen historie og kræver høj grad af deltageransvarlighed. Der går ikke information om ansøgernes indsats på kurset videre til Statsforvaltningen, og på denne måde er der en skarp adskillelse mellem fase 2 og de øvrige faser i godkendelsesforløbet. Kurset afsluttes ikke med en egentlig prøve, men det forventes, at man undervejs er aktivt deltagende.

Kursets form

Kurset udgør to weekender som internatkursus og afholdes tre forskellige steder i landet. Kursets indhold er valgt med henblik på, dels at medvirke til at ansøgerne får undersøgt deres adoptionsmotiv og forældreevne, dels at informere om adoptivbarnets særlige situation, og hvad den indebærer for de kommende forældre. Der sættes fokus på ansøgerne som kommende adoptivforældre, vejen imod beslutningen om adoption, betydningen af barnløshedsproblematikken, forestillingen om det biologiske barn, samlivet og på de historier, ansøgerne bærer med sig ind i forældreskabet om, hvordan deres egen opvækst har været – deres tilknytningshistorie. Derudover bliver der sat fokus på livet som adoptivfamilie, barnets biologiske forældre og barnets opvækstvilkår før adoptionen. Der ses også på, hvad tilknytning betyder for barnet, på dannelsen af ansøgernes og barnets fælles tilknytningshistorie, det første møde og den første tid derefter.

Hensigten bag at placere kurset i fase 2, og dermed midt i undersøgelses- og godkendelsesforløbet, er at ruste ansøgerne til at tage stilling til de forhold, som de bør være i stand til at håndtere i forbindelse med en adoption og på baggrund heraf vurdere, om man ønsker at fortsætte til fase 3. Kurset er fuldt ud adskilt fra myndighedsprocessen i undersøgelses- og godkendelsesforløbet for at kunne udgøre et åbent rum for ansøgerne, hvor de kan dele tanker og refleksioner uden at skulle bekymre sig om videregivelse af disse oplysninger til sagsbehandlingen i Statsforvaltningen. Kursusunderviserne har tavshedspligt i forhold til ansøgernes oplysninger og tilkendegivelser under kurset.

3.2.5. Den individuelle vurdering (fase 3)

Undersøgelsen og beskrivelsen af ansøgerne i fase 3 har til formål at give adoptionssamrådet det nødvendige grundlag for at træffe afgørelse om godkendelse som adoptant og at fastsætte de nærmere rammer for godkendelsen. Herudover har undersøgelsen til formål at give enten de udenlandske myndigheder eller Adoptionsnævnet det nødvendige grundlag for deres afgørelse om at anvise et konkret barn til den pågældende. Hvis ansøgeren ønsker at gennemføre en international fremmedadoption, vil Statsforvaltningen udarbejde en socialrapport på baggrund af undersøgelsen i fase 3.

Fase 3 har et individuelt fokus, og der tages således stilling til, om ansøgerne efter en individuel vurdering kan anses for egnede til at opfostre et adoptivbarn. Sagsbehandleren, typisk en socialrådgiver, i Statsforvaltningen (samrådets sekretariat) vil gennem en eller flere samtaler og et hjemmebesøg hos ansøgerne lave en socialfaglig beskrivelse af dem. Det vil være naturligt under samtalerne at få belyst emner som:

- Adoptionsmotivet (tidspunktet for beslutningen, barnløshed, evt. ønsker om søskende)
- Personlighed og interesser (fritidsbeskæftigelser, socialt liv m.v.)
- Fremtidsplaner
- Ægteskab og relationer til slægt og omgivelser
- Ønsker vedrørende godkendelsens anvendelse – national eller international adoption
- Forestillinger om barnet (køn, alder, udseende og begrundelsen herfor)
- Forventninger til barnet, herunder hvilke risici ansøgeren kan acceptere
- Kendskab til børn
- Indstilling til barnets biologiske baggrund, herunder overvejelser om åbenhed i adoption og oplysning til barnet om adoptionen
- Pasning af barnet
- Beskrivelse af børn i hjemmet
- Bolig og omgivelser
- Erhverv
- Religionsopfattelse

De enkelte emner har en selvstændig betydning af forskellig tyngde, men også en indbyrdes sammenhæng ved belysningen af ansøgerens forhold. Det er ikke tanken, at sagsbehandleren skal udspørge ansøgeren mere detaljeret om de enkelte emner, men hvis samtalen giver indtryk af, at ansøgeren kan have særlige vanskeligheder, kan dette føre til en specialundersøgelse, typisk en psykologisk undersøgelse.

For enlige ansøgere lægges der ved den individuelle vurdering vægt på, om ansøgeren er i besiddelse af nogle – til forskel fra gifte eller registrerede ansøgere – yderligere eller særlige kvalifikationer, der gør ansøgeren velegnet til at opfostre et barn alene. Det er dog ikke muligt

Vurdering af om ansøgerne er egnede til at adoptere

Vurderingen af enlige ansøgere

nøje at opregne, hvilke kvalifikationer der skal være tale om, idet afgørelsen beror på en samlet vurdering af bl.a. ansøgerens person og de omgivelser og det miljø, som ansøgeren lever i. Der kan også lægges vægt på ansøgerens kontakt til familie og bekendtskabskreds og på ansøgerens forhold til eventuelle andre medlemmer af husstanden og den eller de pågældendes holdning til ansøgerens adoptionsønske, herunder også om ansøgeren lever i et ægteskabslignende forhold med en person, der vil skulle deltage i opfostringen af barnet.

3.2.6. Godkendelsen

Hvis adoptionssamrådet finder, at en ansøger, der opfylder de generelle krav i fase 1, og som har deltaget i et adoptionsforberedende kursus (fase 2), også efter den individuelle vurdering i fase 3 kan anses for egnet til at adoptere et barn, godkendes ansøgeren som adoptant. En godkendelse er en forudsætning for at kunne adoptere, men ikke en garanti herfor, hvilket ansøgerne vejledes om både af Statsforvaltningen og de formidlende organisationer.

Godkendelsen meddeles som en generel godkendelse til et barn, der ikke på forhånd er kendt, medmindre der er søgt om godkendelse til et konkret barn, som ansøgeren på forhånd kender. Godkendelsens ramme definerer barnets alder og kendte fysiske og psykiske tilstand, og der skelnes i den forbindelse i dag mellem en almen godkendelse og en udvidet godkendelse.

[Godkendelsens indhold](#)

En almen godkendelse er en godkendelse til at adoptere et barn i alderen 0-36 måneder uden væsentlige kendte fysiske eller psykiske helbredsproblemer. En almen godkendelse indebærer, at en ansøger skal kunne acceptere at adoptere et barn i den nævnte aldersramme, og det er ikke muligt at give en godkendelse med en snævrere ramme end denne. På samme måde kan den almene godkendelse ikke afgrænses til bestemt køn på barnet, bestemt etnisk afstamning eller lign. Det skyldes, at kommende adoptanter må forventes at have rummelighed i forhold til det kommende barn og ikke baserer adoptionsønsket på præferencer af denne art.

[Almen godkendelse](#)

En udvidet godkendelse omfatter børn, ældre end 36 måneder, søskende eller eventuelt et barn, der på grund af kendte fysiske eller psykiske helbredsforhold må anses for mere ressourcekrævende.

[Udvidet godkendelse](#)

Afgørelsen af, om ansøgeren skal meddeles en almen eller en udvidet godkendelse, afhænger dels af ansøgerens ansøgning, dels af adoptionssamrådets vurdering af ansøgerens ressourcer. I den forbindelse vil ansøgerens alder også kunne få indflydelse på, hvilken aldersramme ansøgeren kan godkendes til.

Det mest almindelige er, at ansøgeren søger om og får en almen godkendelse. Det bør i den forbindelse understreges over for ansøgeren, at der – uanset at ansøgeren har fået en almen godkendelse – ikke kan gives nogen garanti for, at det barn, som ansøgeren senere kommer til at adoptere, er fuldstændigt sundt og rask set med danske øjne. Dels kan barnet have mindre

helbredsmæssige problemer, dels kan mange børn have en traumatisk baggrund, og det kan være uvist, hvilke spor barnets tidlige oplevelser har sat hos barnet. Herudover kan det efterfølgende vise sig, at barnet har funktionsproblemer eller alvorlige helbredsmæssige problemer i øvrigt, som var ukendte, da barnet blev frigivet til adoption.

Siden lovændringen i 2000 har det været de formidlende organisationer, der ved alle matchningsforslag skal vurdere, om der er tale om et barn, der falder inden for "en almen godkendelse" eller et barn, der kræver "en udvidet godkendelse". Hvis den formidlende organisation er i tvivl om, hvorvidt barnet ligger inden for ansøgerens godkendelsesramme, eller vurderer, at barnet ligger udenfor, skal sagen forelægges adoptionssamrådet til vurdering.

En generel godkendelse som adoptant er tidsbegrænset til 4 år, sådan at godkendelsen under visse betingelser kan forlænges af adoptionssamrådet, hvis ansøgeren ikke har fået anvist et barn inden for 4 år efter den oprindelige godkendelse. En godkendelse kan dog maksimalt gælde og forlænges, indtil ansøgerens alder overstiger barnets alder med 47 år.

Godkendelsens varighed

En godkendelse kan trækkes tilbage på grund af senere opståede begivenheder eller på grund af oplysninger, som var til stede på godkendelsestidspunktet, men ikke var oplyst til sagen. I begge tilfælde kan godkendelsen trækkes tilbage, hvis oplysningerne har en sådan karakter, at dette ville have ført til afslag på godkendelse.

Tilbagekaldelse af godkendelsen som adoptant kan også ske i de tilfælde, hvor ansøgeren uden rimelig grund afviser at modtage et barn, som er bragt i forslag til den pågældende, selvom barnet ligger inden for ansøgerens godkendelse. Som afvisningsgrunde, der i almindelighed fører til bortfald af godkendelsen som adoptant, kan nævnes barnets køn, alder, hudfarve eller mindre betydende handicaps eller sygdomme. Det vil derimod ikke kunne få konsekvenser for ansøgerens godkendelse, hvis ansøgeren ikke ønsker at søge om udvidelse af godkendelsen i anledning af, at der er bragt et barn i forslag til den pågældende, som ligger uden for ansøgerens oprindelige godkendelse.

Det påhviler den formidlende organisation at være opmærksom på tilfælde, hvor ansøgeren har afvist at acceptere et barn inden for ansøgerens oprindelige godkendelse og orientere adoptionssamrådet om dette.

En afgørelse om bortfald af godkendelsen som adoptant kan ikke træffes, hvis adoptionen er gennemført. Hvis adoptanterne efter bevillingen viser sig uegnede som forældre, vil det være de almindelige regler i lov om social service, der finder anvendelse.

En afgørelse om at tilbagekalde en allerede meddelt godkendelse som adoptant træffes af adoptionssamrådet. Adoptionssamrådets afgørelse kan påklages til Adoptionsnævnet.

Adoptionsnævnet offentliggør hvert år en statistik over adoptionssamrådenes og organisationernes vurderinger og afgørelser i

godkendelsessager og matchningssager. I tabellen nedenfor gengives på baggrund af nævnets statistik antallet af godkendelser inden for de seneste 10 år.

	Godkendelser	Godkendelser i %	Afslag	Afslag i %	I alt
2003	529	94 %	35	6 %	564
2004	688	93 %	53	7 %	741
2005	674	92 %	62	8 %	736
2006	665	89 %	83	11 %	748
2007	510	89 %	61	11 %	571
2008	448	84 %	85	16 %	533
2009	327	82 %	71	18 %	398
2010	394	81 %	95	19 %	489
2011	382	79 %	103	21 %	483
2012	311	75 %	101	25 %	412
2013	169	75 %	55	25 %	224

3.3. BRUGERUNDERSØGELSEN

Som en del af Ankestyrelsens brugerundersøgelse er der foretaget en afdækning af oplevelsen af godkendelsesprocessen blandt kommende og nuværende adoptanter. Resultaterne i forhold til vurderingen af godkendelsesprocessen er baseret på besvarelser fra de adoptanter, som hjemtog et eller flere børn i 2011-12, samt de ansøgere, som har stået på venteliste siden minimum 2012.

Undersøgelsen beskriver de nuværende og kommende adoptanters oplevelse af godkendelsesforløbet samt baggrunden for valget af godkendelsesramme.

Undersøgelsen viser overordnet, at de fleste adoptanter og ansøgere har en positiv oplevelse af godkendelsesprocessen. Flertallet af adoptanter og godkendte ansøgere har en positiv oplevelse af godkendelsesprocessen, idet alle tre faser af langt de fleste adoptanter og ansøgere opleves som værende henholdsvis relevante, i orden og ikke ubehagelige eller overfladiske:

- 83 procent oplever i nogen eller høj grad, at den indledende vurdering af ansøgeren i fase 1 var helt i orden.
- 84 procent oplever i nogen eller høj grad, at emnerne i det adoptionsforberedende i kursus i fase 2 samlet set er relevante.
- 87 procent oplever i nogen eller høj grad, at de individuelle samtaler mellem en sagsbehandler fra Statsforvaltningen og ansøgeren i fase 3 var helt i orden.

Der var dog også nogle, der oplevede, at fase 1 og fase 3 ingen værdi har som grundlag for en bedømmelse af deres evner som

De fleste har en positiv oplevelse af godkendelsesprocessen

⁷ Se "Statistik 2013, Internationale og nationale adoptioner, Adoptionsnævnet, 2014, i bilagsdelen til "Helhedsanalyse af det danske adoptionssystem – de strukturelle rammer og tilsynet."

adoptivforældre. Således mente 35 procent i nogen eller høj grad, at det var tilfældet.

Flertallet oplever, at de var grundigt informerede inden adoptionen, og flertallet blandt dem, som adopterede inden for en udvidet godkendelse, oplever, at de har haft ressourcer til adoptionen:

Flertallet føler sig grundigt orienterede

- 94 procent oplever samlet set, at de var blevet grundigt informeret, inden de tog stilling til at blive adoptivforældre, men 27 procent oplevede alligevel at blive overraskede.
- 93 procent af de adoptanter, som har adopteret inden for en udvidet godkendelsesramme, oplever, at de har haft ressourcer hertil.
- 85 procent af adoptanterne med udvidet godkendelse har i dag ingen betænkeligheder ved at have adopteret inden for en udvidet godkendelsesramme.

3.4. ANDRE LANDE

3.4.1. Norge

I Norge skal adoptionsansøgere have et forhåndssamtykke til adoption af et barn fra udlandet. Ansøgningen behandles i kommunen, mens afgørelsen om at give forhåndssamtykke træffes på regionsniveau. Der findes adoptionsforberedende kurser i Norge, men disse kurser er ikke obligatoriske.

De specifikke krav, der stilles til ansøgerne ved international fremmedadoption omfatter ligesom i Danmark en række generelle godkendelseskrav.

Forhåndssamtykket angiver en aldersramme for det fremtidige adoptivbarn samt hvilket land, ansøgeren kan adoptere fra. Tildeling af forældre til børn over 5 år, tre eller flere søskende, eller søskende, hvor en eller flere er over 5 år, samt børn med behov for særlig støtte er en "spesiell tildeling", som skal afgøres af et tværfagligt myndighedsorgan, "Det Faglige Udvalg". Der stilles ikke krav om, at ansøgerne forinden er særskilt undersøgt og godkendt til adoption af et barn med særlige behov for støtte.

Efter undersøgelse og godkendelse af ansøgerne er det den formidlende organisation, der har den løbende kontakt med ansøgerne. Det er også organisationen, der på grundlag af oplysningerne om barnet fra barnets oprindelsesland vurderer, om sagen er en "spesiell tildeling", som skal forelægges for "Det Faglige Udvalg". Hvis organisationen er i tvivl, om sagen er en "spesiell tildeling", skal den forelægges for sekretariatet for "Det Faglige Udvalg". Ligesom i Danmark har organisationerne således matchningskompetencen, hvis barnet vurderes inden for ansøgernes forhåndssamtykke.

Forhåndssamtykket kan som i Danmark tilbagekaldes, hvis der sker ændringer i ansøgernes helbredsmæssige, økonomiske eller sociale forhold.

Norge er aktuelt i gang med et udvalgsarbejde, der omfatter adoptionsområdet bredt og har i de seneste år ligeledes arbejdet med reformovervejelser på området.

3.4.2. Sverige

De svenske regler stiller ligeledes krav om, at adoptionsansøgere opfylder en række generelle godkendelseskrav. Undersøgelsen er placeret i kommunen, og afgørelseskompetencen i de svenske "socialnämnden" i kommunen.

I Sverige er der obligatorisk krav om deltagelse i et adoptionsforberedende kursus forud for tilladelsen til at adoptere. Tilladelsen kan afgrænses i relation til barnets alder, men almindeligvis indeholder den ikke en sådan begrænsning. Når der stilles et konkret barn i forslag, skal ansøgerne indhente "socialnämndens" samtykke til, at adoptionsprocessen fortsætter. Dette er en forudsætning for at kunne anvende tilladelsen. Dette samtykke skal gives inden for en frist på 2 uger og omfatter en vurdering af ansøgerens egnethed til det konkrete barn. Hvis adoptionsprocessen skal standses på dette tidspunkt, skal der foreligge klare og tungtvejende årsager hertil. Det sker kun sjældent, at processen standses.

En tilladelse kan tilbagekaldes, hvis forudsætningerne for tilladelsen ikke længere er til stede.

3.5. BIDRAG FRA ISS/IRC

ISS/IRCs undersøgelse rummer en beskrivelse og vurdering af tilrettelæggelsen af det danske godkendelsessystem og måden, hvorpå de forskellige aktører, der er involveret i processen, administrerer og indgår i systemet, samt hvilken effekt systemet i sin helhed vurderes at have på adoptionsansøgerne.

ISS/IRC fremhæver på baggrund af gennemførte interviews med såvel myndigheder, PAS-rådgivere samt NGO'er, at de interviewede generelt vurderer det obligatoriske adoptionsforberedende kursus som værende en positiv faktor i undersøgelsesforløbet. Det anføres således, at kurset giver adoptionsansøgerne et bedre informationsgrundlag før den videre proces og en mulighed for selvevaluering, herunder bedre selvindsigt i forhold til styrker og svagheder i et kommende forældreskab. Der peges også på, at de formidlende organisationer spiller en positiv rolle i forhold til at forberede kommende adoptanter på den virkelighed, der knytter sig til at adoptere, og at

Det obligatoriske kursus er en positiv faktor

⁸ ISS report – an in depth framework analysis of the Danish adoption system, with a special focus on: Approval and Preparation of Prospective Adoptive Parents, Post Adoption Service and Openness in Adoptions, International Reference Centre for the Right of Children Deprived of their Family, (ISS/IRC), Genève, September 2014

organisationerne er en neutral aktør, hvor de kommende adoptanter kan udtrykke tanker og overvejelser friere end over for myndighederne.

ISS/IRC anfører i forhold godkendelsesrammen, at "den almene godkendelse" ikke er velegnet i forhold til den aktuelle formidlingssituation, hvor der i højere grad formidles ældre børn og børn med specifikke behov. At erkende og være indstillet på adoption af større børn kræver ifølge ISS/IRCs en fornyet tilgang til forberedelsen af de kommende adoptivforældre for i højere grad at sikre den nødvendige rummelighed hos de kommende forældre. ISS/IRC anfører, at adoption af større børn kræver en anden forberedelse med øget fokus på eksempelvis en forlænget tilknytningsproces, respekt i forhold til barnets første sprog og kultur, barnets eventuelle relationer til andre og den bagage, som barnet i øvrigt har med sig, også selvom det større barn ikke har helbredsproblemer eller særlige behov.

Godkendelsesrammen er ikke velegnet i den aktuelle formidlingssituation

ISS/IRC påpeger også, at adoption af større børn ikke bør opfattes som et "second choice", og at det er vigtigt, at der fra aktørernes side også peges på de særlige positive aspekter/fordele, der knytter sig til at adoptere større børn. Ifølge ISS/IRC vil det kunne være med til at nedbryde barrierer for større åbenhed over for muligheden for at adoptere disse børn og samtidig tilbyde en relevant forberedelse på dette forældreskab. Uanset de øgede udfordringer, der følger med adoption af et større barn, betyder barnets alder også, at det vil kunne være nemmere for familien at danne sig et billede fra starten af barnets trivsel, udviklingsstadiet og muligheder, ligesom barnet bedre end helt små børn vil være i stand til at forstå adoptionen, både kognitivt og følelsesmæssigt. Det påpeges også i undersøgelsen, at en egentlig udvidelse af "den almene godkendelse", som i højere grad afspejler formidlingsbilledet, bør føre til en samtidig kompetenceudvikling hos sagsbehandlerne i undersøgelses- og godkendelsesforløbet med specifikt fokus på adoption af ældre børn eller børn med særlige behov, sådan at disse grupper af børn ikke betragtes som "second choice", men tværtimod en anden mulighed med andre fordele.

Adoption af større børn og børn med særlige behov må ikke blive "second choice"

ISS/IRC tilkendegiver endvidere at støtte et forslag fra en af de interviewede om psykologisk screening af alle adoptionsansøgere. Det anbefales også at sikre, at der afsættes de fornødne ressourcer og den nødvendige tid til forberedelses-/godkendelsesfasen.

3.6. DIALOGMØDER M.V. MED DE DANSKE INTERESSETER PÅ ADOPTIONSOMRÅDET

Som nævnt indledningsvist i denne rapport, er der afholdt to dialogmøder med områdets interessenter, hvor deltagerne havde mulighed for at komme med input til bl.a. spørgsmålet om godkendelse af adoptanter.

Det tilkendegives fra flere sider, at det er vigtigt, at godkendelsesprocessen giver anledning til ansøgernes stillingtagen til

adoptionsmotivet og til, hvilke ressourcer det vil kræve at adoptere. Der er forslag om, at det skal være muligt for ansøgerne at sige nej til et barn, de er matchet med, hvis de vurderer ikke at have ressourcerne til at møde eksempelvis særlige behov hos barnet, uden at en sådan beslutning har konsekvenser for ansøgernes godkendelse. Der er også tilkendegivelser om, at det ikke skal være muligt at få udvidet en godkendelse efter en matchning, og i forlængelse heraf at der måske ikke længere skal være en "normal" godkendelse. Endelig er der peget på, at der skal være plads til at italesætte de bekymringer, man kan have undervejs, og drøfte dem med sagsbehandleren i Statsforvaltningen og eventuelt søge rådgivning herom. En eventuel frygt for at miste sin godkendelse bør ikke afholde ansøgerne fra at forholde sig åbent til de problemstillinger, der for de fleste ansøgere er forbundet med ventetiden.

Flere af interessenterne peger på vigtigheden af at sætte fokus på etnicitetsspørgsmål og håndtering af racisme, ligesom der gives udtryk for et behov for fortsat at arbejde med integrationen af barnets oprindelsesland og kultur. Der stilles ligeledes fra flere interessenter forslag om, at voksne adopterede fungerer som rådgivere eller på anden måde indgår i godkendelsesforløbet for på den måde at få de adopteredes perspektiv og de temaer, som fra en adopterets vinkel er relevante, med i forberedelsen af de kommende adoptanter. Der er endvidere konkret forslag om at gøre det til et krav, at adoptanter til ældre børn tilegner sig barnets sprog i et omfang, der gør det muligt at kommunikere med barnet fra første møde.

For så vidt angår metoderne til godkendelse af kommende adoptanter giver nogle interessenter udtryk for, at der bør foretages en psykologisk testning eller screening for at få et bredere bedømmelsesgrundlag. En interessant giver udtryk for, at tiden til at foretage ressourcevurderingen af ansøgerne er for knap, og at det synes næsten som en selvfølge, at ansøgerne bliver godkendt.

Endelig er der i bidragene konkrete forslag om obligatorisk rådgivning af de kommende adoptanter, når et barn er matchet med dem, ligesom der stilles forslag om at skabe en obligatorisk opfølgning eller mulighed for at sende fagpersoner ud til familien, når barnet er kommet til Danmark.

Spørgsmålet om ressourcevurderingen er også drøftet på et møde med Dansk Psykolog Forening og Dansk Socialrådgiverforening til brug for denne analyse⁹. Mødet tog afsæt i Dansk Psykolog Forenings skriftlige bidrag til dialogmødet i september 2013 og en efterfølgende respons herpå fra Dansk Socialrådgiverforening¹⁰.

Dansk Psykolog Forening har således anbefalet, at rammerne og anvendelsen af klare retningslinjer for godkendelse af adoptanter skærpes, særligt i forhold til det undersøgelsesforløb, der knytter sig

Er der behov for yderligere psykologfaglig viden i fase 3

⁹ Referat af møde den 20. august 2014 med Dansk Socialrådgiverforening og Dansk Psykolog Forening

¹⁰ Se Dansk Psykolog Forenings input af 27. september 2013 til analyse af adoptionssystemet i Danmark og Dansk Socialrådgiverforenings respons af 8. august 2014 på Dansk Psykolog Forenings forslag om en tværfaglig screeningsproces

til fase 3. Uanset at der i dag er mulighed for at inddrage psykologfaglige kompetencer, bl.a. ved beslutning om iværksættelse af en psykologisk undersøgelse af adoptionsansøgeren, erfarer foreningen fra nogle af dens medlemmer, at dette sker for sent, for tilfældigt og ikke nødvendigvis i de tilfælde, hvor det er nødvendigt. Foreningen pegede på mødet på et behov for at undersøge i hvor høj grad, der sker en godkendelse af ansøgere, som ikke har de tilstrækkelige ressourcer, og hvor der burde have været iværksat en psykologisk undersøgelse til afdækning heraf. Foreningen pegede på muligheden for via PAS-rådgivere og undervisere på de adoptionsforberedende kurser at indhente erfaringer i relation til de problematikker eller personlighedstræk hos kommende og nuværende adoptivforældre, som er mødt i de forskellige forløb, og som psykologfaglige screeninger eventuelt kunne bidrage til afdækningen af. For at sikre den nødvendige undersøgelse af ansøgernes forhold anbefaler foreningen, at der altid inddrages psykologfaglige kompetencer tidligt i fase 3 med henblik på at vurdere behovet for at gennemføre en egentlig forældrekompetenceundersøgelse eller anden specialundersøgelse.

Dansk Socialrådgiverforening har heroverfor understreget vigtigheden af ikke at undersøge ansøgernes forhold mere end nødvendigt. Det er foreningens vurdering, at behovet næppe er så stort, som tilkendegivet af Dansk Psykologforening, og at den psykologfaglige viden i dag inddrages, hvor det er relevant. I den forbindelse understreger foreningen, at resultatet af Adoptionsnævnets arbejdsgruppe, som er beskrevet nedenfor, allerede i vid udstrækning bruges som et supplement til de nu gældende retningslinjer, og at tilgangen til ressourcevurderingen og dermed godkendelsen i dag er en anden, end den var for år tilbage.

3.7. SÆRLIGT OM RESSOURCEVURDERINGEN I FASE 3

Indholdet og tilrettelæggelsen af fase 3 undersøgelsen har i de seneste år været genstand for forskellige overvejelser.

En arbejdsgruppe under Adoptionsnævnet afgav ultimo 2012 en udtalelse om muligheden for at målrette undersøgelsen bedre, som også har indgået i grundlaget for nærværende helhedsanalyse. Arbejdsgruppen under Adoptionsnævnet bestod af repræsentanter fra de daværende 5 statsforvaltninger med både psykologfaglig, socialfaglig og juridisk baggrund, nævnets formand samt nævnets socialfaglige og det psykologfaglige medlem.

Gruppens arbejde var en forlængelse af et oplæg fra Ankestyrelsens Familieretsafdeling om revision af de eksisterende godkendelsesrammer, jf. afsnit 3.8. nedenfor.

Arbejdsgruppens forslag lægger op til en tydeliggørelse af de fokusområder, som en fase 3-undersøgelse bør have. Det skal være med til at sikre et vellykket adoptionsforløb og give sagsbehandleren redskaber til at få afdækket ansøgernes ressourcer og få belyst

Tydeliggørelse af
undersøgelsens fokus

eventuelle vanskeligheder hos ansøgeren, der har betydning for dennes muligheder for at kunne imødekomme et kommende adoptivbarns samlede behov.

Til brug for belysningen af ansøgernes ressourcer har nævnets arbejdsgruppe derfor opstillet følgende overordnede fokusområder, som kan være retningsgivende for sagsbehandleren i fase 3-undersøgelsen:

- Psykisk robusthed og forudsigelighed.
- Tilknytningsevne.
- Omstillingsparathed.
- Indsigt i adoptivbarnets situation.

Områderne afspejler behovet for at få belyst de ressourcer og eventuelle vanskeligheder hos ansøgeren, der har betydning for dennes muligheder for at kunne imødekomme et kommende adoptivbarns behov.

I forhold til varigheden af fase 3-samtalerne har nævnets arbejdsgruppe lagt op til, at samtalerne sædvanligvis ikke overstiger 5-7 timer i modsætning til den gældende vejledning, hvoraf det fremgår, at samtalerne normalt ikke bør overstige 4-5 timer. Arbejdsgruppen har fundet, at det foreslåede timetal er mere realistisk i forhold til de emner, der skal belyses under samtalerne, ligesom det formentlig også svarer til, hvad der allerede i dag reelt anvendes på samtalerne.

Arbejdsgruppens anbefalinger følges som nævnt i vidt omfang allerede i dag i undersøgelsesforløbet for adoptionsansøgere.

3.8. SÆRLIGT OM ARBEJDET MED GODKENDELSESRAMMEN

I 2009 blev der nedsat en arbejdsgruppe under Ankestyrelsens Familieretsafdeling (dengang Familiestyrelsen) bestående af repræsentanter fra de formidlende organisationer, statsforvaltningerne, Adoption & Samfund samt Familieretsafdelingen¹¹.

Arbejdsgruppen havde til opgave at overveje, om matchningsproceduren og sondringen mellem almen og udvidet godkendelse var tidssvarende og i tilstrækkelig grad sikrede barnets bedste.

Behovet for en revision var udsprunget af de erfaringer, som navnlig de formidlende organisationer rapporterede om. De formidlende organisationer havde således gennem en årrække oplevet uhensigtsmæssigheder ved det gældende system med vurdering af matchningsforslaget inden for og uden for en almen godkendelse. Bl.a. en stigende tendens til, at ansøgere, der får bragt barn i forslag inden for en almen godkendelse, opnår en falsk tryghed, hvor det kan blive

Overvejelser
om revision af
godkendelsesrammer

¹¹ Se Godkendelsesrammer, Justitsministeriet, Familiestyrelsen, 2011

vanskeligt for ansøgerne at håndtere eventuelle vanskeligheder eller særlige behov hos barnet, som man ikke på forhånd har kendt til eller været indstillet på. Derudover var det organisationernes opfattelse, at kategoriseringen af børnene kan have den uheldige effekt, at ansøgerne bliver mindre åbne i forhold til barnet. Ligeledes at ansøgernes mulighed til at forholde sig åbent og ærligt til et matchningsforslag begrænses ved reglerne om, at godkendelsen formentlig tilbagekaldes, hvis et matchningsforslag inden for godkendelsen bliver afvist. Det var organisationernes holdning, at et barn bør placeres hos ansøgere, som reelt ønsker at adoptere barn, hvilket de gældende regler muligvis ikke sikrer optimalt.

Arbejdsgruppen har enstemmigt indstillet, at begreberne almen og udvidet godkendelse afskaffes og erstattes af én godkendelse til adoption, sådan at godkendelsesrammen fremover i højere grad afspejler den aktuelle formidlingssituation og de børn, der frigives til adoption. Der var ligeledes enighed om, at godkendelsen til adoption fortsat skal indeholde kriterier om alder på barnet og søskende, dog sådan, at aldersrammen for adoption af søskende udvides fra de nuværende 0-36 måneder til 0-72 måneder. Der var ikke enighed i arbejdsgruppen om, hvorvidt den almindelige aldersramme 0-36 måneder fortsat skal være gældende, eller om den bør udvides til 0-48 måneder¹².

Der bør være
én godkendelse

Med hensyn til indholdet af den nye og samlede godkendelsesramme var det arbejdsgruppens opfattelse, at den burde kunne rumme mere end den almene godkendelse i dag. Den nærmere beskrivelse af, hvornår et barn falder inden for godkendelsen, har arbejdsgruppen formuleret på følgende måde:

”Et barn bør være omfattet af godkendelsesrammen, hvis den samlede viden ikke taler afgørende imod, at barnet har et normalt udviklingspotentiale i fysisk og psykisk henseende, forstået på den måde, at barnet med tiden vil kunne blive selvhjulpent og i stand til at klare en almindelig tilværelse, eventuelt med begrænset brug af støtteforanstaltninger.

Indholdet af
godkendelsen

Kun hvis forhold hos barnet konkret vurderes at medføre, at barnet ikke har et normalt udviklingspotentiale, eller at der består en betydelig risiko herfor, falder det konkrete barn uden for godkendelsen til adoption.

Med hensyn til vurderingen af barnet skal der foretages en konkret og individuel vurdering af alle de foreliggende oplysninger om barnet, herunder oplysninger om barnets helbred, udvikling, adfærd, kontaktevne og baggrund. Oplysningerne bør sammenholdes med de usikkerhedsfaktorer, der måtte bestå, herunder manglende eller mangelfulde oplysninger om barnets alder, baggrund eller lignende.”

Der var i arbejdsgruppen enighed om, at de børn, som falder inden for godkendelsen til adoption, ligesom i dag fortsat skal kunne formidles direkte fra de formidlende organisationer, mens børn, der falder uden

¹² Se Godkendelsesrammer, Justitsministeriet, Familiestyrelsen, 2011

for godkendelsen til adoption, bør kræve specifik godkendelse til det konkrete barn fra adoptionssamrådet. Ansøgerne vil således ikke længere kunne få en udvidet godkendelse på forhånd.

Hvis ansøgerne afviser at modtage et barn inden for deres godkendelse, er det arbejdsgruppens indstilling, at ansøgerne fremover altid skriftligt skal begrunde afvisningen. En sådan begrundelse skal sendes til Statsforvaltningen, som må vurdere legitimiteten af begrundelsen. En afvisning af et barn uden for ansøgernes godkendelse skal dog ikke begrundes.

En implementering af ændrede godkendelsesrammer vil påvirke indholdet af adoptionsprocessen for så vidt angår både krav til ansøgerne og indholdet af det adoptionsforberedende kursus, som skal forberede ansøgerne på modtagelsen af barnet.

Adoptionsnævnet har i forbindelse med overvejelserne om fase 3 påpeget, at det er af væsentlig betydning for kvaliteten af fase 3-undersøgelsen, at sagsbehandlere i Statsforvaltningen løbende har adgang til supervision og efteruddannelse på området.

I forhold til den strukturelle faseinddeling af undersøgelses- og godkendelsesforløbet har Adoptionsnævnet peget på, at der kan være grund til at overveje at åbne mulighed for, at Statsforvaltningen i særlige tilfælde allerede under fase 1-undersøgelsen, får mulighed for at iværksætte en nærmere undersøgelse af forhold hos ansøgeren, som efter de nugældende regler hører under fase 3-undersøgelsen. Der kan samtidig være anledning til at overveje, at samrådet i sådanne særlige tilfælde får mulighed for at meddele afslag på godkendelse som adoptant, hvis det allerede i fase 1 er klart, at ansøgeren ikke har de fornødne ressourcer for at blive godkendt som adoptant. Det er således nævnets erfaring, at det i enkelte sager forekommer, at der allerede under fase 1 foreligger oplysninger om ansøgeren, som gør det yderst tvivlsomt, om ansøgeren vil kunne godkendes som adoptant efter en individuel vurdering, og hvor det derfor kan forekomme belastende at kræve, at ansøgeren skal gennemgå et adoptionsforberedende kursus og afvente fase 3-undersøgelsen, før vedkommende får en afklaring på, om de pågældende forhold er til hinder for en godkendelse.

Samtidig har nævnet omvendt anført, at der ikke umiddelbart kan peges på mere generelle forhold hos ansøgerne, som må antages at indebære en formodning for, at de pågældende må anses for at have de nødvendige ressourcer til at adoptere et barn udover, hvad der allerede følger af de nugældende regler. Adoptionsnævnet stiller sig derfor betænkelig ved en ordning, hvorefter ansøgere, som Statsforvaltningen umiddelbart vurderer at have gode ressourcer, kan blive godkendt som adoptanter, uden at der er foretaget en egentlig fase 3-undersøgelse. Særligt også under hensyn til, at omfanget af fase 3-undersøgelsen skal tilpasses i forhold til, hvad der er anledning til at søge belyst hos de enkelte ansøgere. Hertil kommer, at formålet med fase 3-undersøgelsen også er at tilvejebringe de oplysninger om ansøgeren, som kræves af afgiverlandet, og som derfor er en forudsætning for, at den pågældende ansøger kan få anvist et barn til adoption.

Ønske om mulighed for psykologundersøgelse af ansøgernes ressourcer i fase 1

3.9. ÆNDRING AF DET EKSISTERENDE SYSTEM

3.9.1. Overordnet om mulighederne for at styrke adoptionsforløbet gennem en ændring af godkendelsesprocessen

Undersøgelses- og godkendelsesforløbet er ifølge de fleste ansøgere og adoptanter, som har deltaget i Ankestyrelsens brugerundersøgelse, en positiv oplevelse, hvor alle tre faser blev oplevet som værende i orden og relevante. Nogle oplever dog også, at fase 1 og fase 3 ikke har værdi som grundlag for at vurdere forældreevnen. En adoptant gav udtryk for, at der var for meget fokus på fysiske rammer frem for følelsesmæssige ressourcer, mens en flergangsadoptant gav udtryk for, at det kunne virke omstændeligt at skulle igennem hele processen anden gang, men at alle detaljer i et overordnet perspektiv er relevante for at give det mest komplette helhedsbillede af adoptanten.

Godkendelsessystemet skal imidlertid følge med udviklingen på adoptionsområdet, hvilket bl.a. betyder, at adoptanter i stadig stigende grad skal kunne rumme og møde de behov, som større børn og børn med særlige behov har. I 2013 var gennemsnitsalderen for de adopterede børn 2 år på hjemtagelsestidspunktet, og andelen af børn, der var over 3 år, udgjorde 16 procent af alle adopterede børn det år. Samlet set blev 44 procent af børnene i 2013 vurderet uden for en almen godkendelse, og i 24 procent af disse tilfælde var årsagen barnets alder. Ankestyrelsens undersøgelse viser også, at der er en signifikant større andel af dem, der adopterede i 2011-2012, der har en udvidet godkendelse, end blandt dem, der står på venteliste. Når et barn bringes i forslag, viser der sig således ofte et behov for udvidelse af godkendelsen.

Ændring i
formidlingsbilledet

Siden 2000, hvor det gældende system blev introduceret, er antallet af afslag på godkendelse som adoptant steget markant. Indtil 2006 oversteg afslagsprocenten ikke 10 procent, hvorimod den i perioden 2006-2011 steg til 21 procent. I 2013 var afslagsprocenten 25 procent. Det bemærkes, at antallet af ansøgere i samme periode er faldet fra 748 ansøgere (hvoraf 665 blev godkendt) i 2006 til 224 ansøgere i 2013 (hvoraf 169 blev godkendt).

Samtidig er det ikke myndighedernes umiddelbare oplevelse, at adoptionsansøgere i nævneværdigt omfang frasorterer sig selv efter at have deltaget i det adoptionsforberedende kursus, som det ellers var forudsat i motiverne til det gældende lovgrundlag. Siden 2000, hvor det faseopdelte godkendelsessystem blev indført, viser årlige statistiske opgørelser fra Adoptionsnævnet, at mellem 0,5 og 3 procent af ansøgerne valgte ikke at fortsætte til fase 3 efter at have deltaget i et adoptionsforberedende kursus. Der kan dog være flere forskellige årsager til, at ansøgerne valgte at standse processen, og det kan ikke alene tilskrives de erfaringer og refleksioner, ansøgerne

har udvundet fra kurset¹³, idet der også kan være tale om graviditet eller blot fravalg af andre årsager.

På baggrund af den observerede stigning i antallet af afslag gennemførte Adoptionsnævnet i 2013 en undersøgelse af sager fra statsforvaltningerne, hvori samrådene havde givet helt eller delvist afslag på godkendelse som adoptant i fase 3 i en periode i 2012. Som resultat af undersøgelsen pegede nævnet bl.a. på, at der i forhold til formidlingsbilledet er sket en række væsentlige ændringer, og at dette kan have haft en vis afsmittende virkning på vurderingen af de ressourcer, som en ansøger skal være i besiddelse af for at kunne blive godkendt som adoptant. Der blev også peget på, at de adoptionsforberedende kurser ikke har ført til den forudsatte effekt i form af, at ansøgere frasorterer sig selv, idet kun ganske få sorterer sig selv fra¹⁴. I den betænkning, der ligger til grund for indførelsen af det faseopdelte godkendelsessystem, var der på baggrund af hollandske erfaringer en forventning, at en noget større andel af ansøgere ville frasortere sig selv. I Holland valgte 30 procent af ansøgerne på daværende tidspunkt således at trække deres ansøgning tilbage i forbindelse med et adoptionsforberedende kursus¹⁵. At ansøgerne skulle deltage i et adoptionsforberedende kursus var en væsentlig forudsætning for, at myndighedernes kontrolfunktion kunne træde i baggrunden ved indførelsen af det faseopdelte godkendelsessystem.

Ansøgerne vælger ikke sig selv fra som forudsat

Flere og flere af de børn, der har behov for hjælp via international adoption er ældre børn eller børn med særlige behov. Det eksisterende godkendelsessystem er imidlertid i vid udstrækning tilrettelagt med henblik på, at størstedelen af de børn, der bortadopteret internationalt, er børn under 3 år uden kendte fysiske eller psykiske udfordringer. Dette betyder, at flere ansøgere i dag får udvidet deres godkendelse i forbindelse med matchningen og derved på ny skal have vurderet deres ressourcer, hvilket afstedkommer en reel udbygning af godkendelsesprocessen.

Danmark er som nævnt efter Haagerkonventionen forpligtet til at sikre, at de godkendte adoptanter på baggrund af en ordentlig og grundig vurdering er egnede til at adoptere.

Danmark skal sikre at adoptanter er egnede

Disse forskellige hensyn og faktorer kan gøre det relevant at overveje om godkendelsen, som den gives i dag, er hensigtsmæssig i sin udformning, og om undersøgelsen af ansøgerne bør skærpes. Endvidere kan det overvejes, om der er tiltag vedrørende sagsgangen, der bør ændres. De nævnte hensyn og faktorer har også dannet grundlag for det arbejde, der allerede er foretaget i forhold til at få skabt en tidssvarende godkendelsesstruktur.

¹³ Statistikken kan læses i Adoptionsnævnets årsberetninger. Adoptionsnævnet har siden 2012 ikke ført statistik over dette forhold.

¹⁴ Adoptionsnævnets årsberetning 2013, Adoptionsnævnet 2014

¹⁵ Betænkning nr. 1338 om international adoption af 4. juni 1997 afgivet af Justitsministeriets adoptionsudvalg

3.9.2. Godkendelsesrammen

Det eksisterende system lægger som nævnt op til en godkendelse til en almen godkendelsesramme, der omfatter børn mellem 0-36 måneder uden væsentlig kendte fysiske eller psykiske vanskeligheder, og undersøgelses- og godkendelsesforløbet har i vid udstrækning også dette fokus. Både på de adoptionsforberedende kurser og som en del af dialogen med sagsbehandleren i Statsforvaltningen informeres og drøftes dog også udfordringer og familiemæssige betingelser i relation til adoption af børn med særlige behov. Men de adoptionsformidlende organisationer orienterer løbende myndighederne om, at de danske adoptionsansøgere kun i begrænset omfang har rummelighed i forhold til at adoptere ældre børn og børn med specifikke helbredsproblematikker.

Afsættet for det arbejde, som arbejdsgruppen under Ankestyrelsen forestod i forhold til godkendelsesrammen, og som er beskrevet ovenfor i afsnit 3.8., var i høj grad, at den eksisterende ordning med en godkendelse til at adoptere et barn inden for almen godkendelse ses at skabe en falsk tryghed for de kommende adoptanter og en lukkethed over for det konkrete barn. Godkendelsesrammens udformning i dag synes således at modarbejde en konkret stillingtagen til, hvilke ressourcer de kommende adoptanter har – også set i forhold til det konkrete barns behov.

Som nævnt var der i arbejdsgruppen enighed om at ændre godkendelsens udformning, sådan at begreberne almen og udvidet godkendelse afskaffes og erstattes af én godkendelse, det vil sige uden den nævnte sondring. Samtidig skal en sådan godkendelse rumme mere end den almene godkendelse i dag. Et barn bør således ifølge en enig arbejdsgruppe være omfattet af godkendelsesrammen, hvis den samlede viden ikke taler afgørende imod, at barnet har et normalt udviklingspotentiale i fysisk og psykisk henseende, forstået på den måde, at barnet med tiden vil kunne blive selvhjulpent og i stand til at klare en almindelig tilværelse, eventuelt med begrænset brug af støtteforanstaltninger. Kun hvis forhold hos barnet konkret vurderes at medføre, at barnet ikke har et normalt udviklingspotentiale, eller at der består en betydelig risiko herfor, falder det konkrete barn uden for godkendelsen til adoption. I så fald bør formidlingen kanaliseres over til adoptionssamrådet med henblik på en specifik godkendelse til at adoptere det konkrete barn – ganske som det sker i dag.

Der var i arbejdsgruppen også enighed om, at godkendelsen fortsat skal indeholde kriterier om alder på barnet og søskende, sådan at aldersrammen for søskende udvides til 0-72 måneder, hvilket vil sige, at en tilladelse til at adoptere søskende rummer søskende, der alle er i aldersspændet 0-6 år. Der var imidlertid ikke enighed om, hvorvidt den almindelige aldersramme på 0-36 måneder skal fortsætte uændret eller udvides til 0-48 måneder. Det blev fra organisationernes side anført, at rammen bør udvides, sådan at flere børn vil falde inden for godkendelsen, mens det heroverfor af Adoption & Samfund blev anført, at jo højere barnets alder er ved adoptionen, jo højere risiko er der for, at barnet har problemer. Adoptionsnævnet har i forbindelse med en høring over arbejdsgruppens resultater tilkendegivet, at

nævnet ikke har afgørende indvendinger over for en udvidelse til 0-48 måneder, forudsat formidlingssituationen taler herfor, og at der ikke er udviklingsmæssige forhold, der i væsentlig grad tilsiger, at rammen bør være 0-36 måneder frem for 0-48 måneder.

De anbefalinger, der er givet i forbindelse med dette arbejde, er alle medtaget i helhedsanalysen og danner således grundlag for analysens overvejelser om ændringer.

På denne baggrund – og ikke mindst under hensyn til karakteren af det allerede foreliggende arbejde – bør der ske en ændring af godkendelsen, sådan at der ikke længere er tale om godkendelse til at adoptere et barn inden for eller uden for almen godkendelse, men blot tale om en godkendelse.

En ændring af godkendelsesrammen

ISS/IRCs undersøgelse sætter også fokus på spørgsmålet om danske adoptionsansøgere rummelighed i forhold til adoption af blandt andet større børn. ISS/IRC anbefaler at ændre godkendelsesrammen og anfører samtidig, at adoption af større børn vil kræve en anden forberedelse med øget fokus på eksempelvis en forlænget tilknytningsproces, respekt i forhold til barnets første sprog og kultur, barnets eventuelle relationer til andre og den bagage, som barnet i øvrigt har med.

Endvidere synes det i lyset organisationernes og Adoptionsnævnets tilkendegivelse – og i lyset af at omkring 25 procent af børnene de sidste par år har været over 36 måneder, da de blev matchet med deres adoptivforældre – relevant at overveje, at en ny godkendelsesramme får et aldersspænd på 0-48 måneder.

Skal godkendelsen fremover omfatte børn mellem 0 og 4 år

En ændring i overensstemmelse med Ankestyrelsens arbejdsgruppes indstilling ville også omfatte de øvrige elementer i indstillingen, herunder bl.a. at der ikke længere kan gives en udvidet godkendelse på forhånd, og at ansøgerne kan undlade at acceptere et barn, der falder uden for godkendelsen uden at skulle begrunde dette.

3.9.3. Ressourcevurderingen i fase 3

I forbindelse med det ovenfor beskrevne arbejde for så vidt angår godkendelsesrammen blev der peget på, at en eventuel ændring i overensstemmelse med indstillingerne fra Ankestyrelsens arbejdsgruppe vil nødvendiggøre en styrkelse af de adoptionsforberedende kurser med henblik på i højere grad at give ansøgerne information om de udfordringer de skal kunne rumme for at støtte barnet bedst muligt og skabe en god familiemæssig tilknytning. Navnlig de formidlende organisationer vurderede, at der er behov for at styrke adoptanternes kendskab og afstemme forventningerne til de børn, der frigives til adoption.

Samtidig blev det påpeget, at en ændring af godkendelsesrammen vil få konsekvenser for beskrivelser og vurderinger af ansøgere i fase 3. Det var således arbejdsgruppens opfattelse, at der med henblik på at afdække ansøgernes rummelighed bør skabes en fase 3, som er mere målrettet til de forhold og faktorer, som den nuværende internationale

En ændret godkendelsesramme vil påvirke vurderingen i fase 3

adoptionsformidling nødvendiggør et fokus på i vurderingen af ansøgernes egnethed.

I forlængelse heraf har en arbejdsgruppe under Adoptionsnævnet set nærmere på, hvordan fase 3-undersøgelsen kan gøres mere målrettet i forhold til afdækning af ansøgernes ressourcer. Dette arbejde mandede ud i et forslag til en revideret vejledning til sagsbehandlerne i Statsforvaltningen, jf. ovenfor i afsnit 3.7.

Denne reviderede tilgang sker inden for de eksisterende rammer for det faseopdelte godkendelsesforløb, og, som også anført af Dansk Socialrådgiverforening, er det allerede i vid udstrækning implementeret i praksis.

Formidlingssituationen er i dag sådan, at der er et stigende behov for adoptanter til børn med særlige behov, mens behovet for adoption af små børn uden særlige behov falder. De børn, der adopteres, har endvidere fået en højere gennemsnitsalder. Samtidig ses det, at ansøgerne reelt ikke fravælger en adoption efter fase 2, selvom hensigten med denne fase var at skærpe ansøgernes eget blik på, om de har de nødvendige ressourcer til at adoptere. Endelig er der en stigning i antallet af afslag i fase 3, hvor der tages stilling til ansøgernes ressourcer.

Spørgsmålet om, hvorvidt de relevante faglige kompetencer inddrages i godkendelsesforløbet påses løbende i Adoptionsnævnets og Ankestyrelsens arbejde. De synspunkter, der har været fremlagt til brug for helhedsanalysen, kan gøre det relevant at bede Adoptionsnævnet om at have et særligt fokus på, hvilke metoder, der synes mest velegnede til at belyse ansøgernes personlige ressourcer.

Det bemærkes også, at ISS/IRC støtter et forslag fra en af de interviewede om at sikre psykologfaglige kompetencer i godkendelsesprocessen.

3.9.4. En ændring af indholdet af fase 1

Arbejdsgruppen har i sin vidensindsamling bedt Adoptionsnævnet om bemærkninger til en optimering og kvalificering af godkendelsesforløbet¹⁶. Nævnet har peget på, at der kan være anledning til at overveje at åbne muligheden for, at Statsforvaltningen i særlige tilfælde allerede under fase 1-undersøgelsen får mulighed for at iværksætte en nærmere undersøgelse af ansøgeren, som efter de gældende regler hører under fase 3-undersøgelsen. Endvidere peger nævnet på relevansen af i særlige tilfælde at kunne give afslag på godkendelse, hvis det allerede i fase 1 er klart, at ansøgeren ikke har de fornødne ressourcer til at blive godkendt som adoptant.

Det er nævnets erfaring, at det i enkelte sager forekommer, at der allerede under fase 1 foreligger oplysninger om ansøgeren, som det

¹⁶ Se Adoptionsnævnets svar af 1. oktober 2013 på arbejdsgruppens høring om godkendelsesforløbet og åbne adoptioner

gør yderst tvivlsomt, om ansøgeren vil kunne godkendes som adoptant efter en individuel vurdering, og hvor det kan forekomme belastende at kræve, at ansøgeren skal gennemgå et adoptionsforberedende kursus og afvente fase 3-undersøgelsen, før vedkommende får en afklaring på, om de pågældende forhold er til hinder for en godkendelse.

En eventuel opblødning, sådan at der i fase 1 også kan foretages en psykologundersøgelse i tilfælde, hvor det er relativt klart, at ansøgerens ressourcer måske ikke er tilstrækkelige, må antages alene at ville berøre få ansøgere. Ændringen vil ikke have betydning for den eksisterende mulighed for at iværksætte en psykologundersøgelse i fase 1 til belysning af ansøgerens kognitive kompetencer

Mulighed for
psykologfaglig
ressourcevurdering
i fase 1

I forhold til mulighederne for at tilrettelægge en hurtigere godkendelsesproces i forhold til visse ansøgere bemærker Adoptionsnævnet i sit svar, at nævnet finder det vanskeligt at pege på mere generelle forhold hos ansøgerne, som må antages at indebære en formodning for, at de pågældende må antages at have de nødvendige ressourcer til at adoptere. Nævnet er således betænkelig ved en ordning, hvor ansøgere, som Statsforvaltningen umiddelbart vurderer som havende gode ressourcer, kan blive godkendt uden en egentlig fase 3-undersøgelse. I den forbindelse peger nævnet på, at det efter de gældende regler følger, at denne undersøgelse skal tilpasses i forhold til, hvad der er anledning til at søge belyst hos ansøgeren. Der erindres endvidere om, at formålet med fase 3-undersøgelsen også er at tilvejebringe de oplysninger om ansøgeren, som afgiverlandet kræver.

3.9.5. Opsummerende om ovenstående overvejelser

Mulige tiltag:

- En ændring af godkendelsen sådan, at der i stedet for en almen og en udvidet godkendelse kun er én godkendelse, og hvor det således ikke er muligt at få en forudgående udvidet godkendelse.
- Et barn er omfattet af godkendelsen, hvis den samlede viden ikke taler afgørende imod, at barnet har et normalt udviklingspotentiale i fysisk og psykisk henseende, forstået på den måde, at barnet med tiden vil kunne blive selvhjulpent og i stand til at klare en almindelig tilværelse, eventuelt med begrænset brug af støtteforanstaltninger.
- Godkendelsen skal fortsat indeholde kriterier om alder på barnet og søskende.
- En ændring af aldersrammen fra børn i alderen 0-36 måneder til børn i alderen 0-48 måneder.
- Tilpasning af de adoptionsforberedende kurser og undersøgelsesforløbets fokus under hensyn til de ændrede krav til ansøgerne som følge af en ændret godkendelse, herunder også tilgangen til adoption af større børn med fokus på de muligheder, dette kan give i adoptivfamilien.
- Kompetenceudvikling af sagsbehandlerne i Statsforvaltningen som følge af en ændret godkendelsesramme.

- Indførelse af mulighed for at gennemføre en nærmere undersøgelse af ansøgeres ressourcer i fase 1, hvor dette er særligt indikeret, og mulighed for at give afslag på grund af manglende ressourcer allerede i fase 1.
- Adoptionsnævnet skal fremover have et særligt fokus på de faglige metoder, der anvendes ved vurderingen af ansøgeres ressourcer.

4. EN FORBEDRING AF STØTTEN TIL ADOPTIVFAMILIEN

4.1 HOVEDUDFORDRINGER

Dagens adoptivfamilier udfordres på en anden måde end tidligere. Som kommende adoptant må man i stigende grad indstille sig på, at det barn, man måtte komme til at adoptere er ældre end 3 år, har særlige behov eller er en del af en søskendeflok.

Formidlingsbilledet påvirker behovet for støtte

I forlængelse heraf skal det også nævnes, at ventetiden for de kommende adoptanter er fordoblet over de sidste 10 år, og der er i dag en gennemsnitlig ventetid fra godkendelse til et barn bringes i forslag på ca. 3 år.

Sidst, men ikke mindst, har der ikke hidtil været et selvstændigt fokus på de adopteredes behov for rådgivning og støtte uden for adoptivfamilien. Hertil kommer, at mange adopterede har adoptivforældre, der ikke har modtaget tilbud om rådgivning og støtte, da sådanne særlige tilbud først blev oprettet i 2007.

Øget fokus på adopteredes behov

4.2. REGLERNE I DAG

4.2.1. Haagerkonventionen og god praksis

Det fremgår af Haagerkonventionens artikel 5, litra b, at modtagerstaten inden adoptionen skal sikre sig, at de kommende adoptivforældre har modtaget rådgivning i det omfang det er nødvendigt. Det fremgår endvidere af konventionens artikel 9, litra c, at centralmyndighederne enten direkte eller gennem offentlige myndigheder eller behørigt godkendte institutioner i deres stat, skal tage alle passende forholdsregler navnlig med henblik på at fremme udviklingen af adoptionsrådgivning og støtte efter adoptionen i deres respektive stater.

Konventionen stiller krav om rådgivning og støtte

Omfanget og formen af rådgivningen før og efter adoptionen er ikke specificeret i hverken konventionen eller Guide to Good Practice 1. Guide to Good Practice 1 nævner, at der helt naturligt bør være en forbindelse mellem forberedelsen af ansøgerne og den rådgivning, adoptivforældrene tilbydes efter adoptionen¹⁷. Centralmyndigheden bør efter adoptionen som minimum blandt andet have et tilbud til adoptivforældre og adopterede om kvalificeret rådgivning og efteruddannelse af socialrådgivere, terapeuter, læger, sundhedsplejersker, lærere og andre faggrupper, der kommer i kontakt med adopterede. Det anerkendes, at professionel rådgivning af adoptivforældrene efter adoptionen kan være af afgørende betydning for adoptivbarnets trivsel og kan forebygge senere vanskeligheder for den adopterede. Det fremgår videre, at

¹⁷ Guide to Good Practice 1, s. 125f

afgiverlandets kultur og barnets forbindelse til afgiverlandet bør indgå i den Post Adoption Service, der ydes i modtagerlandene, da det er vigtigt for barnets udvikling at bevare det kulturelle bånd til sit ophav.

Der er i dansk lovgivning ikke en regulering af konkrete rådgivningstilbud, støtteformer eller bestemt information til ansøgerne før eller efter adoptionen. Flere af de obligatoriske skridt i adoptionsprocessen, som alle adoptanter skal gennemgå, indeholder dog betydelige elementer af rådgivning og vejledning af ansøgerne og adoptanterne. Samtidig eksisterer der i dag en række tilbud til ansøgere og adoptivfamilier, hvor de kan modtage rådgivning og støtte både før og efter adoptionen.

4.2.2. Rådgivning og støtte inden godkendelsen

Som beskrevet i kapitel 3.2. er store dele af godkendelsesforløbet forbundet med rådgivning og information af ansøgerne, da der i det faseopdelte undersøgelsesforløb lægges vægt på rådgivning af ansøgeren og på ansøgerens vurdering af egen egnethed til at adoptere.

Godkendelsesforløbet
rummer rådgivning
og information

Undersøgelsesforløbet skal først og fremmest skabe en afklaring af, om ansøgeren opfylder kravene for at blive godkendt som adoptant, herunder en afklaring af om ansøgeren har den nødvendige indsigt i og forståelse for et adoptivbarns situation. Herudover skal undersøgelsesforløbet forberede ansøgeren på de særlige problemer, der kan opstå ved enhver adoption. Særligt i forbindelse med fase 2 – det adoptionsforberedende kursus – rådgives og informeres ansøgerne om de særlige forhold, der gør sig gældende i relation til at adoptere og adopterede børns behov.

Den oprindelige hensigt bag det adoptionsforberedende kursus var, at de ansøgere, der opfylder de generelle godkendelseskrav, i højere grad selv skulle vurdere, om de reelt ønsker og har ressourcer til at adoptere et udenlandsk barn, og at kurserne skulle sigte mod at starte en afklarings- og modningsproces hos ansøgerne. Det er den oprindelige hensigt med kurserne, at ansøgerne qua kurserne skal få en større forståelse for adoptionsproblematikken og derved få nogle redskaber, der kan danne grundlag for egne refleksioner over, om de ønsker at adoptere og er egnede til det. Dette vil endvidere indebære, at de ansøgere, der efter et kursusforløb fortsat ønsker at adoptere, samtidig forberedes på at modtage et adoptivbarn og rustes til at tage hånd om de særlige problemstillinger, der kan være forbundet med adoption.

Adoptionsnævnets årlige opgørelser over, hvor mange ansøgere der efter et kursusforløb vælger ikke at søge om påbegyndelse af fase 3, viser som nævnt, at den tiltænkte hensigt om, at ansøgerne i stigende grad skulle sortere sig selv fra efter en vurdering af egne ressourcer, langt fra har vist sig at fungere i praksis, jf. også afsnit 3.9.1.

De formidlende organisationer har endvidere ifølge akkrediteringsaftalen en vejledningspligt i forhold til, at ansøgerne i forbindelse med orientering om landevalg og ventetider bliver vejledt

Organisationerne
vejleder og rådgiver

om de usikkerhedsfaktorer, der består i forhold til international adoption, herunder at der ikke er sikkerhed for at få formidlet et barn, selv om man er blevet godkendt til adoption og står på venteliste ved en formidlende organisation. I forbindelse med interviews til ISS/IRCs undersøgelse af forberedelses- og godkendelsessystemet har DanAdopt redegjort nærmere herfor og oplyst, at forberedelsen på landevalget og den senere adoption af et barn sker med et fokus på den konkrete ansøger. Organisationen forsøger i den forbindelse at få ansøgerne til at se bort fra de forskellige landes ventetider og foretage landevalget ud fra egne værdier og ønsker, idet forældrene senere skal kunne være "ambassadører" for barnets oprindelsesland. Ansøgerne opfordres til at besøge landet før adoptionen for at opnå øget kendskab til og erfaring med det specifikke land.

4.2.3. Rådgivning og støtte når et barn bringes i forslag (matchning)

De formidlende organisationer skal ifølge akkrediteringsaftalen sikre, at ansøgere får adgang til at søge rådgivning hos organisationen, når de har fået bragt et barn i forslag. Rådgivning om lægelige forhold må alene ydes af organisationens læger, som ansøgerne skal kunne kontakte direkte. Den formidlende organisation skal endvidere informere ansøgerne om muligheden for at søge rådgivning ved Adoptionsnævnets rådgivende børnelæger.

Lægefaglig
rådgivning

Ifølge nævnets forretningsorden er det et af nævnets hovedopgaver at udnævne et antal særligt sagkyndige børnelæger, der kan vejlede adoptionsansøgere i forbindelse med matchningsforslag.

Da nævnets børnelæger alene har en rådgivende rolle, skal de ikke tage stilling til, om det foreslåede barn ligger inden for eller uden for ansøgernes godkendelse. Rådgivningen er udelukkende et tilbud til ansøgerne, og ansøgerne bestemmer selv, hvilke dokumenter de eventuelt ønsker at drøfte med nævnets rådgivende børnelæge. Af samme grunde munder rådgivningen ikke ud i en skriftlig erklæring om barnets helbredsforhold.

Antallet af ansøgere, der har søgt rådgivning hos nævnets rådgivende børnelæger, har siden 2010 været stigende. I 2009 ydede nævnets børnelæger rådgivning i et omfang, der svarer til 7 procent af de hjemtagne børn samme år. Året efter var denne andel steget til 18 procent. I 2013 ydede nævnets børnelæger rådgivning i et omfang, der svarer til 30 procent.

Den præcise årsag til denne stigning i antallet af sager, hvor ansøgerne søger rådgivning, kendes ikke, men antallet af udvidelser af ansøgers godkendelser i forbindelse med matchningen er i samme periode steget fra 23 procent i 2010 til 34 procent i 2013.

4.2.4. Rådgivning og støtte til den nye adoptivfamilie

Danske adoptivfamilier har med starten af 2014 som en permanent ordning haft mulighed for at modtage rådgivning efter hjemtagelsen af et barn. Denne ordning skal ses i lyset af tidligere PAS-projekter i årene 2007-2013, hvor evalueringer viste, at stort set alle oplevede rådgivningen som en hjælp og ville anbefale den til andre i samme situation. PAS – Post Adoption Services – er betegnelsen for forskellige former for vejledning, støtte og rådgivning henvendt til adoptivfamilien, den adopterede og de biologiske forældre efter adoptionen.

I den nuværende PAS-ordning er der afsat midler til følgende rådgivningstilbud:

- Rådgivning til adoptivfamilier efter adoption
- Særlig rådgivning i forbindelse med hjemtagelse af barn
- Undervisning til institutioner og fagpersoner i stat og kommuner om adoptionsrelaterede problemstillinger
- Samtalegrupper for adopterede

PAS-tilbuddets
indhold

Et rådgivningsforløb finder sted hos en rådgiver, som har en relevant terapeutisk uddannelse og faglig erfaring med de problemstillinger, som adoptivfamilier kan opleve. Som hovedregel kan adoptivfamilier inden for de første 5 år efter hjemtagelsen, benytte sig af op til to rådgivningsforløb svarende til 2 x 10 timers rådgivning hos en PAS-konsulent, og der vil i særlige tilfælde kunne opnås dispensation til et rådgivningsforløb, selvom familien ikke opfylder kriteriet om hjemtagelse inden for de seneste 5 år. Barnets alder og fødeland har ingen betydning, og ordningen gælder både ved national og international adoption.

Siden 2014 har ansøgerne derudover haft mulighed for at søge særlig rådgivning umiddelbart før og/eller efter hjemtagelsen. Denne rådgivning gives af de psykologfaglige konsulenter, der er tilknyttet Familieretsafdelingens PAS-ordning. Tilbuddet dækker over et forløb på op til 3 timers rådgivning. Der fokuseres i rådgivningen på elementer fra den adoptionsforberedende uddannelse, ligesom der er et konkret fokus på overgangen til at blive en familie, herunder selve overdragelsen af barnet. Der endnu ikke foretaget en evaluering eller vurdering af effekten og oplevelsen af dette nye tilbud.

Derudover tilbyder Ankestyrelsen undervisning om adoptionsspecifikke forhold til professionelle i kommuner og forvaltninger for at øge viden og kompetencer om emnet hos disse aktører generelt og specifikt. Ordningen omfatter undervisning med et generelt sigte og er ikke målrettet håndtering af konkrete sager. Kurserne har i 2014 og 2015 fokus på aspekter ved det adopterede barns institutionsstart og institutionsliv og henvender sig til institutioner (børnehaver, vuggestuer, skoler, SFO m.v.) og personale i den kommunale forvaltning (socialrådgivere, psykologer, sundhedsplejersker, tale/høre pædagoger, støttepædagoger m.v.). Kurserne gennemføres af konsulenter med stor erfaring og adoptionsspecifik viden.

Endelig rummer PAS-ordningen iværksættelse af samtalegrupper for adopterede.

Det bør også fremhæves, at alle adoptivfamilier har et obligatorisk møde med en professionel i forbindelse med, at sagsbehandleren i Statsforvaltningen foretager hjemmebesøg efter adoptionen, blandt andet med henblik på udarbejdelse af opfølgingsrapport.

4.3. ANKESTYRELSENS BRUGERSUNDERSØGELSE

4.3.1. Overordnet om brugerundersøgelsens resultater

Resultaterne af Ankestyrelsens analyse af det danske adoptionssystem viser blandt andet, at mange adoptanter og ansøgere oplever ventetiden fra godkendelse til hjemtagelse som svær eller meget svær. Ventetiden er ikke overraskende sværest inden matchningen, og ventetiden opleves mere svær, når ventetiden er lang. Analysen viser desuden, at der blandt de voksne adopterede er op i mod en tredjedel af de adspurgte, der på et tidspunkt har opsøgt professionel rådgivning.

Ventetiden mellem godkendelse og matchning

4.3.2. Adoptanternes behov for rådgivning og støtte

Mange adoptanter og ansøgere oplever, at ventetiden er svær på grund af egne tanker og frustrationer; længslen efter barnet; at ventetiden er længere end forventet og angsten for, at adoption ikke bliver til noget. Særligt ansøgerne, som ikke har modtaget et matchningsforslag, oplever, at angsten for, at adoptionen ikke bliver til noget, gør ventetiden svær. Men også henvendelser fra familie og venner; ængstelse for barnets situation og uvisheden omkring resultatet af matchningen opleves af mange som svær. Det er derimod ganske få, der angiver konflikter med partner som noget, der gør ventetiden svær.

Oplevelse af ventetiden fra godkendelse og inden matchningen

	ADOPTANTER 2011-12		ANSØGERE, SOM HAR MODTAGET ET MATCHNINGSFORSLAG		ANSØGERE, SOM IKKE HAR MODTAGET ET MATCHNINGSFORSLAG	
	ANTAL	PROCENT	ANTAL	PROCENT	ANTAL	PROCENT
MEGET SVÆR	71	23	5	20	57	34
SVÆR	152	50	15	60	88	53
LET	68	22	4	16	21	13
MEGET LET	12	4	1	4	1	1

I ALT	303	100	25	100	167	100
-------	-----	-----	----	-----	-----	-----

Note: Det skal bemærkes, at det er en lille gruppe ansøgere, der har modtaget matchningsforslag, der er besvarelser fra. Tallene er derfor behæftet med en vis usikkerhed. Grundet for få respondenter er det ikke muligt uden forsimpning af data at teste, hvorvidt der er signifikant forskel på de tre grupper. Lægges svarkategorierne meget svær og svær sammen og let og meget let sammen, er der signifikant forskel på de tre gruppers besvarelser ($P < 0,05$).

Undersøgelsen viser, at der er signifikant sammenhæng mellem, hvor længe adoptanterne og ansøgerne venter og deres oplevelse af ventetiden, både i perioden fra de godkendes til matchningen, samt i perioden fra matchningen til de rejser ud og henter barnet til Danmark (hjemtagelsen)

Nogle adoptanter og ansøgere har i deres besvarelser uddybet, hvilke forhold der særligt har medført, at ventetiden er svær. En ansøger beskriver det således:

"Den formidlende organisation var ikke særlig informativ, og det tror vi faktisk var det værste. Vi kunne have haft stor gavn af den formidlende organisations viden om adoption, og det ville have været af stor glæde, hvis de udfyldte ventetiden med deling af erfaringer og viden på adoptionsområdet. Vi mener, det er yderst beklageligt, at den formidlende organisation ikke er mere informativ og ikke behandler de ventende par bedre. Mange adoptanter er i krise, når de venter. Der burde passes bedre på adoptanterne, så de brugte de ventende år godt og var bedre forberedte, når de blev forældre" (Ansøger uden matchningsforslag).

Undersøgelsen viser imidlertid også eksempler på det modsatte. En adoptant oplyser følgende:

"Vi ringede mindst én gang om måneden til vores sagsbehandler – om hvordan det gik med vores sag. Hun var sød til at informere om det hun kunne og måtte. Det var en stor hjælp." (Adoptant, 2011-12)

Nogle ansøgere har oplyst, at medieomtale og usikkerhed forbundet med henholdsvis de formidlende lande og de formidlende organisationer bidrager til at gøre ventetiden svær. To ansøgere oplyser i den forbindelse:

"En stor faktor mht. det svære forbundet med ventetiden er den usikkerhed, som kommer af problemer hos de formidlende organisationer, sager i pressen m.v. Det er i mindre grad 'sværhed' som følge af en lang ventetid." (Ansøger med matchningsforslag).

"Når ventelisten for det valgte land lukker, og man kommer bagerst i køen ved et nyt land, så er man nervøs hver dag og frygter, at det nyvalgte land pludselig lukker, og man så skal bagi igen." (Ansøger uden matchningsforslag).

Flere adoptanter og ansøgere påpeger, at det er anstrengende at opretholde de forhold, som godkendelsen i første fase er baseret på. Det gør sig særligt gældende, når ventetiden mellem godkendelse og hjemtagelse er lang. To ansøgere skriver følgende:

"Angsten for at blive syg og dermed risikere at miste sin godkendelse på grund af de i nogle tilfælde strenge krav til ansøgernes helbred og sygdomsfrie år efter for eksempel alvorlig sygdom har været/er en

enorm stressfaktor i vores ventetid. Ligeledes kunne det være rart med klarere definerede rammer for for eksempel længere tids sygemelding fra job på grund af for eksempel psykisk dårligt arbejdsmiljø. Altså, en faktor som ikke har betydning for ens forældreevne, idet problematikken kun eksisterer i arbejdssammenhænge." (Ansøger uden matchningsforslag).

"Indberetningspligten gør, at vi er meget opmærksomme på vore økonomiske foretagender og prioriteringer samt bekymret for, hvad der mon vil ske med vores adoptionssag i tilfælde af, at en af os bliver syg. Det er med os hele tiden. Og det bliver hårdt i længden, når det strækker sig over så mange år." (Ansøger uden matchningsforslag).

En adoptant kommer også ind på, hvorledes det er anstrengende at opretholde de forhold, som godkendelsen hviler på:

"Man burde tage stilling til, om det virkelig skal være sådan, at fordi du får stress under ventetiden, så falder godkendelsen bare væk. Det system, der er nu, gør, at nogen ikke får hjælp, og det synes jeg er lidt betænkeligt også over for børnene. Fordi så kommer der en mor, der rejser ud og henter et barn, og som i virkeligheden er syg af stress. Men det er aldrig blevet opdaget, fordi hun ikke har turdet sige det til nogen. Og det gør ikke modtagelsen af barnet bedre." (Enlig adoptant med et adoptivbarn og et biologisk barn).

Flere adoptanter oplyser, at ventetiden er nemmere, når det drejer sig om barn nummer to:

"Vi har allerede været heldige at få lov til at adoptere en (her var ventetiden svær). Vi har det således, at hvis det lykkes igen, så er det skønt, men lykkedes det ikke, så har vi allerede en vidunderlig dreng." (Ansøger uden matchningsforslag).

"Ventetiden var lang, men vores tid var anderledes fyldt ud, da vi havde et barn i forvejen at bruge vores tid på/med." (Adoptant, 2011-12).

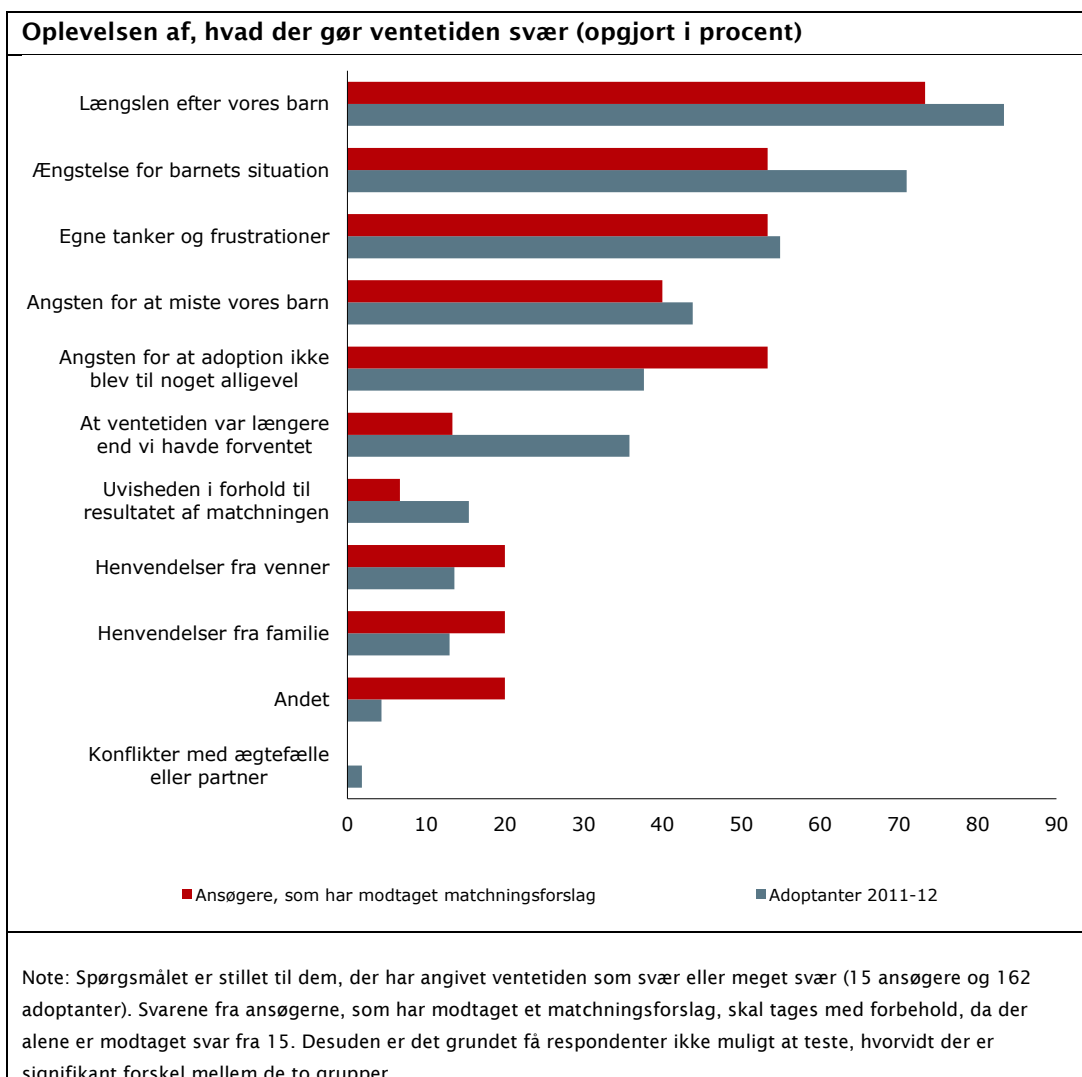
Der er ikke signifikant forskel på ansøgernes og adoptanternes oplevelse af ventetiden mellem matchning og hjemtagelsen. Over halvdelen af adoptanterne og ansøgerne oplever ventetiden fra matchningen og til hjemtagelsen som svær eller meget svær.

Oplevelsen af ventetiden mellem matchning og hjemtagelse

	ADOPTANTER 2011-12		ANSØGERE, SOM HAR MODTAGET MATCHNINGSFORSLAG	
	ANTAL	PROCENT	ANTAL	PROCENT
MEGET SVÆR	73	24	6	26
SVÆR	89	29	9	39
LET	108	36	4	17
MEGET LET	33	11	4	17
I ALT	303	100	23	100

Note: Besvarelsene fra ansøgerne, som har modtaget et matchningsforslag, skal tages med det forbehold, at der alene indgår svar fra 23. Desuden er det grundet få respondenter ikke muligt uden forsimpning af data at teste, hvorvidt der er signifikant forskel mellem de to grupper. Lægges svar kategorierne "Meget svær" og "Svær" sammen og "Let" og "Meget let" sammen, viser der sig ingen signifikant forskel på de to gruppers besvarelser ($p > 0,05$).

Adoptanterne og ansøgerne er desuden blevet spurgt til, hvad der gør ventetiden svær.

Nogle adoptanter uddyber deres oplevelse af ventetiden mellem matchning og hjemtagelse som værende let eller meget let med, at det gik stærkt, og at de har noget konkret at vente på. For eksempel skriver to adoptanter:

"Vi havde valgt Sydafrika blandt andet, fordi tiden fra matchning til hjemtagelse traditionelt er meget kort. Det var den ved begge vores børn. Det var så dejligt, at vi ikke skulle vente længere. Når barnet er blevet konkret via billeder og dets historie, så kan det kun gå for

langsomt med at tage det til sig som sit eget. Give det den tryghed og kærlighed, som det har behov for.” (Adoptant, 2011-12).

”Vi havde været forberedt på, at denne proces ville tage lang tid, og da vi opdagede, at det kun tog en måned, oplevede vi, at tiden fløj afsted, og vi havde travlt med at forberede rejse og indkøb til vores barn.” (Adoptant, 2011-12).

Flere uddyber deres svar med, at det er hårdt, når sagsgangen og udrejsen lader vente på sig. To adoptanter skriver følgende:

”Kendskab til dette lille barn, der snart skal blive vores, gør det svært at forstå, at der yderligere skal gå flere måneder. Selv om vi er opmærksomme på, at sagsbehandling i afgiverlandet skal gå sin gang.” (Adoptant, 2011-12).

”Det er svært at håndtere ventetiden, som ikke giver nogen mening. Som kommende forældre går man og venter i en uvished og dit barn bliver ældre og ældre, og man ved der er risiko for en endnu mere traumatisk oplevelse for barnet, jo ældre barnet er og ”bare skulle følges med nogle fremmede.” (Adoptant, 2011-12).

Andre påpeger, at manglende information om ventetiden gør denne svær. En adoptant skriver følgende:

”Det er svært, når man ikke kan få noget konkret at vide om, hvor lang tid der går inden, man kan få sit barn hjem. At være fuldstændig uden indflydelse og ude af stand til at gøre hverken fra eller til. At få at vide, at det først bliver efter jul og så ender det med at blive maj, før det kan lade sig gøre. Det var det værste, vi nogensinde har oplevet i denne sammenhæng.” (Adoptant, 2011-12)

Undersøgelsen viser, at der er signifikant sammenhæng mellem længden af ventetiden mellem matchning og hjemtagelsen og så oplevelsen af denne del af ventetiden på tværs af de to respondentgrupper.

I forhold til brugen af professionel rådgivning i ventetiden viser undersøgelsen, at ganske få ansøgere og adoptivforældre har søgt professionel rådgivning undervejs i ventetiden. Heraf har flest søgt rådgivning, efter de er blevet matchet med barnet. Blandt dem, som søgte fagprofessionel hjælp i tiden mellem godkendelse og matchning, søgte de fleste psykologfaglig rådgivning og hjælp hos den formidlende organisation. I tiden mellem matchning og hjemtagelse søgte mange adoptanter og ansøgere hjælp hos den formidlende organisation og PAS-rådgiverne. Omtrent halvdelen af dem, der har opsøgt rådgivning i tiden mellem matchning og hjemtagelse, har fået tilstrækkelig rådgivning, og flere blandt dem, der oplever ventetiden før og efter matchning som svær, har en oplevelse af, at der mangler relevante rådgivningstilbud i ventetiden.

Få har søgt
professionel
rådgivning
i ventetiden

Antallet, der har søgt fagprofessionel rådgivning i ventetiden fra godkendelse til matchning

	ADOPTANTER 2011-12		ANSØGERE, SOM HAR MODTAGET ET MATCHNINGSFORSLAG		ANSØGERE, SOM IKKE HAR MODTAGET ET MATCHNINGSFORSLAG	
	ANTAL	PROCENT	ANTAL	PROCENT	ANTAL	PROCENT
JA	24	8	4	16	27	16
NEJ	278	92	20	80	139	83
VED IKKE	1	0	1	4	1	1
I ALT	303	100	25	100	167	100

Note: Man skal i denne sammenhæng være opmærksom på, at det er en lille gruppe ansøgere, der har modtaget matchningsforslag, der er besvarelser fra, hvorfor tallene er behæftet med usikkerhed. Yderligere er det grundet for få respondenter ikke muligt at teste, hvorvidt der er signifikant forskel på de tre grupper.

Antallet, der har søgt fagprofessionel rådgivning i ventetiden fra matchning til hjemtagelse

	ADOPTANTER 2011-12		ANSØGERE, SOM HAR MODTAGET MATCHNINGSFORSLAG	
	ANTAL	PROCENT	ANTAL	PROCENT
JA	45	15	5	22
NEJ	258	85	18	78
VED IKKE	0	0	0	0
I ALT	303	100	23	100

Note: Svarene fra ansøgerne, som har modtaget et matchningsforslag, skal tages med det forbehold, at der alene er svar fra 23. Sammenholdes de to gruppers besvarelsers fordeling på "Ja" og "Nej", er der ingen signifikant forskel mellem de to grupper ($p > 0,05$).

Hvor har ansøgere og adoptanter søgt rådgivning mellem godkendelse og i matchning?

	ADOPTANTER 2011-12		DE MATCHEDE PÅ VENTELISTE MINIMUM FRA 2012		DE UMATCHEDE PÅ VENTELISTE MINIMUM FRA 2012	
	ANTAL	PROCENT	ANTAL	PROCENT	ANTAL	PROCENT
DEN FORMIDLENDE ORGANISATION	10	42	0	0	13	48
ADOPTIONSNÆVNETS SEKRETARIAT	1	4	0	0	5	19

PAS-RÅDGIVERE	8	33	1	25	2	7
PSYKOLOGFAGLIG RÅDGIVNING	12	50	1	25	15	56
ANDRE	3	13	2	50	8	30
I ALT	24	100	4	100	27	100

Note: Respondenterne har kunnet afkrydse en eller flere af ovenstående rådgivningsmuligheder. Spørgsmålet er blevet stillet til dem, der har angivet, at de har søgt hjælp. Det bemærkes, at det er få respondenter, som har besvaret dette spørgsmål. Tallene kan derfor være behæftet med en vis usikkerhed. Desuden er det grundet for få respondenter ikke muligt uden væsentlig forsimpning af data at teste, hvorvidt der er signifikant forskel på de tre grupper.

Hvor har adoptanter og ansøgere søgt fagprofessionel rådgivning mellem matchning og hjemtagelse

	ADOPTANTER 2011-12		ANSØGERE, SOM HAR MODTAGET MATCHNINGSFORSLAG	
	ANTAL	PROCENT	ANTAL	PROCENT
DEN FORMIDLENDE ORGANISATION	20	44	1	20
ADOPTIONSNÆVNETS SEKRETARIAT	4	9	0	0
PAS-RÅDGIVERE	11	24	2	40
PSYKOLOGFAGLIG RÅDGIVNING	7	16	0	0
ANDRE	23	51	3	60
I ALT BESVARELSER FRA	45		5	

Note: Spørgsmålet er stillet til dem, der har angivet, at de har søgt hjælp. Besvarelsene fra ansøgerne, som har modtaget et matchningsforslag, skal tages med det forbehold, at der alene er indgået svar fra 23. Desuden er det grundet for få respondenter ikke muligt uden væsentlig forsimpning af data at teste, hvorvidt der er signifikant forskel mellem de to grupper.

Oplevelse af samlet set at have fået hjælp til at håndtere ventetiden fra godkendelse og inden matchning

	ADOPTANTER 2011-12		ADOPTANTER MED MATCHNINGSFOR- SLAG		ADOPTANTER UDEN MATCHNINGSFOR- SLAG	
	ANTAL	PROCENT	ANTAL	PROCENT	ANTAL	PROCENT
I HØJ GRAD	1	4	0	0	0	0
I NOGEN GRAD	9	38	2	50	11	41
I MINDRE GRAD	4	17	0	0	3	11

SLET IKKE	7	29	1	25	10	37
IKKE RELEVANT DA VI IKKE HAVDE BEHOV FOR HJÆLP	3	13	1	25	3	11
I ALT	24	100	4	100	27	100

Note: Det bemærkes, at det er en lille gruppe ansøgere, der har modtaget matchningsforslag, der er besvarelser fra. Tallene er derfor behæftet med en vis usikkerhed. Grundet for få respondenter er det ikke muligt uden forsimpning af data at teste, hvorvidt der er signifikant forskel på de tre grupper. Lægges henholdsvis svarkategorierne "I høj grad" og "I nogen grad" samt "I mindre grad" og "slet ikke" sammen og sammenholdes adoptanternes besvarelse med ansøgerne med og uden matchning, er der ingen signifikant forskel på ansøgerne og adoptanternes besvarelser ($p > 0,05$).

Oplevelse af samlet set at have fået hjælp til at håndtere ventetiden mellem matchning og hjemtagelse

	ADOPTANTER 2011-12		ANSØGERE MED MATCHNINGSFORSLAG	
	ANTAL	PROCENT	ANTAL	PROCENT
I HØJ GRAD	7	16	1	20
I NOGEN GRAD	13	29	1	20
I MINDRE GRAD	13	29	0	0
SLET IKKE	5	11	2	40
VI HAR IKKE HAFT BRUG FOR HJÆLP	7	16	1	20
I ALT	45	100	5	100

Note: Besvarelser fra ansøgerne, som har modtaget et matchningsforslag, skal tages med det forbehold, at der alene er svar fra 23. Desuden er det grundet for få respondenter ikke muligt at teste, hvorvidt der er signifikant forskel mellem de to gruppers besvarelser.

Oplevelse af, at der mangler relevante rådgivningstilbud i forhold til at håndtere ventetiden mellem matchning og hjemtagelse

	ADOPTANTER 2011-12		ANSØGERE, SOM HAR MODTAGET MATCHNINGSFORSLAG	
	ANTAL	PROCENT	ANTAL	PROCENT
JA	64	21	5	22
NEJ	29	10	1	4
VED IKKE	96	32	5	22
IKKE RELEVANT DA VI IKKE HAR HAFT BEHOV FOR RÅDGIVNING	114	38	12	52
I ALT	303	100	23	100

Note: Besvarelser fra ansøgerne, som har modtaget et matchningsforslag, skal tages med det forbehold, at der alene er svar fra 23. Desuden er det grundet for få respondenter ikke muligt at

teste, hvorvidt der er signifikant forskel mellem de to grupper, uden forsimpning af data. Sammenlignes de to gruppers besvarelser i forhold til "Ikke relevant, da vi ikke havde brug for hjælp" sammenholdt med de resterende svarkategorier, er der ingen signifikant forskel på de to gruppers besvarelser ($p > 0,05$).

Oplevelse af, at der mangler relevante rådgivningstilbud i forhold til at håndtere ventetiden fra godkendelse og inden matching

	ADOPTANTER 2011-12		ANSØGERE, SOM HAR MODTAGET ET MATCHNINGSFORSLAG		ANSØGERE, SOM IKKE HAR MODTAGET ET MATCHNINGSFORSLAG	
	ANTAL	PROCENT	ANTAL	PROCENT	ANTAL	PROCENT
JA	108	36	8	32	73	44
NEJ	21	7	5	20	11	7
VED IKKE	82	27	3	12	48	29
IKKE RELEVANT DA VI IKKE HAR HAFT BEHOV FOR RÅDGIVNING	92	30	9	36	35	21
I ALT	303	100	25	100	167	100

Note: Man skal i denne sammenhæng være opmærksom på, at det er en lille gruppe ansøgere, der har modtaget matchningsforslag, som vi har besvarelser fra, hvorfor tallene er behæftet med usikkerhed. Sammenligner man de tre gruppers besvarelser på alene "Ja" og "Nej", er der ikke nogen signifikant forskel ($p > 0,05$).

4.3.3. Adopteredes behov for støtte

Blandt de adopterede, der har deltaget i undersøgelsen, har knap 30 procent svaret, at de har søgt professionel rådgivning. De adopterede opsøger især psykologer eller egen læge, hvilket svarer til henholdsvis 78 procent og 39 procent. Otte procent af de adopterede oplyser, at de har opsøgt støtte- og rådgivningstilbud fra en forening for adopterede. Godt en femtedel af de adopterede oplyser, at de har opsøgt andre former for støtte og rådgivning.

Knap 30 % af de adopterede har opsøgt professionel rådgivning

Hvor den adopterede har opsøgt professionel støtte og rådgivning

	ANTAL	PROCENT
EGEN LÆGE	97	39
PSYKOLOG	193	78
PSYKIATER	46	18
TERAPIGRUPPE	26	10
HOSPITAL	15	6
STØTTE OG RÅDGIVNING FRA EN FORENING FOR ADOPTEREDE	19	8
SELVHJÆLPSGRUPPE	4	2

Note: Tabellen er baseret på samtlige besvarelser fra de adopterede fra årgangene 1979-80 og 1994-95. Den adopterede har kunnet afkrydse en eller flere emner, hvorfor der ikke summeres til 100 %.

I kategorien "Andre former for støtte og rådgivning" uddyber flere af de adopterede, hvorfor de har opsøgt professionel hjælp, og hvad de har fået ud af det. I denne sammenhæng bemærker mange af de adopterede blandt andet, at der typisk er flere årsager til, at de eksempelvis har opsøgt psykologfaglig rådgivning:

"Jeg gik ind i mit voksenliv uden selvværd, selvtillid og tro på egne evner. Jeg følte mig også grim. Det har betydet, at jeg i flere år har været depressiv. Det stod på indtil jeg gik i terapi som 25 årig. Jeg ved ikke, om det skyldes, at jeg er adopteret, eller om det skyldes andre uheldige livsomstændigheder. Men det har været en stor hjælp at gå i terapi, og jeg har alligevel formået at komme videre i mit liv" (Adopteret).

To af de interviewede adopterede nævner, at de har haft gavn af at opsøge psykologisk rådgivning. De adopterede relaterer det, at de har opsøgt en psykolog til, at de er adopteret og i den sammenhæng enten har haft en følelse af forladthed eller rodløshed. Begge adopterede går fortsat til psykolog i dag:

"I starten troede jeg, at det bare var sådan almindelige teenageproblemer, men jeg kunne godt se, at når jeg sammenlignede mig med mine veninder, så var det nogle lidt dybere og mere følsomme ting, som var problematiske hos mig. Jeg var jo kun 12, og jeg var måske ikke helt klar til at begynde at arbejde med adoption. Jeg har så gjort det på et senere tidspunkt, og jeg kan se, at jeg måske har været lidt ked af at blive forladt" (Kvindelig adoptant, 25 år).

"Pludselig fik jeg panikangst. Det kunne jeg simpelthen ikke leve med, så det gjorde jeg noget ved, hvilket har været meget givende for mig. Det har betydet, at jeg er sluppet af med mine angstanfald. Men alligevel kan jeg mærke, at jeg har noget, som vil følge mig resten af livet. Det jeg er kommet frem til er, at det bunder en i en eller anden form for rodløshed, som også kan ledes tilbage til det at være adopteret. Jeg blev decideret efterladt på et busstoppested og fundet i meget dårlig stand. Det er en hård tanke at rende rundt med. Det kan godt være, man ikke tænker over det, mens man er ung, fordi jeg har haft mine forældre, som jeg egentlig har haft et udmærket forhold til her i Danmark, men der er en rodløshed, der har påvirket mig hele livet. Jeg har prøvet at passe ind alle steder, og jeg har ligesom været en kamæleon i alle sociale sammenhænge, og det har måske ikke været det mest gavnlige for mig. Det er sådan nogle ting, der har sat sig og kom til udtryk i panikangst. Det har også betydet, at jeg har haft et anstrengt forhold til alkohol og stoffer. Så det har været svært. Også det der med, at jeg i mange år har taget en maske på, for at være som alle de andre" (Mandlig adoptant, 28 år).

En anden af de adopterede bemærker, at det har været befriende at mødes med andre adopterede i et netværk:

"Jeg kom i kontakt med en anden adopteret i et netværk for voksne adopterede. Vi fandt ud af, at vi faktisk stammede fra samme børnehjem, og vi blev hentet samme dag af vores adoptivforældre. Så vores adoptivforældre kendte også hinanden fra den gang. Det er første gang, at jeg som voksen – altså som 32 årig – taler med andre adopterede om det at være adopteret. Det er dejligt befriende!"
(Adopteret).

De adopterede selvværd angives generelt til at være højt. Størstedelen af de adopterede har generelt svaret positivt i forhold til, hvordan de opfatter sig selv. Det er et gennemgående træk på tværs af de enkelte udsagn om selvopfattelse. For eksempel har 91 procent af de adopterede besvaret enten enige eller meget enig i forhold til udsagnet om *"Du synes, at du er et menneske af værdi, i det mindste lige så værdifuldt som andre mennesker"*. De adopteredes øvrige besvarelser ligger på samme procentvise niveau.

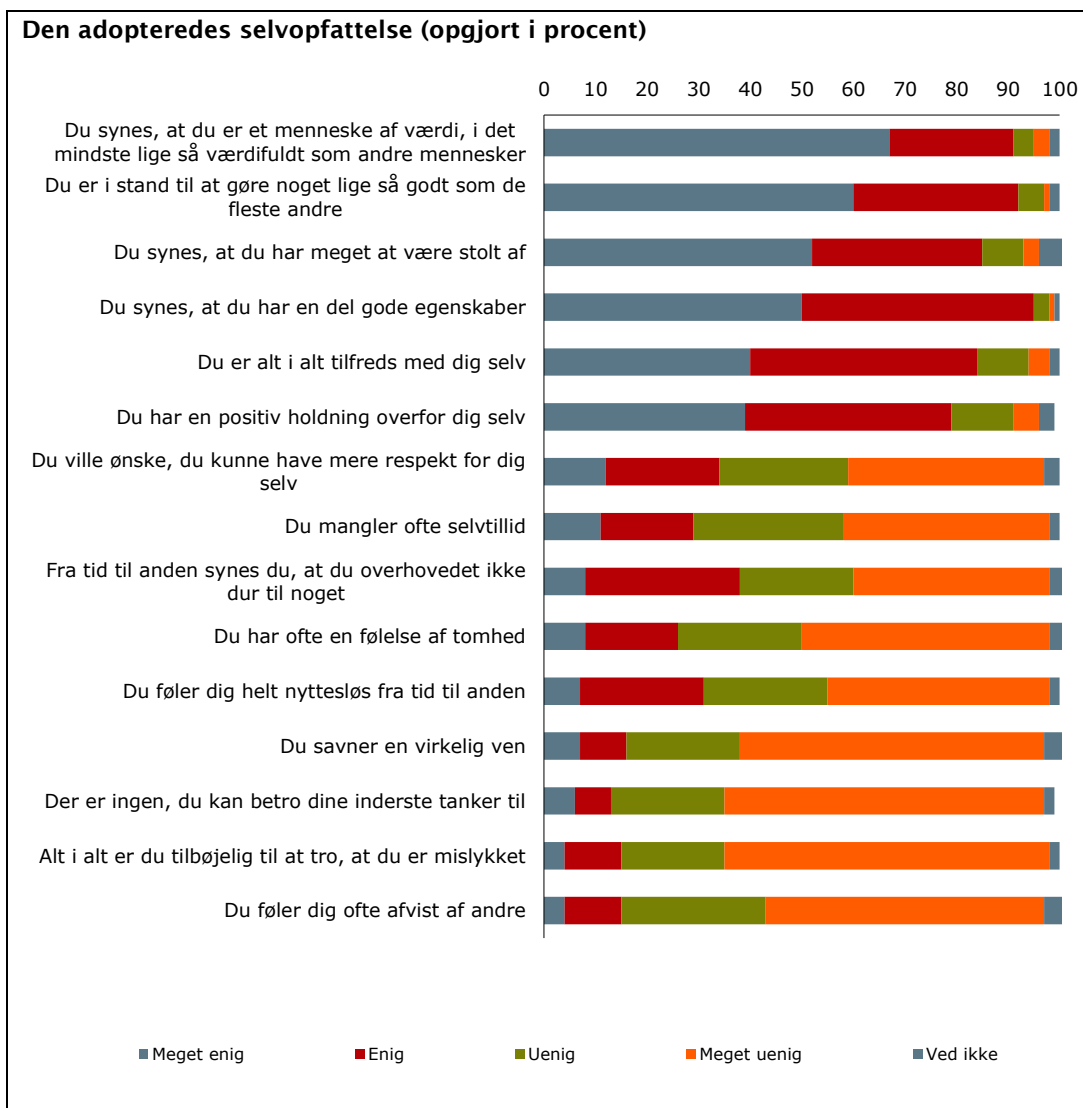
De adopteredes selvværd er generelt højt

De adopterede er blevet spurgt om forekomsten af en række begivenheder, der kan være hændt i deres liv fra barndom til nu. Det kan også være begivenheder, som nogen i den nærmeste familie eller nogen af de nærmeste venner har været udsat for. I denne forbindelse oplyser 131 af de adopterede, det vil sige 18 procent, at de selv har været udsat gentagen ydmygelse og mobning.

18 % har været udsat for gentagen ydmygelse og mobning

De adopterede er ligeledes blevet spurgt om, hvorvidt de inden for de sidste seks måneder har oplevet at blive forskelsbehandlet, det vil sige behandlet dårligere, fordi de er anderledes. Hertil har 17 procent, svarende til 122 adopterede, besvaret, at det er tilfældet enten mange gange, nogle gange eller en enkelt gang inden for de sidste seks måneder. De 122 adopterede, der har oplevet at blive forskelsbehandlet, oplyser, at det især skyldes deres etniske baggrund og deres udseende, hvilket svarer til henholdsvis 75 procent og 70 procent. Med hensyn til at blive mobbet i skolen oplyser i alt 45 procent af de adopterede, at de er blevet mobbet i skolen, 14 procent har ofte været udsat for mobning.

17 % har oplevet at blive forskelsbehandlet

Om den adopterede inden for de sidste seks måneder har oplevet at blive behandlet dårligt, fordi han/hun er anderledes

	ANTAL	PROCENT
JA, MANGE GANGE	12	2
JA, NOGLE GANGE	51	7
JA, EN ENKELT GANG	56	8
NEJ	527	77
VED IKKE/HUSKER IKKE	24	4
IKKE RELEVANT	12	3
I ALT	682	100

Note: Tabellen summer til 682 besvarelser, da de 60 nationalt adopterede ikke er medtaget. Tabellen summer ikke til 100 procent på grund af afrunding.

Hvorfor den adopterede tror, at han/hun er blevet forskelsbehandlet

	ANTAL	PROCENT
MIT KØN (PIGE ELLER DRENG)	10	8
MIN ETNISKE BAGGRUND	92	75
MIT HANDICAP	7	7
MIT UDSEENDE (FX HUDFARVE, KROPSTØRRELSE)	85	70
DET TØJ JEG GÅR I	12	11
MIN RELIGION	2	2
MIN POLITISKE ORIENTERING	5	4
MIN SEKSUELLE ORIENTERING	7	6
ANDET	7	7
I ALT	119	

Note: Tabellen bygger på de 119 internationalt adopterede, som oplyser, at de enten enkelte gange, nogle gange eller mange gange inden for de sidste seks måneder har oplevet at blive behandlet dårligt, fordi de ser anderledes ud.

Note: Adoptanten har kunnet afkrydse en eller flere emner, hvorfor der ikke summer til 100 procent.

Om den adopterede blev mobbet i skolen

	ANTAL	PROCENT
JA, OFTE	106	14
JA, SJÆLDENT	228	31
NEJ, ALDRIG	386	52
VED IKKE/HUSKER IKKE	22	3
I ALT	742	100

I forhold til at opleve racisme og mobning nævner en af de adopterede i interviewet, at det i perioder har været hårdt, især da hun var yngre. I dag, hvor hun er ældre, kan hun bedre tage afstand fra eventuelle racistiske bemærkninger fra omgivelserne:

"Efterhånden som jeg er blevet voksen, har jeg det sådan, at jeg bliver sur et kort øjeblik, men så ryster jeg det også af mig. Det skal ikke påvirke mit liv, fordi jeg ikke kan slippe uden om det. Jeg vil altid være mørk, og der vil nok altid være en eller anden idiot, der siger noget. Så med tiden har jeg lært mig selv at være ligeglad. Faktisk kan jeg godt joke med det" (Kvindelig adoptant, 26 år).

To andre fortæller, at de har savnet, at deres adoptivforældre i højere grad spurgte ind til, hvorvidt de var blevet udsat for racisme, eller om de havde oplevet at blive mobbet:

"Det har nok noget at gøre med, at man får lidt berøringsangst. Det er det samme, hvis du har et barn, der har kræft, så undgår du at tale om kræften, og at ungen rent faktisk kan dø, tab af hår og alt det der. Sådan tror jeg, at det har været for mine forældre. De har ønsket os så meget, så de ser os ikke som anderledes. Jeg ser mig nok mere som anderledes, end de ser mig som anderledes. Det gør måske også, at de ikke får taget fat om problemerne. Så det har jeg stået meget alene med. Det samme har min søster, som også er adopteret. Der havde det måske været rarere at få mine forældre med ind over, og at de fortalte os, at det var ok at være anderledes, og de folk som overfaldt os gjorde det, fordi de var dumme og afstumpede, men det havde ikke noget med os at gøre" (Kvindelig adopteret, 36 år).

"Det er måske ti år siden, men jeg var stadig ret gammel. Vi ser noget TV om personer, der er blevet mobbet, og så spørger mine forældre: "Er du nogensinde blevet mobbet?" Det er da et besynderligt spørgsmål, selvfølgelig er jeg det, og så spurgte de: "Nå, med hvad?"? Ja, med at jeg kommer fra Korea, mor! Det kunne hun ikke forstå. Jeg tænkte, det var da godt nok underligt, at hun ikke kunne sætte sig ind i, at det kunne give anledning til mobning, hvis man har et eller andet, der stikker ud, så er det da det, der bliver kigget på. Det kom lidt bag på mig, at hun ikke kunne forstå det. Sådan en blanding af, at det var da meget sødt, at hun tænkte, at hendes lille søn overhovedet ikke kunne have nogen ting, der kunne give anledning til mobning, men også lidt snæversynet. Lidt, hvorfor har du ikke sat dig ind i det? Fint nok!" (Mandlig adopteret, 38 år).

4.4. DIALOGMØDER MED DE DANSKE INTERESSETER PÅ ADOPTIONSOMRÅDET

I bidragene er der fra flere sider peget på, at det statslige PAS-tilbud bør gøres permanent, og at tilbuddet bør tilføjes et element, som sikrer rådgivning umiddelbart før og efter adoptionens gennemførelse. Der er også peget på et behov for i højere grad at stille undervisning til rådighed i forhold til de faggrupper, som møder barnet i dets opvækst, eksempelvis i dagsinstitutioner, i skole eller i andet kommunal regi.

Permanent
PAS-tilbud

Derudover er det et gennemgående træk, at interessenterne ønsker et særskilt tilbud til de adopterede – både børn og unge samt de voksne adopterede. Det er anført, at PAS skal følge den adopterede. Flere peger på, at PAS-tilbuddet bør være til rådighed længere end i dag og nogle, at det bør være et livslangt tilbud. Hertil kommer, at PAS-rådgivninger bør være obligatoriske, sådan at de familier, der eventuelt ikke er bevidste om, at et rådgivningsforløb vil kunne være gavnligt, også kan få udbytte af rådgivningen.

Særskilte tilbud til
de adopterede

Der er konkrete forslag om at iværksætte projekter i kommunerne, bl.a. grupper for voksenadopterede, ligesom der er forslag om tilbud om lege-/samtalegruppe for adopterede børn/unge.

Tilbuddet bør samtidig ifølge en række interessenter ikke alene være et tilbud om psykologfaglig støtte, men også støtte i forhold til at søge den biologiske slægt og søge tilbage til oprindelseslandet, ligesom PAS ifølge nogle interessenter skal styrke den adopteredes etniske og kulturelle baggrund. Der peges fra en række interessenters side på, at PAS i dag ansues for snævert ud fra et psykologfagligt synspunkt, hvor der også er en risiko for at skabe en forventning hos adoptanterne om, at barnet på et tidspunkt vil reagere voldsomt på adoptionen. Endelig er der fra interessenternes side peget på et behov for fokus på uddannelsen af de tilknyttede PAS-konsulenter.

I forhold til adoptanterne er der flere tilkendegivelser om, at det vil fremme adoptionsforløbet, hvis adoptanterne kan få rådgivning i ventetiden frem mod en adoption, bl.a. at PAS skal være en integreret del af forberedelsen til at adoptere, hvor der også gives rådgivning før hjemtagelsen, ligesom der peges på et genopfriskningskursus i ventetiden af nogle af de temaer, der indgår i fase 2. Der peges på, at de kommende adoptanter bør hjælpes med at kunne bevare deres kapacitet trods de lange ventetider og den længsel, som kan virke nedbrydende undervejs.

Rådgivning
i ventetiden

Endelig peger nogle interessenter på, at PAS også skal rette sig mod den biologiske slægt.

4.5. ANDRE LANDE

Der er ikke i de øvrige nordiske lande PAS-tilbud, der ligner det brede danske offentlige tilbud.

I Sverige kan støtte og rådgivning modtages i kommunalt regi ved socialnämnden, som har et særskilt ansvar for at yde adoptivfamilier den støtte og hjælp, som de kan have behov for efter adoptionen. Alternativt kan specifik støtte findes ved den svenske Familjerådgivningen, barn- og ungdomspsykiatrien, i skolevæsenet eller via privat rådgivning.

I Norge får et adoptivbarn samme offentlige sundheds- og velfærdstilbud som andre børn. Den type hjælp, barnet har behov for, er bestemmende for, hvilke instanser der henvises til. For eksempel vil børnehaven eller skolen i tilfælde af behov for hjælp henvise til BUP (Barne- og ungdomspoliklinikk for psykisk helse) eller PP-tjeneste (Pedagogisk psykologisk tjeneste). Derudover yder både de norske familieværnskontorer og børneværnstjenesten vejledning.

4.6. Bidrag fra ISS/IRC

I forhold til adoptanterne forholder ISS/IRC sig i sin rapport¹⁸ til den støtte, som gives med henblik på forberedelse til adoptionen, og den støtte, der efterfølgende gives for at støtte op om adoptionen.

¹⁸ ISS report – an in depth framework analysis of the Danish adoption system, with a special focus on: Approval and Preparation of Prospective Adoptive Parents, Post Adoption Service and Openness in

ISS/IRC vurderer generelt de adoptionsforberedende kurser som gode i forhold til forberedelsen af de kommende adoptanter til adoptionen. I den forbindelse lægges der vægt på, at kurset er obligatorisk, og det fremhæves, at der forudsættes åbenhed på kurserne, som giver adoptanterne mulighed for at stille spørgsmål og tvivle. Endvidere vurderes selve kursusmaterialet meget positivt.

Den rådgivende rolle Adoptionsnævnets børnelæger har i forhold til ansøgere, der måtte ønske rådgivning om barnets helbredsforhold, fremhæves af ISS/IRC som gavnlig i forhold til optimering af forberedelsen af adoptanterne men også specifikt i forhold til de relativt mange sager, hvor godkendelsen skal søges udvidet, og ansøgernes ressourcer skal vurderes i forhold til de særlige behov hos barnet.

Som en svaghed i forberedelsen peger ISS/IRC på det begrænsede fokus på adoption af ældre børn uden specifikke helbredsproblematikker eller særlige behov, som findes i feltet af børn, der i dag har behov for international adoption, og som ifølge ISS/IRC også i godkendelsesprocessen synes at have en tendens til at blive forbigået eller ikke omtalt tilstrækkelig nuanceret. Der peges i den forbindelse på et behov for fokus i forberedelsen af adoptanterne på barnets tab af sit første sprog, barnets tidligere skift, udfordringer med tilknytning til et større barn, betydning af svigt, vanrøgt m.v., og som minimum påpeges behovet for, at forældrene i det hele taget er forberedt på at møde et barn med et andet sprog. ISS/IRC har samtidig refereret et synspunkt fra Adoption & Samfund om, at der allerede i godkendelsesprocessen hos de kommende forældre bør være fokus på barnets sprog.

Om støtten efter adoptionen (PAS) anfører ISS/IRC, at PAS-ordningen kunne få større effekt ved at dække bredere, sådan at sigtet er adoptivfamilier og adopterede i et livslangt perspektiv. Særligt findes det uhensigtsmæssigt, at ordningen ikke dækker støtte til familier med teenagebørn eller unge, da forskningsresultater peger på pubertetsalderen som en kritisk tid for den adopterede og familien. Det findes også uhensigtsmæssigt, at ordningen ikke retter sig mod voksne adopterede, ikke mindst i forhold til at søge tilbage til egne rødder, hvilket ifølge ISS/IRC er en proces forbundet med stor kompleksitet. ISS/IRC finder det nødvendigt at kunne yde professionel støtte til alle involverede parter i processen, hvor den adopterede søger tilbage både før, under og efter den eventuelle søgen eller mulige genforening. Konkluderende herom fremhæver ISS/IRC vigtigheden af, at den adopteredes indsigt i informationer og viden skal gå hånd i hånd med forberedelse, rådgivning og psykologisk støtte fra professionelle.

4.7. ÆNDRING AF DET EKSISTERENDE SYSTEM

4.7.1. Overordnet om den fremtidige rådgivning og støtte til adoptivfamilien

Siden det faseopdelte godkendelsessystem blev indført i 2000, er den gennemsnitlige ventetid fra godkendelse til matchning steget betydeligt. Det betyder for det første, at der går længere tid fra ansøgerne på det adoptionsforberedende kursus har lært om adoptivbørns særlige behov og de udfordringer, der kan være forbundet hermed, til de står over for forælderopgaven. For det andet skal ansøgerne over en noget længere tidsperiode rent følelsesmæssigt håndtere at vente på at få stillet et barn i forslag, hvilket på mange måder kan være udfordrende og i sig selv udgøre en stressbelastning for ansøgerne. Som det fremgår af afsnit 4.2. ovenfor, er det særligt i perioden mellem godkendelsen og hjemtagelsen, at adoptanterne oplever at mangle rådgivning og støtte.

Ventetiden er blevet længere

Endvidere peger de forskellige bidrag på et behov for rådgivning og støtte til unge og voksne adopterede, idet de adopterede som selvstændig gruppe ikke er omfattet af den nuværende PAS-ordning. Ankestyrelsens brugerundersøgelse viser, at knap 30 % af de adopterede, der har deltaget i undersøgelsen, har søgt professionel rådgivning – af disse har knap 4 ud af 5 søgt rådgivning hos en psykolog. Det er dog på baggrund af undersøgelsen ikke muligt at vurdere om rådgivningen relaterede sig særligt til det at være adopteret.

Rådgivning og støtte til unge og voksne adopterede

Derudover kan der være behov for at sikre, at den rådgivning, der gives til ansøgerne i godkendelsesprocessen, tilpasses den alders- og helbredsmæssige profil, der kendetegner gruppen af børn, som i dag bortadopteret internationalt. Der kan således være grund til at overveje, om det adoptionsforberedende kursus i tilstrækkelig grad retter sig mod at rådgive ansøgerne om disse grupper af børn, og om det – under hensyn til kursernes oprindelige formål om ansøgers frasortering af sig selv – i tilstrækkelig grad afspejler feltet af børn til international bortadoption.

Endelig er der fra forskellig side peget på et behov for rådgivning og støtte til den oprindelige slægt. Rådgivningen af – og dermed også hensynet til – disse parter varetages i det eksisterende system af afgiverlandene, som bl.a. har ansvaret for at sikre den nødvendige rådgivning i forbindelse med afgivelse af et samtykke til adoption. At iværksætte særlige tiltag i forhold til rådgivning og støtte for den biologiske slægt vil således bryde med den ansvarsfordeling og den statslige suverænitet, som konventionssamarbejdet hviler på¹⁹.

Rådgivning og støtte til den oprindelige slægt

¹⁹ I relation til de nationale adoptioner indledes en sagsbehandling i en bortadoptionssag med en tæt dialog med den biologiske mor, hvor også rådgivning er i fokus. De danske myndigheder (Statsforvaltningen) skal her sikre sig, at de kommende forældre er bekendt med de hjælpemuligheder, der er til rådighed, hvis hun, han eller de begge vælger at beholde barnet. I den

De beskrevne udfordringer og de behov, der kommer til udtryk i Ankestyrelsens brugerundersøgelse samt i de forskellige bidrag fra interessenterne på området, skal adresseres i lyset af de ændringer, der skete med PAS-tilbuddet med starten af 2014. Ændringerne var en udløber af en aftale fra sommeren 2013 blandt Folketingets partier om at se på mulighederne for at øge støtten til adoptivfamilien i forbindelse med satspuljeforhandlingerne for 2014.

Ordnningen er således gjort permanent, og den indeholder nu – ud over den ”almindelige” PAS-rådgivning – et tilbud om rådgivning fra en PAS-konsulent umiddelbart før barnet hjemtages og umiddelbart herefter. Der er dermed skabt en mulighed for at genopfriske viden fra det adoptionsforberedende kursus og koble den med viden om det barn, som ansøgerne står over for at adoptere. Samtidig er der skabt mulighed for hurtigt efter dannelsen af den nye familie igen at få rådgivning. Også behovet for at sørge for adoptionsspecifik viden hos de professionelle, der møder barnet i dets hverdag, er søgt imødekommet med den nuværende ordning, hvor undervisning af disse professionelle er et fast element i det samlede tilbud. Endelig adresseres de adopteredes behov for støtte gennem mulighed for at etablere samtalegrupper for unge adopterede. Udvidelsen af PAS-ordningen og dermed etableringen af nye tiltag har alene eksisteret i 10 måneder, og det er for tidligt på nuværende tidspunkt at udtale sig om, hvilken effekt tiltagene har haft. Det betyder også, at elementerne ikke var en del af PAS, da det første dialogmøde blev afholdt, ligesom elementerne næppe eller kun i meget begrænset omfang kan antages at være indgået i besvarelsen af de spørgeskemaer, der ligger til grund for Ankestyrelsens brugerundersøgelse. Der er i PAS-ordningen fokus på at indsamle data til brug for evaluering af de enkelte tiltag.

PAS-ordningen er nu permanent

Det er således vigtigt at have disse nye tiltag in mente, når eventuelle yderligere ændringer overvejes.

4.6.2. Rådgivning og støtte i tiden mellem godkendelse og matchning

Det er fremhævet på dialogmøderne og ISS/IRCs rapport, at det følelsesmæssige pres på de kommende adoptanter opleves meget vanskeligt i perioden mellem godkendelse og hjemtagelse af barnet. Der efterlyses derfor en særlig støtte i denne periode for at undgå, at adoptanterne er nedbrudte på det tidspunkt, hvor adoptionen skal ske, og hvor vurderingen af robusthed og personlige ressourcer i forbindelse med godkendelsen ofte ligger flere år tilbage i tid.

Særlig støtte i perioden mellem godkendelse og hjemtagelse

Ankestyrelsens brugerundersøgelse viser også, at mange ansøgere og adoptanter oplever ventetiden mellem godkendelse og hjemtagelse som svær, men også at få søger rådgivning. Samtidig viser

forbindelse kan det være nødvendigt med flere samtaler, og der vil næsten altid være behov for samarbejde med hjemkommunen. Hjemkommunen kan f.eks. have en rolle i forhold til at fortælle om mulige hjælpeforanstaltninger, samt bevilling af psykologisk bistand til de biologiske forældre.

undersøgelsen, at blandt dem, som har modtaget fagprofessionel rådgivning, er der en ligelig fordeling mellem ansøgere og adoptanter, der oplevede, at de fik hjælp til at håndtere ventetiden, og ansøgere og adoptanter, der oplevede, at de ikke fik hjælp. Det er således på den baggrund svært at sige noget entydigt om, hvordan man bedst hjælper de kommende adoptanter i denne situation.

Det, som mange oplever som særligt svært, er egne tanker og frustrationer, længslen efter barnet, at ventetiden var længere end forventet og angsten for, at adoptionen ikke bliver til noget.

Det fremgår af undersøgelsen, at det for nogle har været en hjælp at kunne kontakte den formidlende organisation, mens det også efterspørges at blive sat i kontakt med andre, der har adopteret, og kender til ventetiden. I dag sker den overordnede orientering om formidlingssituationen i høj grad via organisationernes hjemmeside, ligesom der i nogen grad tilbydes jævnlige generelle informationsmøder samt såkaldte "landemøder" med fokus på det land, ansøgerne er skrevet på venteliste til at adoptere fra. Dette er imidlertid ikke et krav efter akkrediteringsvilkårene eller akkrediteringsaftalen. Det kunne overvejes at opstille krav om, at organisationen har et systemiseret tilbud om information og rådgivning til ventende adoptanter. Organisationen har konkret viden om formidlingssituationen fra landet, viden om forløbet af adoptioner i de enkelte lande og erfaring med at tale med ventende adoptanter. Endvidere kunne det overvejes at stille krav om, at kommende adoptanter deltager i de informationsmøder, som organisationerne afholder om de enkelte lande. Ifølge organisationerne ses der et vist fravalg af disse møder fra de kommende adoptanters side. Uanset at der er iværksat initiativer i forhold til at genopfriske relevant viden fra det adoptionsforberedende kursus umiddelbart forud for afslutningen af en adoptionsproces, og uanset at effekten af dette tiltag endnu ikke er kendt, kan det overvejes at styrke elementet. Der er således en klar efterspørgsel herom blandt interessenterne på området. Styrkelsen kunne ske ved i højere grad at gøre den del af PAS, som knytter sig til tiden umiddelbar før og efter hjemtagelsen, til en forlængelse af godkendelsesforløbet på en måde, hvor rådgivningen og støtten knytter sig til en konkret forberedelse på livet som adoptivfamilie, hvilket også kan tale for at gøre elementet obligatorisk. Da der er tale om en form for afsluttende forberedelse, vil den dække et andet behov end muligheden for senere at søge rådgivning, hvis familien oplever udfordringer og problemer, den har behov hjælp til at håndtere. I en sådan obligatorisk ordning vil det også være relevant at overveje at øge omfanget af rådgivningsindsatsen.

Endelig kan det overvejes at etablere et nyt tilbud i regi af Ankestyrelsen, hvor de tilknyttede PAS-konsulenter arrangerer en temaaften, hvor kommende adoptanter får mulighed for at møde adoptanter, der vil dele deres erfaringer med at adoptere. Sådanne temaaftener bør tilbydes på et hvilket som helst tidspunkt efter godkendelsen og som et løbende tilbud med mulighed for deltagelse flere gange.

Tilbud om
temaaften

4.6.3. Rådgivning og støtte til adopterede

Afsættet for de nuværende tilbud om rådgivning og støtte efter en adoption er, at adoptivforældrene skal være bedst muligt hjulpet til at hjælpe børnene. Det er forældrenes opgave at støtte barnet i dets opvækst. Endvidere er det ikke længere kun barnets forældre, der klædes specifikt på til at løfte denne opgave, men også andre voksne i barnets daglige liv får tilført relevant viden om adoptionsrelaterede problemstillinger gennem de kurser, der tilbydes af Ankestyrelsen. Denne måde at sikre støtte til de adopterede udgør hovedsporet for indsatsen.

Der er fra flere sider tilkendegivet et ønske om livsvarigt PAS, ligesom der er udtrykt ønske om, at PAS skal følge den adopterede.

Som det fremgår af afsnit 4.2.4. udmøntes det eksisterende tilbud om PAS-rådgivning sådan, at adoptivfamilien inden for de første 5 år efter hjemtagelsen kan få to rådgivningsforløb svarende til 2 X 10 timer. Rådgivningen er således tidsmæssigt nært koblet til hjemtagelsen, hvilket i nogle tilfælde vil forhindre familien i at benytte tilbuddet på et senere tidspunkt i barnets liv, hvor det kan vise sig lige så relevant at have adgang til tilbuddet, som inden for de første 5 år fra barnet er ankommet i Danmark.

PAS-rådgivningens
indhold

For i højere grad at gøre det muligt at have et tilbud klar, når et behov opstår, kan det overvejes at ændre PAS-tilbuddet, sådan at det ene af de to forløb kan placeres i hele barnets opvækst, dvs. frem til barnet fylder 18. Hertil kommer, at det i takt med, at barnet bliver ældre, i stigende grad bliver relevant at være opmærksom på, om rådgivningen i højere grad skal have fokus på barnet/den unge end på forældrene. Da forældrene som forældremyndighedsindehavere skal varetage omsorgen for barnet, bør initiativet til at bede om rådgivning dog fortsat gå gennem forældrene. Den adopteredes alder vil givetvis også have betydning for, hvilket indhold rådgivning vil have, og rådgivningen kan således have forskellige temaer, herunder bl.a. eventuel kontakt med den adopteredes biologiske slægt, jf. også nedenfor i afsnit 5.8.3.

Brugerundersøgelsen viser videre, at 91 procent af de adspurgte adopterede generelt angiver deres selvværd som højt. Samtidig fortæller nogle af deltagerne i undersøgelsen dog, at de har søgt professionel hjælp på grund af manglende selvværd eller på grund af adoptionen, som har givet dem en følelse af forladthed eller rodløshed, og 18 procent af de adopterede har været udsat for gentagen ydmygelse eller mobning.

Uanset at børn først og fremmest bedst hjælpes af deres forældre, har de adopterede nogle særlige livsomstændigheder med sig, og for nogle adopterede kan disse omstændigheder udgøre egentlige udfordringer gennem hele livet. Derfor synes det relevant at foretage nærmere undersøgelser af, om de adopterede kan hjælpes mere direkte, end det sker i dag, og mere end det vil kunne ske i en ændret tilrettelæggelse af PAS, jf. ovenfor. I den forbindelse er det et faktum, at der er mange adopterede, for hvem den ovenfor beskrevne tilgang

til rådgivning og støtte ikke fandtes, da de voksede op. En eventuel målrettet støtte til adopterede skal dog også sammenholdes med et mere generelt behov for støtte til børn og unge af forskellige årsager. Dette behov mødes i udgangspunktet af det almindelige system, og en eventuel yderligere og særskilt indsats for de adopterede synes at måtte afstemmes med imødekommelsen af behovet hos børn og unge bredt set.

Samlet set kunne det være relevant at overveje et tiltag, hvor der stilles skarpt på de adopterede som gruppe i forhold til at afdække om og i givet fald, i hvilket omfang de eksisterende tilbud om støtte til adoptivfamilien, møder de adopteredes behov, eller om der er behov, som ikke kan dækkes herigennem. Det kan således overvejes at iværksætte et forsøgsprojekt med PAS til voksne adopterede med henblik på at afdække behovet for støtte til disse adopterede og karakteren af en sådan støtte.

Afdækning af behov for støtte til voksne adopterede

4.6.4. En tilpasning af godkendelsesforløbet

Profilen på de børn, som de kommende adoptanter forberedes på at skulle adoptere og varetage omsorgen for, har som anført ændret sig. Hvis de kommende adoptanter skal have et reelt billede af, hvad det indebærer at adoptere – og altså have et reelt grundlag for at tage stilling til egne ressourcer – skal godkendelsesforløbet afspejle dagens formidlingsbillede.

Godkendelsesforløbet skal afspejle formidlingsbilledet

Ankestyrelsens brugerundersøgelse viser, at 94 procent af de deltagende adoptanter samlet set oplevede at være blevet grundigt informeret, inden de tog stilling til at blive adoptivforældre, men alligevel oplevede 27 procent at blive overraskede. Samtidig viser undersøgelsen, at 93 procent af de adoptanter, der har adopteret inden for en udvidet godkendelsesramme, har oplevet at have ressourcer hertil.

Uanset at størstedelen finder at kunne møde de udfordringer, som en adoption med en udvidet godkendelse kan rumme, så synes der at kunne være behov for at sikre, at den rådgivning og vejledning, der gives til ansøgerne i godkendelsesprocessen, tilpasses den alders- og helbredsmæssige profil, der kendetegner gruppen af børn, der i dag bortadopteret internationalt. Når en stor del af adoptanterne i undersøgelsen er blevet overraskede til trods for, at de følte sig velinformerede, så kan det give anledning til at overveje, om der er temaer, som ikke i tilstrækkelig grad adresseres i godkendelsesforløbet. Dette element er omfattet af kapitel 3, hvor muligheden for en ændring af godkendelsesrammen og en samtidig tilpasning af fase 2 drøftes.

4.6.7. Opsummerende om ovenstående overvejelser

Mulige tiltag:

- En ændret tilrettelæggelse af tilbuddet om PAS, sådan at det er muligt at placere det ene af de to rådgivningsforløb frem til den

adopterede fylder 18 år og med et øget fokus på behovet for, at den adopterende modtager rådgivningen.

- En obligatorisk PAS-rådgivning umiddelbart før og efter hjemtagelsen af barnet som et led i forberedelsen på livet som adoptivfamilie.
- Tilbud om temaaften med Ankestyrelsens PAS-konsulenter, hvor kommende adoptanter får mulighed for at møde adoptanter, der vil dele deres erfaringer med adoption.
- Krav om orienteringsmøder faciliteret af organisationerne.
- Krav om at kommende adoptanter deltager i organisationens landemøder.
- Forsøgsprojekt med PAS til voksne adopterede henblik på at afdække behovet for støtte til disse adopterede og karakteren af en sådan støtte.

5. ADOPTIONER OG ÅBENHED

5.1. HOVEDUDFORDRINGER

Juridisk defineres adoption i Danmark sådan, at der ved en adoption indtræder samme retsforhold mellem adoptant og adoptivbarn som mellem forældre og deres barn, og adoptivbarnet og dets livsarvinger arver og arves af adoptanten og dennes slægt, som om adoptivbarnet var adoptantens eget barn. Samtidig bortfalder retsforholdet mellem adoptivbarnet og dets oprindelige slægt²⁰. Med adoption overdrages ansvaret for barnet således permanent fra de biologiske forældre til adoptivforældrene. Imidlertid er den opfattelse, der knytter sig til adoption i dag, betydelig mere kompleks, end det antydes af den juridiske definition.

Fra anskuelsen af adoption ud fra et grundlæggende anonymitetsprincip synes der de seneste år at have været en bevægelse hen imod en tilgang, hvor åbenhed i adoption er blevet mere almindeligt. Åbenheden kan opstå på mange måder, men alene det faktum, at internettet har vundet frem, gør det i dag lettere for parter i adoptionstrekanten – barn, biologiske forældre og adoptivforældre – at finde frem til hinanden.

5.2. DEFINITION AF ÅBENHED

Adoption berører tre parter: barnet, de biologiske forældre og adoptivforældrene. Når spørgsmålet om åbenhed i adoptioner ses inden for rammerne af denne adoptionstrekant, involverer det således både relationen mellem biologisk slægt og barn, adoptivfamilie og barn samt adoptivfamilie og biologisk slægt.

Hvor adoptionen for adoptivforældrene er baseret på et aktivt valg, vil der være forskel på de biologiske forældres aktive rolle i beslutningen om adoption. Nogle forældre har afgivet samtykke til bortadoptionen, mens barnet i andre tilfælde har været fundet efterladt, overdraget anonymt til et hospital eller et børnehjem eller måske fra slægtninge, hvis forældrene er døde. Barnet selv vil ofte ikke have en aktiv rolle i adoptionsbeslutningen, medmindre barnet er gammelt nok til at blive hørt og afgive samtykke. På samme måde kan der også være forskellige forudsætninger og tilgange til åbenhed.

Åbenhed er en bred betegnelse, som kan dække alt fra barnets egen historie, adgang til informationer, indflydelse på valget af adoptivfamilie (inddragelse i matchningen), kontakt mellem adoptivbarn, adoptivfamilie og oprindelig slægt samt udveksling og opbevaring af oplysninger.

Åbenhed er en
bred betegnelse

²⁰ Se § 16 i Adoptionsloven, lovbekendtgørelse nr. 392 af 22. april 2013 af adoptionsloven med senere ændringer

5.3. REGLERNE I DAG

5.3.1. Internationale forpligtelser

Haagerkonventionen om internationale adoptioner overlader det som udgangspunkt til national ret at fastlægge, om en adoption medfører afbrydelse af retsforholdet mellem barnet og dets oprindelige slægt (artikel 26-27).

Haagerkonventionen

Endvidere bestemmes det, at de kompetente myndigheder i en kontraherende stat skal sørge for at opbevare de oplysninger, de har om barnets herkomst, herunder navnlig oplysninger om dets forældres identitet samt sygdomshistorie.

Herudover skal de sikre, at barnet eller dets repræsentanter har adgang til disse oplysninger under passende vejledning i det omfang, lovgivningen i denne stat tillader det (artikel 30). Der er således i konventionen en stillingtagen til nødvendigheden af at bevare disse oplysninger, så de er tilgængelige for barnet med henblik på at få svar om sin baggrund. Samtidig erkendes det, at identificering af biologiske forældre kan være et sensitivt emne, og at der her bør tilstræbes aftaler mellem parterne – i lyset af den brede vifte af kulturelle og psykologiske aspekter.

Endvidere reguleres barnets rettigheder i menneskerettighedskonventionerne, uden dog direkte at adressere spørgsmålet om retten til åbenhed eller kontakt.

Den Europæiske Menneskerettighedskonvention (EMRK) indeholder i artikel 8 følgende bestemmelse:

Den Europæiske
Menneskerettigheds-
konvention

Artikel 8

Stk. 1. Enhver har ret til respekt for sit privatliv og familieliv, sit hjem og sin korrespondance.

Stk. 2. Ingen offentlig myndighed kan gøre indgreb i udøvelsen af denne ret, undtagen for så vidt det sker i overensstemmelse med loven og er nødvendigt i et demokratisk samfund af hensyn til den nationale sikkerhed, den offentlige tryghed eller landets økonomiske velfærd, for at forebygge uro eller forbrydelse, for at beskytte sundheden eller sædeligheden eller for at beskytte andres ret og frihed.

Bestemmelsens stk. 1, kan bl.a. beskytte et adoptivbarns ret til respekt for sit familieliv med sine oprindelige forældre, men efter stk. 2 kan offentlige myndigheder gøre indgreb i denne ret, når bestemmelsens betingelser for dette er opfyldt.

Retten til et familieliv i form af kontakt med de oprindelige forældre er generelt beskyttet efter stk. 1. Spørgsmålet om indgreb i denne ret til familieliv reguleres efter stk. 2, som skal fortolkes i lyset af relevante folkeretlige principper som fastlagt i navnlig FN's børnekonvention, den europæiske konvention af 27. november 2008 om adoption af børn og Haagerkonventionen.

I børnekonventionens artikel 3, stk. 1, fastslås det, at barnets tarv generelt skal komme i første række i alle foranstaltninger vedrørende børn. Efter artikel 21 skal de deltagerstater, der anerkender og/eller tillader adoption, dels sikre at barnets tarv skal være af altafgørende betydning og dels bl.a. sikre, at adoption er tilladelig i betragtning af barnets stilling i forhold til forældre, pårørende og værger, at – om nødvendigt – personer, der berøres, på oplyst grundlag har givet deres accept af adoptionen på baggrund af den fornødne rådgivning, og at et barn ved international adoption nyder beskyttelse efter regler svarende til dem, der gælder for national adoption. Konventionen indeholder ikke nærmere om retsvirkningerne af en adoption.

[FNs Børnekonvention](#)

Europarådets Adoptionskonvention af 2008, der omfatter både nationale og internationale adoptioner, fastslår ligeledes i artikel 4, at den kompetente myndighed ikke må bevilge en adoption, hvis ikke myndigheden vurderer, at adoptionen vil være til barnets bedste. Efter artikel 11, stk. 1, bliver et barn ved adoption et fuldgyldigt medlem af adoptantens/-ernes familie og får de samme rettigheder og pligter over for adoptanten/-erne og dennes/deres familie som et barn af adoptanten/-erne, hvis forældreskab er retligt konstateret. Adoptionen ophæver det retlige forhold mellem barnet og dets oprindelige far, mor og familie. Efter stk. 3, kan deltagerstaterne dog med hensyn til ophævelsen af det retlige forhold mellem barnet og dets oprindelige familie gøre undtagelser i spørgsmål vedrørende barnets efternavn, ægteskabshindringer og hindringer for indgåelse af registreret partnerskab. Endvidere kan deltagerstaterne efter stk. 4, træffe bestemmelse om andre former for adoption med mere begrænsede virkninger. Bestemmelsen i stk. 1, ses ikke at være til hinder for, at barnet og dets oprindelige slægt har ret til at opretholde kontakt med hinanden.

[Europarådets Adoptionskonvention](#)

En adoption medfører efter dansk ret, at der gennemføres et fuldstændigt familieskifte, sådan at de juridiske bånd mellem adoptivbarnet og dets oprindelige forældre ophæves. Denne retsvirkning kendes også fra en række andre lande. At der er tale om et fuldt familieskifte ses imidlertid ikke at afskære de oprindelige forældre og deres bortadopterede barn fra at have ret til at opretholde kontakt med hinanden.

Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol (herefter Domstolen) har i praksis lagt til grund, at de oprindelige forældre og deres bortadopterede barn ved adoption uden samtykke har ret til at opretholde kontakt med hinanden med henblik på at opretholde et familieliv, der var etableret inden adoptionen²¹.

Domstolen ses ikke at have taget stilling til spørgsmålet om kontakt mellem adoptivbarn og dets oprindelige forældre i situationer, hvor der er gennemført en international fremmedadoption med samtykke fra de oprindelige forældre.

[Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol](#)

²¹ Se Notat om visse menneskeretlige problemstillinger i forbindelse med permanente anbringelser uden for hjemmet, Institut for Menneskerettigheder, 17. maj 2005, og Den Europæiske Menneskerettighedsdomstols dom af 28. oktober 2010 i sagen Aune mod Norge

På baggrund af den begrænsede retspraksis må det antages, at retten for et adoptivbarn og dets oprindelige forældre til at opretholde et familieliv, som var etableret før adoptionen, i form af kontakt med hinanden som udgangspunkt er beskyttet af artikel 8, stk. 1, selvom retsforholdet mellem dem er blevet ophævet ved adoptionen, fordi der er sket et fuldstændigt familieskifte.

En afbrydelse af en sådan kontakt (familieliv) er derfor kun berettiget, hvis betingelserne i artikel 8, stk. 2, er opfyldt, navnlig at afbrydelsen er "nødvendigt i et demokratisk samfund". Denne betingelse må anses som opfyldt, når afbrydelsen er til barnets bedste. Ved vurderingen af, om afbrydelsen af en kontakt er berettiget, indgår en række faktorer, herunder bl.a. resultatet af eventuelle sagkyndige undersøgelser, barnets alder og kontakt med sine oprindelige forældre, adoptivforældre, andre familiemedlemmer og eventuelle plejeforældre, årsagen til adoptionen, om adoptionen er gennemført med eller uden samtykke m.v.

Retten for forældre, der har givet et informeret samtykke til bortadoption af et barn, til at opretholde kontakt (familieliv) med barnet er muligvis kun beskyttet i særlige situationer, eksempelvis hvor forældrene er blevet presset eller forledt til at give samtykket, eller hvor de ikke har forstået rækkevidden af deres samtykke. I det omfang retten til familieliv er beskyttet efter artikel 8, har medlemsstaterne en positiv forpligtelse til at give parterne mulighed for at udnytte deres rettigheder. Derfor vil den relevante myndighed altid skulle vurdere, om der i den enkelte situation er grundlag for at afbryde kontakten.

5.3.2. National regulering

Der findes i relation til både national og international fremmedadoption kun begrænset regulering af spørgsmål relateret til åbenhed.

Traditionelt knytter der sig et anonymitetsprincip til fremmedadoptionsbegrebet, som skal forstås på den måde, at der ved en adoption sker et fuldt familieskifte, og samtidig afskæres i vidt omfang muligheden for den oprindelige familie for at få oplysninger og kontakt til adoptivbarnet og familien.

Anonymitetsprincippet

Ved en fremmedadoption indtræder samme retsforhold mellem adoptant og adoptivbarn som mellem biologiske forældre og deres barn. Samtidig bortfalder retsforholdet mellem adoptivbarnet og dets oprindelige slægt. Ved adoptionen får adoptanterne forældremyndighed over adoptivbarnet og vil skulle varetage barnets interesser under dets opvækst. Adoptivforældrene har som forældremyndighedsindehavere ret til at regulere deres adoptivbarns kontakt med dets oprindelige forældre, også selvom barnet inden adoptionen har haft et "familieliv" med dem. I praksis findes eksempler på åbne nationale adoptioner, hvor adoptivforældre og biologiske forældre (eventuelt med myndighederne som mellemlid) aktivt indgår aftale om at bevare en vis kontakt, men der vil være tale om frivillige aftaler, der ikke kan gennemtvinges.

Hvis der er tale om en anonym adoption, dvs. en adoption, hvor adoptivfamilien ikke på forhånd kender barnet, vil de biologiske forældre ikke have kendskab til adoptanternes identitet m.v. - modsat en såkaldt familie- eller stedbarns-adoption, hvor adoptivforholdet bygger på en forudgående relation mellem barnet og adoptanterne. Barnet har i disse tilfælde efter de gældende regler mulighed for – hvis oplysningerne foreligger – at få oplyst identiteten på dets oprindelige forældre, hvis barnet på et tidspunkt ønsker kendskab hertil. De oprindelige forældre har derimod ikke ret til at få oplyst identiteten på de adoptivforældre, som har adopteret barnet. De biologiske forældre har heller ikke en formel ret til at kræve oplysninger om barnets forhold og udvikling. Det gælder både ved anonyme adoptioner og ved familieadoptioner.

Der kan dog også gennemføres fremmedadoptioner, hvor adoptanterne på forhånd kender barnet og de biologiske forældre, og hvor åbenheden dermed eksisterer på forhånd eller opstår gennem en aftalt kontakt.

Uanset at der knytter sig et anonymitetsprincip til fremmedadoptionsbegrebet, så har den adopterede ret til sin egen historie, sådan at forstå at den adopterede kan henvende sig til den formidlende organisation og få aktindsigt i sin adoptionssag. Organisationerne er således forpligtede til at bevare oplysninger om adoptionen af hensyn til den adopterede, ligesom organisationen er forpligtet til at være behjælpelig med at skaffe oplysninger, som gør det muligt for den adopterede at undersøge sin baggrund yderligere. På samme måde behandler Ankestyrelsen og Adoptionsnævnet anmodninger om aktindsigt eller ønske om kontakt til biologisk slægt i forbindelse med nationale adoptioner.

Retten til
egen historie

Hvis den adopterede er under 18 år, er det adoptanterne, der på vegne af den adopterede kan bede om disse oplysninger.

I forhold til nationale adoptioner videreformidler Ankestyrelsen henvendelser fra biologiske forældre til deres bortadopterede børn. Formidlingen sker dog sådan, at der først gives en orientering om henvendelsen til adoptanterne, hvor det oplyses, at henvendelsen vil blive bragt videre til den adopterede efter en kort tidsfrist, sådan at adoptanterne har mulighed for at oplyse barnet om dets adoptionsbaggrund, hvis denne oplysning ikke tidligere har været givet til barnet. Etablering af kontakt mellem barnet og den, som har henvendt sig fra den biologiske slægt, vil være afhængig af den adopteredes eget ønske.

I 2003 bad Ankestyrelsen (dengang Civilretsdirektoratet) de formidlende organisationer om at overtage denne opgave i de sager, hvor adoptionen er formidlet via organisationerne. De formidlende organisationer er endvidere ifølge akkrediteringsaftalen forpligtede til at yde den nødvendige bistand til adopterede og deres adoptivfamilier, hvis de anmoder om bistand, som kun de formidlende organisationer kan give. Det omfatter bl.a. hjælp til at få oplysninger, som kun organisationerne kan fremskaffe, og hjælp til at søge kontakt til den udenlandske samarbejdspart, der formidlede adoptionen.

Ved international fremmedadoption er adoptanterne generelt forpligtede til at medvirke ved udfærdigelsen af såkaldte "opfølgingsrapporter", som sendes til myndighederne i barnets oprindelsesland. Rapporterne indeholder en anonymiseret beskrivelse af barnets udvikling. Hvis adoptanterne efter adoption ikke vil medvirke, kan det ikke gennemtvinges over for dem. Adoptanterne har dog formelt en aftaleretlig forpligtelse i forhold til den formidlende organisation, som har medvirket under adoptionssagen. Kravene til antallet og hyppigheden af rapporter varierer fra land til land, og det er erfaringen, at det har stor betydning i mange afgiverlande at modtage disse rapporter og følge op på gennemførte adoptioner.

I sager om national adoption skal adoptanter hvert 3. år frem til barnet er 18 år udarbejde anonymiserede opfølgingsrapporter om barnet, som de biologiske forældre kan bede om at få tilsendt, hvis de på et tidspunkt ønsker det.

5.3.2.1. Adgangen til samvær og kontakt mellem adoptivbarn og oprindelig familie

Ved en ændring af forældreansvarsloven i forbindelse med Barnets Reform i 2009, som blandt andet indebar en lempelse af reglerne om adoption uden samtykke, blev der indført adgang til at fastsætte samvær med den biologiske slægt efter en adoption. Muligheden for at fastsætte samvær eller anden kontakt havde til formål at understøtte gennemførelsen af nationale (tvangs-)adoptioner, hvor barnet inden adoptionen havde haft kontakt med sin oprindelige familie.

Mulighed for samvær med biologisk slægt

Efter bemærkningerne til loven omfattede den ikke kun tvangsadoptioner, men også adoptioner med samtykke (for ikke at forskelsbehandle biologiske forældre). Bestemmelsen havde fokus på børn, der på adoptionstidspunktet boede i Danmark, men efter forarbejderne til bestemmelsen ses der ikke noget til hinder for også at anvende den, når et barn med bopæl i udlandet adopteres af en dansk familie efter dansk ret.

Adgangen til at fastsætte samvær med barnet - hvad enten barnet er bortadopteret med eller uden forældrenes samtykke - er dog efter lovens motiver begrænset til de helt særlige tilfælde, hvor en konkret vurdering af barnets bedste fører til, at det vurderes som vigtigt for barnet at kunne bevare kontakten til forældrene. Der er ligeledes mulighed for fastsættelse af anden kontakt i form af telefonsamtaler, brevveksling og lignende.

Det centrale i vurderingen efter forældreansvarslovens hovedprincip om barnets bedste er barnets ret til samvær og ikke forældrenes ret. Barnets interesse i at bevare relationen til den oprindelige slægt, som barnet er nært knyttet til, skal ses i snæver sammenhæng med barnets behov for en stabil og sammenhængende dagligdag.

Muligheden for i disse særlige tilfælde at bevare relationen vil hovedsagligt være rettet mod de biologiske forældre, og et eventuelt samvær vil være væsentligt mere begrænset i hyppighed og omfang end det samvær, der praktiseres og fastsættes i delte familier. Der kan

forekomme situationer, hvor barnet ikke har en nær relation til sine forældre, men derimod en nær relation til bedsteforældre eller forældres søskende. I disse tilfælde kan det være vigtigt, at det er denne tætte og nære relation, som bevares efter adoptionen. Det er generelt ikke i barnets interesse at skulle forholde sig til flere fastsatte samvær.

Det er barnets slægtninge, der har ret til at søge om fastsættelse af samvær eller anden kontakt. Barnet selv har ikke en sådan formel mulighed for på egen hånd at søge om fastsættelse af samvær med sin biologiske slægt. Hvis Statsforvaltningen modtager en henvendelse fra et barn om kontakt med sine oprindelige forældre, skal Statsforvaltningen i lyset af Danmarks forpligtelser efter EMRK art. 8 og efter en konkret vurdering af barnets bedste rådgive barnet om, hvordan det kan komme i kontakt med sine oprindelige forældre.

Ankestyrelsen har som ankeinstans endnu ikke haft lejlighed til at tage stilling til en sag om international adoption, hvor der er ansøgt om kontakt efter bestemmelsen. Som nævnt vil anvendelsesområdet dog nærmest udelukkende vedrøre nationale adoptioner, særligt adoptioner uden samtykke af lidt større børn, og i forhold til kommissoriets afgrænsning for nærværende helhedsanalyse til den internationale adoptionsformidling, vil emnet ikke blive behandlet yderligere her.

5.4. FORSKNING OM ÅBENHED I ADOPTIONER

5.4.1. En litteraturgennemgang

Hensigten med dette afsnit er at afdække omfanget af relevant forskning om åbenhed i adoptioner. Der er derfor gennemført en litteraturgennemgang af forskningsresultater²².

Selvom forskere i de senere år mere systematisk er begyndt at undersøge fordele og ulemper ved åben adoption (f.eks. Berry, 1993; Dylla, Barth & Needell, 1998; Grotevant et al., 1994; Von Korff, Grotevant, & McRoy, 2006), må viden og data fortsat betegnes som sporadisk. I denne sammenhæng skal det bemærkes, at der stort set ikke eksisterer dansk eller skandinavisk forskning om åbne adoptioner eller åbenhed i adoption. Denne litteraturgennemgang tager derfor udgangspunkt i internationale tilgængelige og systematisk indsamlede data.

Dette forhold gør det også væsentligt at bemærke, at adoption og adoptionsformer kan være og ofte er forskellige mellem kontinenter og ikke mindst fra land til land. Vigtigst er nok at bemærke, at en del

Manglende dansk og skandinavisk forskning om åbenhed

²² Gennemgangen bygger på forskningsmæssige søgninger relateret til søgeordene "åben" og "åbenhed i adoption". Der er til indsamling af data benyttet Google Scholar, Pub Med, Det Kongelige Bibliotek, Psyk info samt Ankestyrelsens brugerundersøgelse. Der er i gennemgangen lagt vægt på ikke at benytte forskningslitteratur fra før 1990. Litteraturlisten indgår i bilagssamlingen.

viden opnået gennem forskning kommer fra USA og England. I disse lande er der et stort antal nationale adoptioner, hvor erfaringer med åbenhed versus lukkethed har haft fokus.

Endelig ses størstedelen af den forskning, der findes om åben adoption og i særlig grad de resultater, der støtter op om lukket adoption, at være fremkommet ved brug af forholdsvis små forskningsundersøgelser eller at have været mere kvalitative i forhold til dataindsamling.

5.4.2. Viden om åbenhed ikke entydig

Den eksisterende forskning på området fremstår som delt for og imod åbenhed.

Eksempelvis rapporterer et studie (Blanton og Dechner, 1990), at biologiske mødre, der benyttede sig af åben adoption, efterfølgende følte sig mere socialt isolerede og havde flere fysiske klager, følte mere fortvivlelse og udtrykte en højere grad af afhængighed end biologiske mødre, der havde benyttet sig af fortrolig eller såkaldt lukket adoption. I modsætning her til ses nyere forskning (Grotevant & McRoyat) at indikere, at åben adoption kan reducere stress for alle de involverede parter i en adoption (biologiske forældre, adoptivforældre og den adopterede), men i særlig grad biologiske mødre.

I et andet markant studie fra 2003 (Sigel 2003) blev adoptivforældre interviewet 7 år efter adoptionen. Selvom adoptivforældrene her var mere tilbøjelige til at rapportere, at barnet havde det bedre med en løbende kontakt med de biologiske forældre, følte nogle af adoptivforældrene et øget og større pres, end de forestillede sig, de ville gøre i en lukket adoption.

Det mest systematisk indsamlede data om åben adoption kommer fra to nyere studier/forskningsprojekter (Berry et al., 1993; Grotevant & McRoy, 1998) og fra Minnesota-Texas Adoption Project (MTAP; Grotevant & McRoy, 1998; Grotevant et al. 1994; Mcroy, Grotevant & White, 1988) på baggrund af en undersøgelse af 1.396 adoptivforældre i Californien.

Studierne viste, at adoptivforældre var mest tilbøjelige til at rapportere om et højt niveau af tilfredshed, når niveauet af åbenhed i forhold til de biologiske forældre var i overensstemmelse med det, adoptivforældrene havde besluttet allerede inden adoptionen.

Et studie (Berry et al., 1998) konstaterede dog, at åbenhed ikke var en signifikant betingelse for tilfredshed blandt adoptivforældre fire år efter, at adoptionen var gennemført. Dog ses i en række studier, at når adopterede spørges retrospektivt, er der sammenfald mellem graden af tilfredshed med adoptionen og oplevelsen af åbenhed i forhold til at kunne samtale med forældre om f.eks. biologisk ophav m.v. (f.eks. Bock-Knoblach, 2004).

Interessant er det dog, at en serie af forskningsprojekter rettet mod adoptivforældre fra MTAP rapporterede både ligheder og forskelle når

der blev spurgt til forskellige grader af åbenhed (f.eks. Grotevant et al., 1994; McRoy et al., 1988; Grotevant et al., 1994; Von Korff et al., 2006; Wrobe, Ayers-Lopez, Grotevant, McRoy, & Friedrich, 1996). Generelt pegede disse studier på, at adoptivforældre i åbne adoptioner var tilfredse med adoptionsprocessen (Grotevant et al. 1994), og at adopterede involveret i åbne adoptioner ikke havde flere vanskeligheder sammenlignet med adopterede i lukkede adoptioner.

Selvom nyere forskning har fokuseret på at dokumentere fordelene ved kontakt i en eller anden form mellem de tre involverede parter i en adoption (Berry, 1993; Grotevant & McRoy, 1998), er tematikkerne omkring fordele og ulemper ved henholdsvis åben og lukket adoption endnu ikke fuldt ud klarlagte.

5.4.3. Betydningen af åbenhed for adopterede

En række forskningsresultater peger på, at det i særlig grad er den adopterede og den adopteredes identitetsudvikling, der har gavn af åbenhed i adoption (Logan, 1999).

Adopterede børn står over for den vanskelige udfordring, der ligger i at skulle integrere fakta om deres fødsel og gøre det til en del af deres identitet (Dunbar & Grotevant, 2004; Grotevant, 1997; Groth et al., 1987). Det er veldokumenteret, at identitetsudvikling kan være mere kompleks for unge med en adoptionsbaggrund på grund af deres manglende kendskab til hele eller dele af deres baggrund.

Ungdommen er en særlig afgørende periode i forhold til udvikling af identitet, og det kan eksempelvis spille en væsentlig rolle ikke at have kendskab til lægelige/genetiske informationer om sig selv, baggrunden for adoptionen, hvor ens hårfarve kommer fra, eller hvem i ens biologiske familie der har samme talenter som en selv. Viden om disse forhold betegnes i forskningslitteraturen som et basalt menneskeligt behov. Behovet overses ofte af dem, som har automatisk tilgang til denne information, og at fratage børn og unge informationen kan ifølge forskningen føre til såvel følelsesmæssige som identitetsrelaterede problemer (Berry et al., 1998).

Undersøgelser peger endvidere på, at en del adopterede har et mere eller mindre udtalt ønske om at få viden om de biologiske forældre. Kontakt giver dem adgang til denne information, som kan udgøre et vigtigt bidrag til identitetsudviklingen og i det hele taget bidrage til en overordnet tilfredshed med egen adoption (Berry et al., 1998; Logan, 1999; McRoy & Grotevant, 1991; Ayers-Lopez, 1994; Ryborn, 1995; Sykes 2000; Wrobel et. al., 1996; Wrobel et al., 2003).

Anden forskning har peget på, at lukket adoption i sammenligning med mere åben adoption kan give grobund for fantasier om den biologiske familie og omstændighederne omkring adoptionen, hvilket har vist sig at skabe et behov for rådgivning hos de adopterede børn på grund af følelsesmæssige vanskeligheder (Groth et al., 1987).

Selvom disse resultater ser ud til at favorisere en vis form for åbenhed i adoptioner, mangler der i udstrakt grad forskning, der tager fat på, hvordan adopterede selv ser på en øget åbenhed i adoptionen.

En række spørgeskemaundersøgelser indikerer, at åbenhed spiller en rolle i adoptionen for den adopterede. Dog foreligger der meget lidt data, som har fokus på hvilken type åbenhed, adopterede foretrækker.

Et mindre studie fra 2002 af danske adopterede fra Tyskland til Danmark, viser, at de adopterede, hvor der er talt åbent om den adopteredes baggrund, samtidig er dem, der ser mest positiv på egen adoption. Samme tendens ses i Ankestyrelsens brugerundersøgelse, hvor der antydes en sammenhæng mellem en vis grad af åbenhed og tilfredshed med egen adoption.

I et amerikansk studie fra 2006 (Berge, Mendenhall et al., 2006) bestående af interviews med 150 adopterede om deres oplevelse med åbenhed og kontakt med biologisk slægt fremgår det, at et flertal af adopterede, der var utilfredse med den manglende kontakt til biologisk slægt, havde meget specifikke og negative forestillinger om, hvordan såvel biologisk slægt og adoptivforældre ville føle/reagere, hvis de havde kontakt. En udtalte, at *"jeg er ikke sikker på, hvordan min biologiske mor ville have det med at møde mig?"* En anden ung fra undersøgelsen udtalte, at *"jeg er meget bekymret for, at det vil såre mine forældre hvis jeg udtrykker ønske om at møde hende (biologisk mor)"*. En tredje fra samme undersøgelse udtalte, at *"min biologiske mor vil nok ikke lede efter mig, fordi vi aldrig har haft kontakt, og hun vil nok føle at jeg ikke er interesseret."*

Berge og Mendenhalls studie er interessant, fordi det afkræfter to meget almindelige myter relateret til åben adoption:

Studie afkræfter myter om åben adoption

- 1) At søgning eller kontakt til biologiske forældre vil få den adopterede til at elske sine adoptivforældre mindre.

Undersøgelsen viser tydeligt, at den gruppe, der havde opnået kontakt til deres biologiske mødre, berettede, at deres kontakt ikke havde karakter af kontakt til en forælder men mere karakter af venskab. Det skyldtes bl.a., at forælderrollen allerede var udfyldt.

- 2) At hvis der er kontakt til biologiske forældre, vil der være et ønske fra den biologiske slægt om at få barnet tilbage.

I undersøgelsen fremgår det tydeligt, at det ikke er oplevelsen blandt de adopterede, der har opnået kontakt. Tværtimod er oplevelsen, at de biologiske forældre ikke ønskede at få børnene "tilbage".

I fem studier i forhold til åbenhed ses, at adoptivforældrenes følelse af at have kontrol med kontakten var afgørende for kontaktens varighed (Beek, 1994; Berry, 1991; Grotevant et al., 1994; Grotevant & McCoy, 1997; Sykes, 2000). Et af studierne viste endvidere, at adoptivforældrenes følelse af kontrol kan gradueres, og at

adoptivforældrene har behov for at føle en vis kontrol, men ikke total kontrol, for at føle tilfredshed med kontakten til den biologiske slægt.

5.5. ANKESTYRELSENS UNDERSØGELSER AF ADOPTANTER OG ADOPTEREDES OPLEVELSER OMKRING ÅBENHED

5.5.1. Overordnet om Ankestyrelsens undersøgelser om åbenhed

Ankestyrelsen har i to forskellige undersøgelser²³ udgivet i 2014 belyst både adopterede og adoptanters oplevelser i forbindelse med åbenhed i relation til barnets biologiske familie. Undersøgelserne viser, at de fleste adoptivforældre, som havde mindre adoptivbørn, da de deltog i undersøgelsen, finder det positivt for tilknytningen mellem dem og barnet, at barnet har kendskab til sine biologiske forældre.

Derimod oplever størstedelen af adoptivforældrene til unge og voksne adopterede i undersøgelsen, at deres adoptivbørn sjældent eller aldrig havde behov for at tale om sine biologiske forældre i det daglige. De fleste adoptivforældre har talt eller taler med de adopterede om deres biologiske familie, men nogle adoptivforældre har også valgt det fra.

Blandt de voksne adopterede, der har deltaget i undersøgelsen, har de fleste et ønske om at få information om deres biologiske familie. Omkring en tredjedel af de adopterede savner dog ikke oplysninger om deres biologiske familie. 8 procent har kontakt via e-mail og sociale medier, og 4 procent mødes personligt med medlemmer af deres biologiske familie. Størstedelen af disse adopterede oplever, at kontakten og samværet gør det nemmere at forstå deres situation som adopteret. De fleste af de voksne adopterede oplever, at de kan tale åbent med deres adoptivforældre om de forhold, der rører sig i det daglige omkring kendskabet til den biologiske familie.

Flertal har ønske om at få information om biologisk familie

5.5.2. Nærmere om adoptanternes opfattelser og erfaringer

Ankestyrelsen publicerede i februar 2014 en undersøgelse af åbenhed i adoptions- og plejeforhold samt plejeforældres motivation til at adoptere deres plejebarn²⁴ (herefter åbenhedsundersøgelsen).

Ankestyrelsens åbenhedsundersøgelse

²³ Se Analyse af det danske adoptionssystem, Delundersøgelse 1: Adoptanternes opfattelse af og erfaringer med adoptionsprocessen, Ankestyrelsen, september 2014, Analyse af det danske adoptionssystem, Delundersøgelse 2: Voksne adopteredes oplevelse af at være adopteret og behov for støtte, Ankestyrelsen, september 2014, og Analyse af det danske adoptionssystem, Hovedresultater fra delundersøgelser om adoptanters og voksne adopteredes opfattelse og erfaringer, Ankestyrelsen, september 2014

²⁴ Åbenhed i adoptions- og plejeforhold samt plejeforældres motivation for at adoptere deres plejebarn, Ankestyrelsen, februar 2014

Undersøgelsen var baseret på en spørgeskemaundersøgelse gennemført i 2012, der inddrog i alt 431 adoptanter og 181 plejeforældre, der enten havde adopteret eller havde fået et barn i pleje i 2006 eller 2011.

Med henblik på at inddrage adoptanter, hvis adoptivbørn i dag er ældre, er de, der adopterede i 1979, 1980, 1994 og 1995 ligeledes blevet spurgt om deres holdning til åbenhed i Ankestyrelsens analyse af det danske adoptionssystem.

5.5.2.1. Kendskabet til biologisk familie

Få af adoptanterne i åbenhedsundersøgelsen har kendskab til barnets biologiske forældre i form af kontakt og samvær. Under halvdelen af denne gruppe adoptanter har svaret, at de oplever, at barnets kendskab til sine biologiske forældre har betydning for barnets tilknytning til dem som adoptanter. Heraf mener flertallet af adoptanterne, at barnets kendskab til sine biologiske forældre har en positiv eller meget positiv betydning.

Kendskab til biologiske forældre har positiv betydning

Åbenhedsundersøgelsen viste desuden, at flertallet af adoptanterne er af den opfattelse, at informationer om barnets biologiske forældre i nogen eller højere grad har gjort det nemmere for dem at forstå deres barns behov. En adoptant har bemærket følgende:

"Det har hjulpet os meget at kende vores søns baggrund og vide, hvad han har været igennem – for eksempel da han skulle starte i børnehave. Det er tydeligt, at han har et separationstraume, som vi har taget meget hensyn til i hele forløbet. Vi føler, at det er en vigtig grund til, at han i dag er en sund og harmonisk dreng".

En anden adoptant har bemærket:

"At jeg har gjort, hvad jeg kunne i forhold til at opsøge og få kontakt til mit barns biologiske forældre, besøge børnehjemmet og så videre – alt sammen noget, som ikke var givet i adoptionsprocessen – det betyder, at mit barn stoler på, at jeg har gjort og i fremtiden vil gøre, hvad jeg kan for at hjælpe til forståelse af og åbenhed omkring de spørgsmål, der er, og som måtte komme hen ad vejen. Det betyder, at vi kan tale mere åbent sammen, selvom der selvfølgelig altid vil være mange uafklarede spørgsmål."

I Ankestyrelsens brugerundersøgelse har gruppen af adoptanter, der adopterede i 1979, 1980, 1994 og 1995, ligeledes svaret på en række forskellige spørgsmål i relation til de adopteredes kendskab til biologisk familie og gavnligheden heraf. Blandt denne gruppe af adoptanter svarede alene 3 procent (35 adoptanter), at deres adoptivbarn havde kontakt til sin biologiske familie. Ud af de 3 procent karakteriserede over halvdelen kontakten til biologisk familie som positiv.

5.5.2.2. Samtale med den adopterede om biologiske forældre

Hovedparten af adoptanterne i åbenhedsundersøgelsen, hvor børnene blev adopteret i 2006 eller 2011, oplyser, at de taler med deres barn,

hvis der er noget, der bekymrer barnet i forhold til kendskabet til de biologiske forældre. Dog oplyser 12 procent af dem, der adopterede i 2006, og 36 % af dem, der adopterede i 2011, at de sjældent eller aldrig taler med deres barn om dette. Dette resultat skal læses med den oplysning in mente, at omkring halvdelen af børnene har været omkring 1-3 år gamle i 2012, hvor undersøgelsen blev gennemført.

Hovedparten af adoptanterne i åbenhedsundersøgelsen oplyser desuden, at de vil karakterisere forholdet til deres barn som et meget åbent forhold, hvor de taler om de forhold, der rører sig i det daglige omkring kendskabet til barnets biologiske forældre. Flere bemærker, at det falder dem naturligt at tale med deres børn om kendskabet til de biologiske forældre, men at der også kan ligge en udfordring i at være i stand til at besvare de mange spørgsmål, som børnene med tiden stiller.

For andre adoptanter består udfordringen i, at barnet i det daglige bekymrer sig om sine biologiske forældre. En adoptant, som har adopteret et barn på tre år, bemærker følgende:

"Vi har et større barn, der er adopteret som 3-årig. Hun taler ofte om sin biologiske mor, som hun er meget bekymret for. Enten at moren er syg, død eller mangler hjælp. Vi sidder tit med hende og spørger ind til hendes bekymringer. Vi taler om, at vi tror, at hendes voksne brødre passer godt på deres mor, og at man sjældent dør i så ung en alder. Vi har bedt adoptionsbureauet undersøge, om den biologiske mor har hentet de billeder og breve, som vi hvert år sender. Efter tre måneder har vi ikke fået svar. Vi ved ikke, om moren har hentet billederne, så vi kan berolige vores datter med, at moren lever. Det er vores opfattelse, at børn, der er adopteret, når de er tre år eller ældre, føler et stort ansvar over for deres biologiske familie. Hvis det overhovedet er muligt, så er det godt, at der er en eller anden form for kontakt, så barnet kan få vished om, at den biologiske familie er OK. Vi har aftalt med vores datter, at vi vil forsøge at finde hendes biologiske mor, når hun er blevet ældre".

I brugerundersøgelsen har størstedelen – 71 procent – af adoptanterne til de adopterede fra 1979, 1980, 1994 og 1995 oplyst, at deres adoptivbarn sjældent eller aldrig havde behov for at tale om sine biologiske forældre i det daglige. Omkring 25 procent har svaret, at deres adoptivbørn ofte eller af og til havde behov for dette.

Selvom den adopterede ifølge adoptanterne i mindre grad har haft behov for at tale om sine biologiske forældre, har adoptanterne efter eget udsagn været åbne over for dialog. 62 procent af adoptanterne har svaret, at de talte med deres adoptivbarn om bekymringer i forhold til barnets biologiske familie, mens knap 20 procent har svaret, at de sjældent eller aldrig talte med barnet om dets bekymringer i forhold til barnets biologiske familie. 76 procent af adoptanterne har svaret, at de i større eller mindre grad har været opmærksomme på at tale med deres adoptivbarn om, hvordan det er at vokse op og se anderledes ud end adoptivforældrene. For knap 10 procent har dette ikke været relevant, og alene et fåtal – 4 procent – har aldrig talt med sit adoptivbarn om dette.

Adoptanter er åbne for dialog om biologiske forældre

5.5.3. Nærmere om adopteredes opfattelser og erfaringer

I Ankestyrelsens brugerundersøgelse er de adopterede fra 1979, 1980, 1994 og 1995 blevet stillet en række spørgsmål om deres viden om, kontakt til og samvær med biologisk familie. Derudover er betydningen af de adopteredes dialog med deres adoptivforældre om den biologiske familie blevet belyst i analysen.

5.5.3.1. Kendskabet til biologisk familie

Under halvdelen – 43 procent – har svaret, at de har oplysninger om deres biologiske familie. Heraf er der flest, der har oplysninger om, hvorfor deres biologiske forældre valgte bortadoption. De fleste adopterede har fået oplysningerne om deres biologiske familie ved at tale med deres adoptivforældre. Godt halvdelen har indhentet oplysningerne ved at læse deres adoptionssag. 22 procent af de adopterede er ikke i besiddelse af oplysninger om deres biologiske familie, men savner det. 70 procent af de adopterede, der er i besiddelse af oplysninger om deres biologiske familie, har svaret, at denne viden i nogen grad eller i høj grad gør det nemmere for dem at forstå deres situation som adopteret, mens 21 procent har svaret, at det slet ikke gør det nemmere.

Hvilke oplysninger den adopterede har om sin biologiske familie (opgjort i procent)

Ikke alle adopterede ønsker dog at få information om deres biologiske familie. 35 procent af alle de adopterede, der har deltaget i

undersøgelsen, har svaret, at de ikke er i besiddelse af oplysninger om deres biologiske familie, og at de umiddelbart heller ikke savner oplysninger herom. En af de adopterede fortæller, at der er flere årsager til, at han ikke ønsker at opsøge sin biologiske familie. Det skyldes dels, at det rent praktisk virker umuligt at opsøge familien, dels er lysten der heller ikke, fordi – som den adopterede fortæller – så er han en smule nervøs for, hvad han måtte finde frem til, eksempelvis hvis familien er meget fattig:

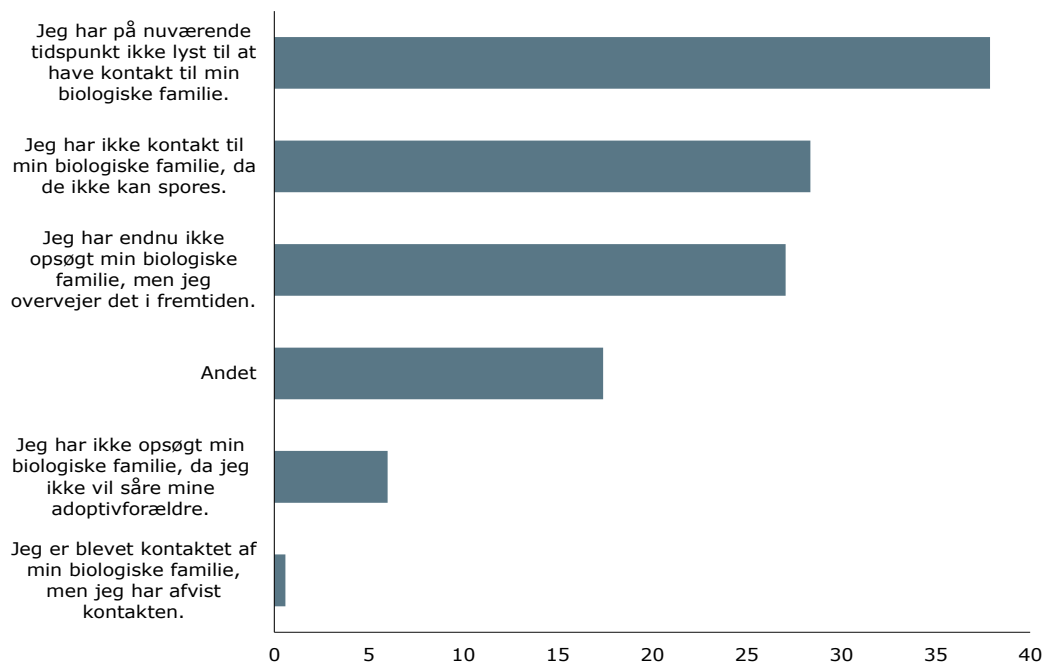
"Jeg har ikke kontakt, og jeg tror heller ikke, at jeg vil kunne, og jeg har måske heller ikke lyst. Det er en lang historie. Der er nogen, der taler om, kan jeg se i dokumentarprogrammerne "Spørløs", at når de selv får børn, så begynder de at synes, at det er interessant med deres egen opvækst. Jeg har ikke børn, og jeg er heller ikke lige på trapperne til at skulle have det. Så det der med, hvor min familie er fra og så videre, har ikke været relevant endnu. Det kan være, at det kommer, det skal jeg ikke kunne afvise. Min søster og jeg blev adopteret samtidig. Den gang var min søster tre år, og hun var i stand til at fortælle, at vores far var død. Det er meget atypisk, at kvinder i Korea opfostrer børn selv, så vi blev anbragt på et børnehjem, indtil vi kom til Danmark. I Korea er det mændene, der er registreret som familieoverhoved eller står i telefonbogen, eller hvad der nu måtte være. Derfor kan det blive svært at finde en enlig kvinde. Så der er nogle praktiske forhold, som betyder, at jeg ikke har prøvet. Jeg ved heller ikke, om jeg er interesseret. Jeg tror, det vil være meget mærkeligt. Jeg kender en anden adopteret, der har opsøgt sin familie. For ham var det sørgeligt at se, hvor fattige familien og landsbyen var" (Mandlig adopteret, 38 år).

5.5.3.2. Kontakt til biologisk familie

Alene 8 procent af alle de adopterede, der har deltaget i undersøgelsen, har kontakt til deres biologiske familie. Samtidig har 6 procent svaret, at de ikke har kontakt til deres biologiske familie, da de ikke ønsker at såre deres adoptivforældre. 65 procent af de adopterede har på nuværende tidspunkt ikke lyst til kontakt, mens 28 procent ikke har kontakt, fordi biologisk familie ikke kan spores.

8 % af de adopterede har kontakt til biologisk familie

Begrundelse for hvorfor den adopterede ikke har kontakt til sin biologiske familie (opgjort i procent)

Blandt den lille del af adopterede, der har kontakt til deres biologiske familie, har over halvdelen selv taget initiativ til at tage kontakt. Knap 20 procent har svaret, at de er blevet kontaktet af deres biologiske forældre eller andre familiemedlemmer. Langt de fleste har kontakt til deres biologiske mor eller søskende. Omfanget af kontakten varierer fra flere gange om ugen (14 procent) til sjældnere end en gang om året (16 procent). Kontakten foregår primært via sociale medier og e-mailkorrespondance.

I de fleste tilfælde – 67 procent – oplever den adopterede kontakten som positiv eller meget positiv. Omkring en tredjedel oplever kontakten som både negativ og positiv, mens få adopterede i analysen karakteriserer kontakten som negativ eller meget negativ (2 procent). En tilsvarende stor andel, svarende til godt tre fjerdedele af de adopterede, oplyser, at kontakten til den biologiske familie i nogen grad eller høj grad gør det nemmere for dem at forstå deres situation som adopteret. 16 procent oplever slet ikke, at kontakten til biologisk familie gør det nemmere at forstå sin situation som adopteret. En adopteret beskriver kontakten således:

"Min oplevelse af kontakten er meget blandet. Selvom jeg er utrolig glad for, at der er kontakt, så er der mange forskellige følelser i spil. Det, jeg vil sige til andre adopterede, der opsøger deres biologiske familie, er, at de skal være forberedt på hvad som helst, og derfor er det i orden at tænke på sig selv" (Adopteret).

Kontakten til biologisk slægt opleves som positiv

5.5.3.3. Samvær med biologisk familie

Alene 4 procent af alle de adopterede, der har deltaget i brugerundersøgelsen, har samvær med deres biologiske familie. Samvær forstås i denne forbindelse som, at der over tid forekommer personlige møder mellem den adopterede og den biologiske familie. Samværet omfatter især søskende (88 procent), den biologiske mor (52 procent) og andre familiemedlemmer end søskende, forældre eller bedsteforældre (48 procent). De fleste har samvær mindre end en gang om året (61 procent) eller en gang om året (18 procent).

4 % af de adopterede har samvær med biologisk familie

I langt de fleste tilfælde er den adopterede selv med til at tage initiativ til samværet.

Hvem der normalt tager initiativ til, at samværet med den biologiske familie bliver til noget

	ANTAL	PROCENT
DIG SELV	32	97
DIN BIOLOGISKE FAMILIE	18	55
DINE ADOPTIVFORÆLDRE	10	30
ANDRE	2	6
I ALT	33	

Note: Adoptanten har kunnet afkrydse en eller flere emner, hvorfor der ikke summer til 100 %.

Langt de fleste af de adopterede, der har samvær med deres biologiske familie, er lige så nysgerrige efter at have samvær, som i starten hvor samværet blev indledt. Alene 15 procent har svaret, at de i mindre grad eller slet ikke er lige så nysgerrige, nu hvor de har mødt deres biologiske familie. Langt de fleste oplever, at samværet gør det nemmere at forstå deres situation som adopteret.

En af de interviewede adopterede, der har været i stand til at opsøge sin biologiske mor, nævner, at det først og fremmest har betydet, at hun i højere grad oplever en ro i sin tilværelse:

"De timer, jeg har haft med min mor, er guld værd. Jeg kan slet ikke beskrive, hvor stort det er. Hvad det har gjort ved mig. Det har givet en anden ro helt ind i det inderste af mig. Jeg har min onkels telefonnummer og sender engang imellem en sms: Jeg savner jer. Det er vigtigt for mig, at jeg kan komme ned igen og forhåbentlig møde flere medlemmer af familien. Jeg har fået noget ro ved at vise, at jeg har det godt. Og jeg fik fortalt min biologiske mor, at det var det rigtige hun gjorde – også fordi, at jeg er syg. Hun skrev et brev, at selvom hun levede i et fattigt land, så var hun enormt glad for, at hun vidste, at hun havde en uddannet datter i Danmark. Man kan sige, at jeg fik fuldført missionen. Det har givet mig så meget. Det ville jeg ikke undvære for noget som helst" (Kvindelig adopteret, 26 år).

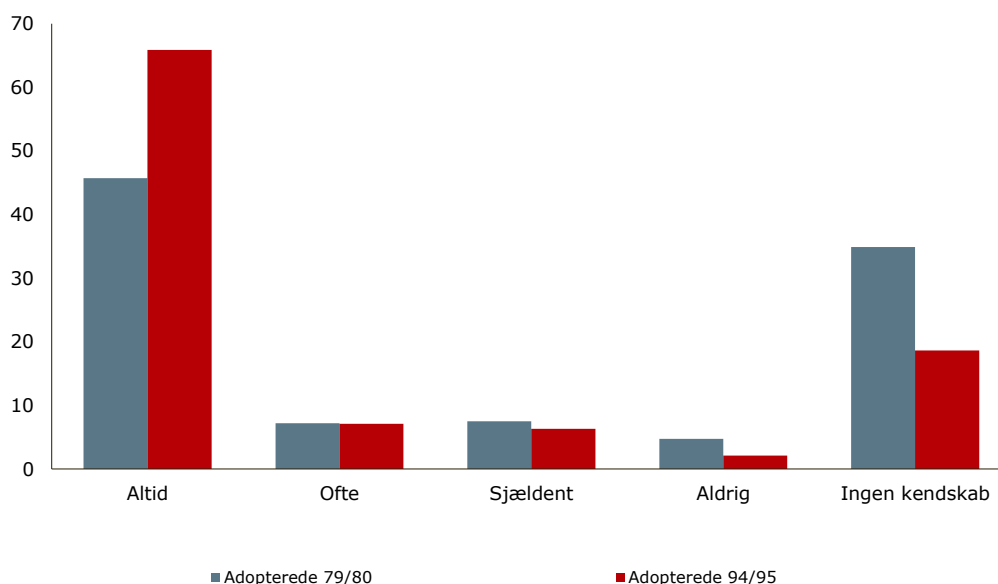
En adopteret, som er hittebarn, nævner, at lysten til at opsøge den biologiske familie helt sikkert er der. Samtidig er han klar over, at det er en tanke, som i praksis kan være svær at udleve:

"Det er klart, at det lægger en dæmper på det, når man ved, at man er hittebarn. Så går noget af lysten fra det, fordi der ikke er det store at gøre godt med. Der er en bunke rodede håndskrevne papirer, der bare ligger hulter til bulter. Der er ikke så meget at gøre godt med dér. Tanken om, at opleve at stå overfor en, der ligner mig, kommer og går. Det har den gjort i mange år. Det er ikke lang tid af gangen, jeg tænker over det. Det er især, hvis jeg lige har snakket med en anden, der er adopteret. Jeg giver mig ikke helt lov til at gå videre med tanken, fordi det bare virker helt uoverskueligt og umuligt. Men hvis jeg havde muligheden for det, så ville jeg gøre det" (Mandlig adopteret, 28 år).

5.5.3.4. Dialogen med adoptivforældrene om åbenhed

Der er signifikant flere blandt de adopterede fra 1994-95 end blandt de adopterede fra 1979-80, der oplyser, at de ofte eller altid kan tale åbent med deres adoptivforældre om de forhold, der rører sig i det daglige omkring kendskabet til den biologiske familie. Det svarer til 73 procent blandt de adopterede fra 1994-95 og 53 procent blandt de adopterede fra 1979-80.

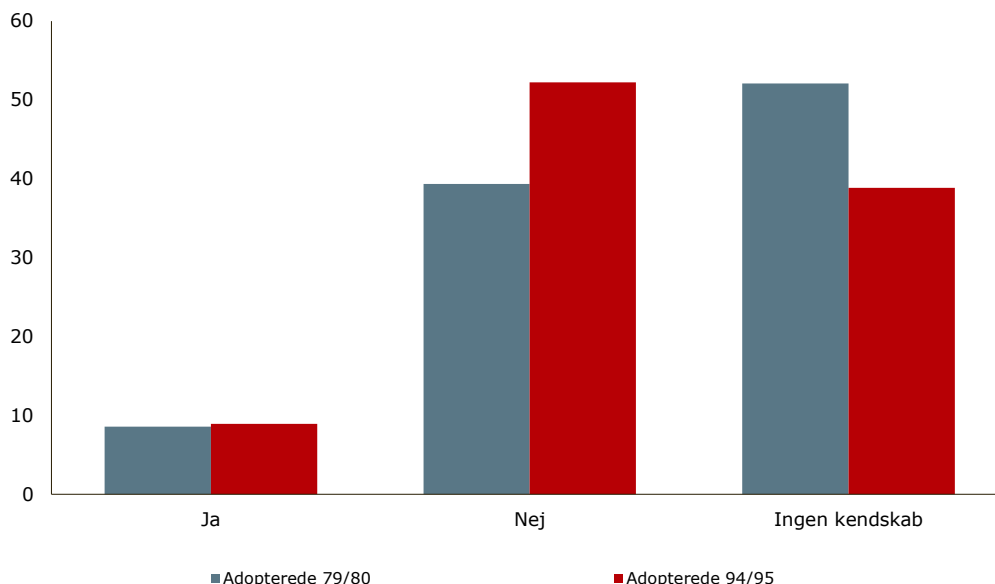
Om den adopterede oplever, at kunne tale åbent med sine adoptivforældre om de forhold, der rører sig i det daglige omkring kendskabet til den biologiske familie (opgjort i procent)

Note: Figuren bygger på svar fra 742 adopterede. Signifikant flere blandt de adopterede fra 1994-95 kan tale åbent med deres adoptivforældre om de forhold, der rører sig i det daglige omkring kendskabet til den biologiske familie ($p < 0,05$). Forskellen er signifikant, når den beregnes med og uden svarkategorien 'intet kendskab'.

Tilsvarende er der signifikant flere blandt de adopterede fra 1994-95, der oplyser, at kendskabet til deres biologiske familie *ikke* har betydning for tilknytningen til deres adoptivforældre end blandt de adopterede fra 1979-80. Det oplyser 52 procent af de adopterede fra 1994-95 sammenlignet med 39 procent af de adopterede fra 1979-80.

Om den adopterede oplever, at kendskabet til den biologiske familie har betydning for tilknytningen til adoptivforældrene (opgjort i procent)

Note: Figuren bygger på svar fra 742 adopterede. Signifikant flere adopterede fra 1994-95 oplever ikke, at kendskabet til den biologiske familie har betydning for deres tilknytning til deres biologiske familie ($p < 0,05$). Forskellen er signifikant, når den beregnes med og uden svarkategorien 'intet kendskab'.

5.6 BIDRAG FRA ISS/IRC

ISS/IRC understreger i sin rapport, at hvis åbenhed i adoptioner fastsættes som et princip for adoption i Danmark, er det nødvendigt forinden at overveje hvilke vanskeligheder og konsekvenser et sådant princip vil få i praksis.

Vanskeligheder og konsekvenser ved åbenhed skal overvejes

ISS/IRC er af den opfattelse, at selvom adoptivforældrene inden adoptionen på de adoptionsforberedende kurser giver udtryk for velvillighed over for både øget information om biologisk familie og kontakt med familien, bør det aldrig fremstå som et krav eller en norm, at adoptivforældrene og den adopterede skal møde barnets biologiske familie, da dette valg altid bør træffe ud fra en individuel vurdering af, hvad der vil være bedst for barnet. Åbenhed medfører bl.a., at adoptivforældrene skal være indstillede på at hjælpe den adopterede med at håndtere øget viden om den biologiske familie og de svære følelser, som kan være forbundet hermed. Det er derfor vigtigt, at adoptivforældrene er sikre i deres rolle som forældre og er forberedte på at håndtere et følelsesmæssigt pres.

I nogle få lande møder adoptivforældrene ofte de biologiske forældre i forbindelse med hjemtagelsen af barnet. De formidlende organisationer forbereder i disse tilfælde adoptanterne grundigt inden mødet. Organisationerne forsøger at forberede adoptanterne følelsesmæssigt og hjælpe dem til at betragte mødet som en god mulighed for at få mere viden om barnets historie og baggrund. Organisationen anbefaler dem også at tage billeder og skrive oplevelserne af mødet ned, så adoptanterne er i stand til bedst muligt at viderebringe dette minde til den adopterede.

ISS/IRC understreger, at det anses for helt grundlæggende, at information om barnets baggrund og dets biologiske familie viderebringes af adoptivforældrene til den adopterede, og at adoptivforældrene taler om dette med den adopterede gennem opvæksten.

Besøg i oprindelseslandet, kontakt og møde med den biologiske familie er derimod ifølge ISS/IRC en langt mere kompleks del af åbenhedsopfattelsen, som kræver en individuel vurdering. Det er derfor ifølge ISS/IRC væsentligt at vurdere, om besøg i afgiverlandet og kontakt til biologisk slægt vil være til barnets bedste i de tilfælde, hvor den adopterede ytrer ønske herom. Samtidig er det væsentligt, at den adopterede på dette tidspunkt er moden nok til at forstå den kompleksitet, der er forbundet med at rejse til afgiverlandet og med at søge kontakt til biologisk familie. En individuel tilgang hertil anses derfor som den mest hensigtsmæssige, og den adopterede bør informeres og forberedes grundigt. ISS/IRC anbefaler en trinvis tilgang, hvor det første skridt vil være at forsøge at fremskaffe mere information om barnets baggrund og drøfte disse oplysninger med barnet. Dernæst kan det forsøges at etablere kontakt via breve og fotos.

I forhold til behovet for rådgivning i en sådan proces bør alle aktører i adoptionstrekanten ifølge ISS/IRC kunne søge professional rådgivning både før, under og efter et møde mellem den adopterede og den biologiske familie. Det anføres videre, at det vil være hensigtsmæssigt, hvis en neutral fjerde part har mulighed for at skabe trygge rammer for mødet og deltage i mødet med det formål at understøtte en god kommunikation mellem parterne. Efter mødet er det vigtigt, at parterne kan søge hjælp til at håndtere eventuelle negative reaktioner og håndtere de mange komplekse spørgsmål, som et sådant møde kan afstedkomme. Eksempelvis oplever nogle adopterede efterfølgende, at årsagen til, at de blev bortadopteret, ikke var den samme, som er beskrevet i deres sag, eller hvad de har fået at vide gennem hele opvæksten. Ud over en følelse af svigt og chok, skal den adopterede i denne situation konstruere og integrere en ny fortælling om sig selv, hvilket sætter den adopterede i en særdeles sårbar situation, hvor det er afgørende at have mulighed for at søge den rette rådgivning.

ISS/IRC har tre konkrete anbefalinger til, hvordan der i dansk sammenhæng kan arbejdes videre med at undersøge, hvordan åbenhed indarbejdes og anvendes. I den første anbefaling peger ISS/IRC på videndeling, hvor de fagpersoner, der er involverede i godkendelsesforløbet og PAS-rådgivningen, undervises af fagpersoner fra andre lande med erfaring i forhold til åbenhed, eksempelvis USA.

Anbefalinger
fra ISS/IRC

Dernæst er det ISS/IRCs opfattelse, at der i Danmark bør iværksættes forskning om åbenhed for at perspektivere anonymitetsbegrebet i såvel et historisk som nutidigt perspektiv ved at inddrage egne og andre landes erfaringer med åbenhed og anonymitet i fremtidige forskningsprojekter. Endelig anbefaler ISS/IRC, at fagpersoner og adoptivforældre bør forberedes og støttes i kommunikationen med den adopterede om de oplysninger om egen baggrund og biologisk familie, som han eller hun allerede har via adoptionssagen eller kommer i besiddelse af via internettet, eksempelvis via Facebook.

5.7. DIALOGMØDER MED DE DANSKE INTERESSETER PÅ ADOPTIONSOMRÅDET

Der er blandt interessenterne på adoptionsområdet generel enighed om vigtigheden for den adopterede af at kende sit ophav og at have retten til egen historie – ifølge nogle interessenter gerne uafhængigt af forældrene. Det anføres videre af interessenterne, at lukkede adoptioner er utidssvarende. I forhold til reguleringen af spørgsmålet om åbenhed er der peget på, at det er vigtigt at regulere en række rettigheder for de adopterede. Det påpeges, at regelgrundlaget i dag indebærer, at graden af åbenhed reguleres af adoptivfamilien, og at biologisk slægt derved står uden rettigheder. Samtidig giver flere interessenter udtryk for, at spørgsmålet om åbenhed ikke kan afgøres generelt, men må tage afsæt i den konkrete adoption. Det anføres endvidere, at det er svært at fastlægge, hvem der bedst kan vurdere, hvad der i et givent tilfælde vil være i barnets interesse.

Vigtigt at kende ophav og historie

Dog anføres det af enkelte, at barnets alder har betydning for spørgsmålet om åbenhed, og at jo ældre barnet er, jo mere relevant og mindre forstyrrende er en kontakt til eller viden om den biologiske slægt, mens det kan have flere ulemper knyttet til sig, jo yngre barnet er.

Der peges bl.a. på, at fordelene ved åbenhed er, at kendskabet til den biologiske slægt kan give den adopterede ro og helt konkret give en viden om sygdomshistorikken i familien. For de biologiske forældre peges der på, at åbenhed også giver dem ro, ligesom åbenhed er udtryk for respekt for deres rettigheder som biologiske forældre. For adoptanterne peges der bl.a. på, at åbenhed kan give en bedre forståelse af barnets reaktioner.

Kendskab til den biologiske familie kan give den adopterede ro

Samtidig gives der udtryk for, at åbenhed rummer en række ulemper, såsom bl.a. risikoen for at føle sig svigtet, hvis åbenhed ikke lykkes – både for biologisk slægt og for den adopterede, samt risikoen for at føle sig presset som adoptant. Der peges også på, at man skal være opmærksom på, om åbne adoptioner kan skade barnets tilknytning til adoptanterne. Endelig peger interessenterne også på, at spørgsmålet om åbne adoptioner rejser et definatorisk spørgsmål, og en interessant definerer åbenhed først og fremmest som adgangen til data og oplysninger om den biologiske slægt.

Ulemper ved åbenhed

5.8. ADOPTIONER OG ÅBENHED I ET FREMTIDIGT PERSPEKTIV

5.8.1. Overordnet om en ændring af tilgangen til åbenhed

En ændring af adoptionssystemet for så vidt angår åbenhed forudsætter, at det identificeres, hvor det gældende retsgrundlag kan være utilstrækkeligt, og hvor der er behov, som muligvis ikke tilgodeses i tilstrækkeligt omfang.

Hertil kommer en stillingtagen til, om det brede fænomen "åbenhed" egner sig til lovregulering, eller om der i stedet skal arbejdes for et holdningsskifte og en ændring af den mentale tilgang til det at adoptere. Åbenhed er så tæt knyttet til den individuelle vilje og det personlige valg, at faste regler muligvis kan blive skadende. En sådan tilgang til emnet ligger i tråd med ISS/IRCs anbefaling om, at øget viden og kontakt altid bør være baseret på en individuel vurdering af, om det vil være til barnets bedste.

Lovregulering eller holdningsskifte

Afsættet for en vurdering af, om der skal ske ændringer af systemet for så vidt angår åbenhed, må være de adopterede og hensynet til deres behov.

Hensynet til de adopterede og deres behov

Resultaterne af brugerundersøgelsen peger ikke entydigt i retningen af mere åbenhed. Knap halvdelen af de adopterede, der deltog i undersøgelsen, har kendskab til deres biologiske slægt, og heraf svarer ca. en femtedel, at det ikke har gjort det nemmere for dem at have dette kendskab. Hertil kommer, at 35 procent af alle adopterede i undersøgelsen har oplyst, at de ikke ønsker at få kendskab til deres biologiske familie. Når det kommer til kontakt med den biologiske familie, er det langt størstedelen af de adopterede, som ikke har kontakt, og heraf svarer op imod halvdelen, at de ikke ønsker kontakt på nuværende tidspunkt, mens en stor del samtidig overvejer at søge kontakt på et senere tidspunkt. Endelig er det ganske få, der har samvær med den biologiske familie – 4 procent. Størstedelen af disse adopterede oplyser, at samværet gør det nemmere at forstå situationen som adopteret.

Interessenter, der repræsenterer de adopterede, er også i nogen grad delte i forhold til åbenhed, og hvilken grad af åbenhed der i givet fald skal være tale om.

Det synes således svært at lægge til grund, at mere åbenhed i alle tilfælde vil være ønsket og hensigtsmæssigt, ligesom det kan være tvivlsomt om emnet egner sig til regulering ved lov.

I det lys bør tilgangen til spørgsmålet være forsigtig. Det synes dog nærliggende at styrke muligheden for at kende sin historie som adopteret og dermed også styrke den adopteredes mulighed for at søge kontakt med den biologiske slægt. Samtidig synes det nærliggende at muliggøre en vis form for støtte til den adopterede i en

sådan situation. Disse tiltag vedrører således retten til egen historie og adgang til støtte og rådgivning i processen, og vil kunne iværksættes uden at fjerne den adopteredes mulighed for selv at vælge omfanget af viden om og kontakt med den biologiske slægt, jf. nedenfor.

Eventuelle mere grundlæggende ændringer i forhold til spørgsmålet om åbenhed bør være understøttet af forskning, som afdækker implikationerne heraf for de adopterede. En vurdering af fordele og udfordringer ved henholdsvis anonyme og åbne adoptioner vil kræve undersøgelser af et omfang og en karakter, som ikke er tilgængelige via den eksisterende forskning eller gennem dansk myndighedserfaring. Emnet egner sig som et selvstændigt forskningsfelt, hvor blandt andet Englands og USA's erfaringer med åbenhed kan inddrages. Hertil kommer, at en sådan ændring vil have størst effekt på de nationale fremmedadoptioner, da den biologiske familie vil blive berørt i et helt andet omfang, end det er tilfældet i internationale adoptioner.

5.8.2. Retten til egen historie

Som beskrevet er bevidstheden om behovet for åbenhed om barnets historie og baggrund øget, samtidig med at afstandene mellem modtager- og afgiverlande er blevet mindre. Sociale medier og andre kommunikationskanaler mindsker afstanden og muliggør en nytænkning af grundlaget for informationsudveksling og kontakt.

Der er bl.a. fra interessenterne og i brugerundersøgelsen klare tilkendegivelser af ønsket om viden om egen historie og egen familie. Organisationerne er allerede i dag forpligtede til at sikre oplysninger om barnets baggrund med henblik på at kunne viderebringe dette til den adopterede efter anmodning. I lyset af de klare tilkendegivelser kan det imidlertid overvejes at skærpe fokus på sikringen af oplysninger om det enkelte barns historie, i det omfang sådanne oplysninger findes, og også styrke den adopteredes umiddelbare adgang til sådanne oplysninger. Et sådan skærpet fokus, som bl.a. skal varetages af organisationerne, skal understøtte skabelsen og tilgængeligheden af oplysninger om barnets baggrund.

Skærpet fokus på sikring af oplysninger om det enkelte barns historie

For i højere grad at give den adopterede retten til sin egen historie, kan det også overvejes at gøre det muligt for den adopterede at søge oplysninger hos organisationen eller adoptionsmyndighederne om sin baggrund uafhængigt af adoptivforældrene, når barnet er fyldt 15 år. På den måde sikres barnet ret til egen historie, uanset hvilken holdning adoptivforældrene måtte have. Det vurderes umiddelbart som værende relevant at fastsætte en aldersgrænse af hensyn til barnets/den unges evne til at håndtere de oplysninger, som barnet/den unge måtte finde. En aldersgrænse er også relevant af hensyn til evnen til overhovedet at kunne håndtere det at få ny eller yderligere konkret viden om sin baggrund, hvis den adopterede ikke allerede har denne viden.

Retten til at søge oplysninger

Barnets ret til aktindsigt og dermed oplysninger om de biologiske forældres identitet dækker over en interesseafvejning af henholdsvis barnets interesse i at kende sit ophav over for hensynet til at beskytte private oplysninger. Som reglerne er indrettet i dag, vejer barnets

interesse tungest i denne afvejning, men det er vigtigt at holde sig for øje, at der er tale om meget følsomme oplysninger, hvor den biologiske familie ved denne interesseafvejning er frataget en valgmulighed. En anmodning om aktindsigt vil som i dag være omfattet af forvaltningslovens regler, herunder lovens muligheder for undtagelse af oplysninger.

Endelig kan overvejes at gøre den forpligtelse til at viderebringe en henvendelse fra den biologiske slægt til den adopterede, som allerede findes, til en lovbestemmelse, hvilket også vil understrege holdningen i forhold til barnets ret til egen historie. Dette vil ikke være en ændring af retstilstanden, men en formalisering af praksis. I tråd med en aldersgrænse på 15 år i forhold til at få indsigt i sin adoptionssag, vil det også kunne bestemmes, at en henvendelse sendes direkte til den adopterede, der er 15 år.

5.8.3. Rådgivning og støtte

Det kan også være relevant at overveje, om den rådgivning og undervisning, der i dag udbydes til adoptivfamilier og myndigheder i Danmark i form af PAS bør udbredes til også at favne spørgsmål om åbenhed og kontakt. Bag en sådan overvejelse ligger en erkendelse af de individuelle hensyn og forskelle, som gør sig gældende for de enkelte familier, og en erkendelse af den positive betydning støtte vedrørende etablering af kontakt vil kunne have for det enkelte adoptionsforløb.

Det bemærkes i forlængelse heraf, at ifølge anbefalingerne fra ISS/IRC, bør øget viden om egen baggrund og kontakt til biologisk slægt understøttes af rådgivning til både den adopterede, adoptivforældrene og den biologiske familie.

Der er i afsnit 4.6.3. peget på muligheden for at ændre tilrettelæggelsen af tilbuddet om PAS-rådgivning, sådan af det ene af de to forløb kan placeres i den adopteredes opvækst, dvs. senere end 5 år efter at den adopterede kom til Danmark. Samtidig peges der på, at der i den forbindelse bør være opmærksomhed på betydning af den adopteredes alder, bl.a. i forhold til om rådgivningen bør rettes særligt mod den adopterede, ligesom alderen også kan have betydning for temaet for rådgivningen. Der vil således kunne være et behov for et rådgivningsforløb vedrørende åbenhed og kontakt til den biologiske familie.

Endelig kan det under hensyn til ISS/IRCs anbefalinger og interessenteres ønske om støtte og rådgivning i forbindelse med kontakt med den biologiske slægt overvejes at tilbyde temaaftener om åbenhed og kontakt med biologisk familie, som faciliteres af PAS-konsulenter i regi af Ankestyrelsen. Formålet med disse temaftener skal bl.a. være at tale om, hvilke følelsesmæssige oplevelser det kan indebære at søge kontakt med den oprindelige familie.

Mulighed for ændring af PAS-rådgivningen

5.8.4. Opfølgingsrapporter

I forbindelse med tilsynet med Etiopien i begyndelsen af 2013 var der bl.a. fokus på, hvordan det sikres, at de biologiske forældre får adgang til opfølgingsrapporter, hvis de måtte ønske det.

Alt afhængig af de fastsatte procedurer i det enkelte land, sender den formidlende organisation opfølgingsrapporterne til myndighederne eller samarbejdsparten i det land, hvorfra barnet kommer. Der er forskellige procedurer knyttet til den videre håndtering af disse i afgiverlandet, herunder også forskellige tilgange til, om rapporten videregives til de biologiske forældre efter anmodning. Alle afgiverlande, som de formidlende organisationer samarbejder med, stiller krav om, at der udarbejdes opfølgingsrapporter med forskellige intervaller. Det er vigtigt for afgiverlandenes myndigheder at kunne følge op på, hvordan det går de børn, der er blevet bortadopteret til udlandet, også set i forhold til afgiverlandets stillingtagen til et fortsat samarbejde.

I forhold til Etiopien blev der indgået en aftale med de etiopiske myndigheder om, at de danske formidlende organisationer må udlevere opfølgingsrapporter direkte til de biologiske forældre, hvis de retter henvendelse til organisationen. Det er dog en forudsætning, at rapporterne også er afleveret til de etiopiske myndigheder i overensstemmelse med etiopiske regler. De etiopiske myndigheder understregede da også, at udleveringen bør ske gennem myndighederne, der er videre forgrenet i landet, og som har andre forudsætninger for at sikre sig identiteten på de personer, der ønsker en opfølgingsrapport udleveret.

Opfølgingsrapporterne kan dog være vigtige også for de biologiske forældre. Det kan derfor overvejes, om det fremover skal indgå i akkrediteringsaftalen, at de formidlende organisationer ikke alene er forpligtede til at yde bistand til adopterede og adoptivfamilier til at opnå oplysninger om adoptionen, men også skal imødekomme eventuelle henvendelser fra biologisk slægt, der ønsker at se disse opfølgingsrapporter, i dialog med afgiverlandets myndigheder. Det vil naturligvis afhænge af, om det pågældende lands lovgivning tillader dette, da procedurerne omkring opfølgingsrapporter, som anbefalet i Guide to Good Practice I, skal tilrettelægges i gensidig respekt mellem samarbejdslandene for så vidt angår procedurer omkring opfølgingsrapporter²⁵. Selvom de danske adoptanters forpligtelse til at udarbejde opfølgingsrapporter ikke vil kunne gennemtvinges, bør der i vejledningen og forberedelsen af adoptanterne være fokus på, at det er nødvendigt at overholde den moralske og aftalte forpligtelse.

²⁵ Se Guide to Good Practice 1, s. 129

5.8.5. Opsummerende om ovenstående overvejelser

Mulige tiltag:

- Mulighed for den adopterede til at søge oplysninger hos organisationen eller adoptionsmyndighederne om sin baggrund uafhængigt af adoptivforældrene, når barnet er fyldt 15 år.
- Lovfæstelse af den eksisterende forpligtelse til at viderebringe en henvendelse fra den biologiske slægt til den adopterede, som er fyldt 15 år med orientering til adoptivforældrene, og til adoptivforældrene, hvis barnet er under 15 år.
- Udvidelse af PAS-tilbuddet til også at rumme spørgsmål om åbenhed og kontakt, og sådan at ét af de to rådgivningsforløb kan placeres i hele barnets opvækst.
- Tilbud om temaaftener om åbenhed og kontakt med biologisk familie, som faciliteres af PAS-konsulenter i regi af Ankestyrelsen.
- Organisationerne forpligtes til at imødekomme eventuelle henvendelser fra biologisk slægt, der ønsker at se disse opfølgingsrapporter, i dialog med afgiverlandets myndigheder og i overensstemmelse med landets regler.
- Iværksættelse af forskning, der afdækker fordelene og udfordringerne ved mere grundlæggende ændringer i tilgangen til åbenhed i adoptioner.

6. INDSAMLING OG FORMIDLING AF VIDEN OM ADOPTION

6.1. HOVEDUDFORDRINGER

I dag genereres, indsamles og formidles viden om adoption af mange forskellige aktører og på mange forskellige måder. Denne viden om adoption er desuden vidt forgrenet og spænder både over mindre og større problemstillinger, der vedrører alle facetter af adoptionsprocessen og de involverede aktører. Den aktuelle vidensindsamling og formidling er ikke samlet hos en enkelt central instans, selv om Ankestyrelsen og Adoptionsnævnet dog varetager en indsamlings- og formidlingsopgave på flere forskellige områder.

Vidensindsamling og formidling er ikke samlet hos én central instans

Overvejelserne om indsamling og formidling af viden på området må nødvendigvis ses i den aktuelle kontekst, hvor adoptionssystemet som sådan står over for store ændringer, og hvor der alt andet lige vil være en indfasning af en lang række tiltag af større eller mindre rækkevidde. De kommende ændringer må således også forventes i et vist omfang at have betydning for opgavefordelingen på området. Derfor synes det tvivlsomt, om det er hensigtsmæssigt på nuværende tidspunkt at iværksætte et arbejde med etableringen af et egentligt videnscenter. Der synes dog samtidig at være tiltag, der kan iværksættes umiddelbart uden at blive påvirket af de kommende forandringer, og som kan styrke vidensopbygning og vidensspredning på området.

6.2. CENTRAL INDSAMLING OG FORMIDLING AF VIDEN I DAG

I adoptionsudvalgets betænkning fra 1997²⁶, der gik forud for adoptionslovsreformen i 2000, er det beskrevet, at der er behov for én myndighed, der arbejder aktivt på generelt at udvikle adoptionsområdet både i dansk og international sammenhæng, samt opsamler, bearbejder og formidler viden om international adoption, herunder ny viden, udvikling og forskning inden for adoptionsområdet. Myndigheden skal samtidig igangsætte diverse forskningsprojekter i et samarbejde med det nordiske og internationale forskningsnetværk.

Adoptionsudvalget pegede også på et behov for et organ, der har det overordnede ansvar for at følge den internationale udvikling på adoptionsområdet og være i dialog med andre lande, deltage aktivt i internationalt adoptionsarbejde mv. Et flertal i adoptionsudvalget pegede på Adoptionsnævnet som værende den relevante myndighed at pålægge ansvaret for vidensindsamling og -formidling, og opgaven blev da også efterfølgende pålagt nævnet. Det fremgår således af

²⁶ Betænkning nr. 1338 om international adoption af 4. juni 1997 afgivet af Justitsministeriets adoptionsudvalg

Adoptionsnævnets forretningsorden, at det blandt andet er nævnets opgave at indsamle, bearbejde og formidle viden om adoption.

Den nuværende centrale vidensindsamling og -formidling omfatter fortsat de 4 hovedområder, som blev skitseret af det daværende adoptionsudvalg. Dog er indholdet og karakteren af den viden om adoptionsområdet, der i dag indsamles, ændret en smule sådan, at en opdeling af denne viden i dag vil kunne opdeles i følgende kategorier:

1. Godkendelsesforløbet
2. Vurderingen af oplysningerne om barnet ved matchningen
3. Adoptionsprocessen i udlandet
4. Adoptivfamiliens trivsel efter adoptionen

Det er Adoptionsnævnet, der er den væsentligste aktør, når det gælder viden om godkendelsesforløbet samt viden om vurderingen af oplysningerne om barnet ved matchningen.

Adoptionsnævnet indsamler løbende viden om konkrete og generelle problemstillinger i relation til godkendelsesforløbets fase 1 og 3. Dette sker via tilsynet med adoptionssamrådet og nævnets opgave som klageinstans for afgørelser truffet af adoptionssamrådet om afslag på ansøgning om godkendelse som adoptant eller iværksættelse af speciallægeundersøgelser. Denne viden formidles løbende via nævnets hjemmeside i form af offentliggørelse af relevante afgørelser i anonymiseret form samt i nævnets årsberetning, hvor resultaterne af nævnets tilsynsopgaver formidles. Derudover afholder Adoptionsnævnet ca. hvert andet år et landsmøde for en række aktører på adoptionsområdet, hvor der blandt andet drøftes emner af relevans for godkendelseskravene og selve undersøgelsesforløbet.

Adoptionsnævnet
indsamler løbende
viden

Adoptionsnævnet fører også tilsyn med og behandler klager over de formidlende organisationers behandling af matchningsforslag og med den del af organisationernes virksomhed, der relaterer sig til børnenes psykosociale forhold. Nævnets tilsyn med de formidlende organisationer er blandt andet baseret på indberetninger fra Statsforvaltningen, gennemgang af indkaldte sager og indhentelse af udtalelser fra de formidlende organisationer vedrørende konkrete problemstillinger. Nævnet udarbejder endvidere statistik på området.

Adoptionsnævnet har siden adoptionsreformen i 2000, hvor nævnet blev tillagt ansvaret for indsamling og formidling af viden, jævnligt udarbejdet større og mindre brugerundersøgelser om forskellige forhold, bl.a. relateret til de formidlende organisationers vurderingen af børnene. Resultaterne af disse undersøgelser findes på Adoptionsnævnets hjemmeside. Herudover tilstræber nævnet at afholde møder ca. hvert andet år for de børnelæger, der er tilknyttet de formidlende organisationer, nævnets egne børnelæger og lægerne i adoptionssamrådene med bl.a. det formål at vidensdele blandt de relevante aktører.

Nævnet får gennem sine tilsynsrejser til de enkelte samarbejdslande belyst adoptionsprocesserne og struktureringen af de formidlende organisationers arbejde. Også denne del af nævnets viden formidles

bredt via nævnets årsberetning og særskilte rejserapporter fra de konkrete tilsynsrejser, der er tilgængelige på nævnets hjemmeside.

Adoptionsnævnet har tidligere ydet økonomisk støtte til en række undersøgelser, film og bøger, rettet mod at udbrede og udbygge den eksisterende viden om adoption i Danmark²⁷.

Når det gælder vidensindsamling om den legale adoptionsproces i udlandet, er de formidlende organisationer og Ankestyrelsen de væsentligste aktører.

De formidlende organisationer orienterer bredt på deres hjemmesider om adoptionsprocessen og de krav, de enkelte afgiverlande stiller til adoptionsansøgerne. Derudover orienterer de formidlende organisationer ansøgerne på de enkelte landeventelister direkte om udviklingen i de enkelte lande og holder Ankestyrelsen orienteret om væsentlige forhold i afgiverlandene.

Ankestyrelsen udfører i sin egenskab af centralmyndighed og tilsynsførende myndighed i relation til de formidlende organisationer også en væsentlig vidensindsamling om adoptionsprocesserne i udlandet og udviklingen i de enkelte afgiverlande. Denne viden indsamles hovedsageligt via de formidlende organisationer, andre landes myndigheder og relevante internationale organisationer. Den indsamlede viden videreformidles i udgangspunktet ikke bredt, men anvendes i forbindelse med Ankestyrelsens almindelige opgavevaretagelse på området. Ankestyrelsen udarbejdede dog i 2010 en tilfredshedsundersøgelse blandt adoptivforældre vedrørende deres oplevelse af hjemtagelsen²⁸.

Ankestyrelsen indsamler viden som centralmyndighed og tilsynsmyndighed

Herudover bidrager Ankestyrelsen årligt med et større beløb til det internationale videnscenter om adoptionsområdet ISS/ICR, hvorved ISS/IRCs vidensindsamling og formidling understøttes, samtidig med at Ankestyrelsen løbende kan rette henvendelse til organisationen med konkrete forespørgsler.

Den centrale vidensindsamling og -formidling, der vedrører adoptivfamiliens trivsel efter adoptionen, foretages i det væsentlige af Ankestyrelsen. Dette sker gennem administrationen og tilrettelæggelsen af PAS-ordningen. På baggrund af de erfaringer, der opnås i forbindelse med den konkrete rådgivning af adoptivfamilierne, generes der således en betydelig viden hos PAS-konsulenterne om de udfordringer og problemstillinger, adoptivfamilierne oplever. Konsulenterne videndeler løbende med hinanden og Ankestyrelsens faglige leder af PAS-rådgivningen. Derudover videndeler konsulenterne via undervisning af fagpersoner i kommuner, daginstitutioner og skoler.

Mange af de forskellige mindre undersøgelser, som Adoptionsnævnet siden 2000 har gennemført, vedrører ligeledes adoptivfamiliens trivsel

²⁷ Projekterne er alle beskrevet nærmere i Adoptionsnævnets årsberetninger

²⁸ Tilfredshedsundersøgelse Internationale adoptioner i 2010, Ankestyrelsen, Familieretsafdelingen, 2010

efter adoptionen, og Rambøll gennemførte i 2010 en evaluering af det daværende forsøgstilbud om PAS-rådgivning på opdrag af Ankestyrelsens Familieretsafdeling (dengang Familiestyrelsen).

Ud over den vidensindsamling og -formidling, der foretages af Adoptionsnævnet og Ankestyrelsen, genereres der også viden om adoption i andre sammenhænge. De seneste år er adoptionsområdet som forskningsfelt blevet udvidet. Hvor de fleste af de danske forskningsprojekter om adoption indtil for nylig hovedsageligt har rettet sig mod de adopteredes fysiske og psykiske helbredsforhold og de udfordringer, dette kan medføre for den adopterede, har flere samfundsvidenskabelige forskere de seneste år haft fokus på international adoption som et socialt fænomen. Det er i dag således ikke udelukkende lægevidenskabelige eller psykosociale studier, der foretages af området. Denne viden indsamles og formidles ikke centralt, og der er ikke i Danmark ikke et tværfagligt videnscenter i videnskabelig sammenhæng, der er rettet konkret mod forskning i adoption.

6.3. OVERVEJELSER OM BEHOVET FOR EN ØGET INDSAMLING OG FORMIDLING AF VIDEN

Adoptionsnævnet og Ankestyrelsen foretager som beskrevet ovenfor allerede i dag en central vidensindsamling. Tilrettelæggelsen af undersøgelser fra myndighedernes side sker ud fra en faglig vurdering af, hvor der er behov for at kunne supplere vidensgrundlaget. På PAS-området er denne vurdering styret af et psykologfagligt og samfundsorienteret perspektiv, mens den fra den sagsbehandlende del af myndighederne er styret af behov for fokus på udvalgte problemstillinger og behov for regulering.

Der iværksættes ved siden af disse initiativer i begrænset omfang forskning på området med henblik på at generere ny viden om adoption.

Det synes nærliggende at overveje behovet og muligheden for at styrke og udbygge den eksisterende vidensindsamling og -formidling samt iværksættelse af forskning på området, og samtidig fokusere på en samlet strategisk tænkning i forhold til vidensopbygning mellem praktiker-/myndighedsfeltet og forskningsverdenen.

Flere interessenter på området giver da også udtryk for, at der er behov for en større viden om adoption, og at denne viden gøres tilgængelig. Helt konkret peges på et behov for målrettet formidling af viden til myndigheder og professionelle, der kommer i kontakt med adoptivfamilien, navnlig kommunernes PPR-rådgivning, og et generelt tilbud om at stå til rådighed for uddannelse af fagpersoner. Der peges desuden på et behov for en hjemmeside med løbende opdateringer om adoptionsverdenen samt links til relevante fagpersoner og institutioner. Interessenterne peger også på et behov for yderligere forskning, der er flere interessenter, som peger på, at et videnscenter meget naturligt kan placeres i tilknytning til Ankestyrelsen, hvor der

allerede i høj grad er centreret viden gennem bl.a. PAS-ordningen og de adoptionsforberedende kurser.

Som nævnt indledningsvist står området over for en større omlægning og er dermed på vej ind i en periode, hvor en række nye tiltag skal implementeres og afprøves. Da der allerede indsamles og formidles viden i ganske udstrakt grad, synes det ikke hensigtsmæssigt at iværksætte tiltag i retningen af etablering af et egentligt videnscenter på nuværende tidspunkt.

Det kan dog være relevant at overveje, om det er muligt på centralt hold i endnu højere grad at gøre den eksisterende viden tilgængelig. Dette aktualiseres også af, at der særligt i de senere år er foretaget en række selvstændige undersøgelser og analyser i offentligt regi. Der kan i den forbindelse henvises til den brugerundersøgelse, der er udarbejdet af Ankestyrelsen til brug for denne analyse, Adoptionsnævnets forskellige undersøgelser af adoptivfamiliers trivsel efter adoptionen, tilfredshedsundersøgelser i forhold til de formidlende organisationer, evalueringer af de adoptionsforberedende kurser og PAS-ordningen mv. Det kan overvejes at skabe en særlig platform for denne viden og således optimere overblikket over den tilgængelige viden på området.

I den forbindelse kan der allerede nu inden for de eksisterende rammer sættes et skærpet fokus på mulighederne for i højere grad at dokumentere indholdet af PAS-arbejdet og iværksætte undersøgelser på området ud fra de erfaringer, der udvindes fra myndighedsudøvelsen, PAS-ordningen, de formidlende organisationer og andre aktører.

Det skal endvidere nævnes, at det også på nuværende tidspunkt synes relevant at overveje at etablere en form for kontaktgruppe mellem VISO og Ankestyrelsen med henblik på at sikre, at den tilgængelige viden om adoptivfamiliers forhold tilgår VISO, som skal rådgive i sager om adoption i kommunalt regi. I den forbindelse kan det også overvejes at inddrage VISO som en del af målgruppen for PAS-undervisningen.

6.4. OPSUMMERENDE OM OVENSTÅENDE OVERVEJELSER

Mulige tiltag²⁹:

- Etablering af en vidensplatform.
- Inddragelse af VISO i vidensformidlingen
- Iværksættelse af et forsøgsprojekt med henblik på at afdække behovet for støtte til adopterede.
- Iværksættelse af forskning vedrørende adoptioner og åbenhed.

²⁹ Der er medtaget tiltag, som er behandlet i kapitel 4 og 5.

Ministeriet for Børn, Ligestilling, Integration og Sociale forhold
Holmens Kanal 22
1060 København K
Tlf. 33 92 93 00
sm@sm.dk
www.sm.dk